E-20

VELIKA SKRIVNOST

SEDEMNAJST GOVOROV O ZAKONU

V STOLNI CERKVI SV. NIKOLAJA V LJUBLJANI
GOVORIL

DR. MIHAEL OPEKA

STOLNI KANONIK IN UČITELJ HOMILETIKE NA VSEUČILIŠČU
V LJUBLJANI

1.—3. TISOČ

V LJUBLJANI 1923

ZALOŽILA PRODAJALNA K. T. D. H. NIČMAN

NATISNILA JUGOSLOVANSKA TISKARNA

Imprimatur.

Škof. ordinariat v Ljubljani, dne 22. januarja 1923, št. 266.

A. Kalan m. p.,
gen. vik.

Dobrohotna naklonjenost, s katero je sprejela širša javnost — tudi laiška — dosedaj objavljene zbirke govorov, govorjenih zadnja leta v škofijski stolnici sv. Nikolaja, je dala poguma za to novo publikacijo. Če kateri dosedanjih — želi priobčevavec pač prav posebno tej knjižici, da bi njena semena padla naširoko in bi, z roso milosti oplojena, obilen sad rodila.

Gospod Jezus! Daj, da je vse naše delo na čast in slavo tvojemu imenu in v blaženo zveličanje naših zveličanja žejnih duš!

V Ljubljani, na praznik presvetega Imena Jezusovega 1923.

Dr. Mihael Opeka.

Zavoljo tega bo zapustil človek očeta in mater svojo, in se bo držal svoje žene; in bosta dva v enem mesu. Ta skrivnost je velika; jaz pa rečem v Kristusu in Cerkvi.

(Efež. 5, 31—32.)

I. SVETA ŠKRIVNOST

Sedanji monakovski škof, kardinal Faulhaber, govornik in pisatelj globokih misli in izbranih besedi, da se človek večkrat prečuditi ne more, pravi v svojem pastirskem pismu o sedmerih sv. zakramentih pri zadnjem zakramentu približno tako-le: — Zakonska vez je življenska stanica človeške družbe, korenina celokupnosti javnega življenja. Kakor pa je zdravje drevesa, moč njegovih mladik, kakovost njegovih sadov odvisna od jakosti njegovih korenin, tako je tudi odvisno zdravje človeške družbe v prvi vrsti od zdravja zakona. Če je korenina sveta, so tudi veje (Rim. 11, 16), in če je korenina bolna, so tudi poganjki. Vse, kar zatemnjuje prave nazore o zakonski vezi in razdira družino, vse to deluje na razpad družabnega reda in je socialno hudodelstvo; nravno dviganje in utrjevanje zakona pa pomeni veliko socialno delo.[1] — Te besede tolikega moža in pogled na današnjo družbo, ki je resnično razrvana, pokvarjena in nesrečna, ter moja lastna misel, da izvira vsaj zelo veliko sedanjega moralnega in fizičnega zla iz slabih zakonov — vse to me je pridigarja navdalo z željo, da bi bil med tistimi, ki vrše veliko socialno delo, kakor pravi Faulhaber, s tem, da

dvigajo iz utrjujejo zakonsko vez. In tako sem sklenil, da bom govoril svojim častitim poslušavcem vrsto govorov o zakonu. Prav razumeti, kaj je zakon, se pravi tudi prav razumeti, česa je v zakonu potreba, kako se je na zakon pripravljati, kako v njem živeti —; in vse to prav razumeti in izpolnjevati, bi se reklo, spraviti veliko krščanskega življenja na svet in s tem veliko blagoslova in sreče. Naj torej — če morem z božjo milostjo v to kaj pripomoči — začnem s kratkim poukom in nekaterimi opomini o zakonu. Morda bo imel — če bo Bog podpiral moje govorjenje — vsak izmed vas, častiti poslušavci, nekaj koristi od teh govorov: tisti, ki ste že zakonski, in tisti, ki še nameravate biti; pa tudi tisti, ki morda nikoli ne boste, boste po teh govorih nemara lahko drugim tozadevno prav svetovali. — Danes bom najprej povedal to, kar je moderni svet o zakonu najbolj pozabil, namreč, da je zakon sveta, dvakrat sveta skrivnost.

*

Kako da ni zakonska vez med ženo in možem sveta skrivnost, če je pa neposredno od Boga samega! Bilo je v raju, takoj po ustvarjenju prvega človeka. — Gospod Bog, pripoveduje Sv. Pismo, je poslal Adamu trdno spanje, in ko je zaspal, mu je vzel eno izmed njegovih reber in je napolnil z mesom njega mesto. In Gospod Bog je iz rebra, katero je iz Adama vzel, naredil ženo in jo peljal

k Adamu. (I. Moz. 2, 21—22). Tu naj vsem možem in ženam v ravnanje mimogrede opomnim to, kar poudarjajo sv. očetje: Ni Bog vzel žene iz glave moževe, kakor da bi smela žena možu ošabno gospodovati; pa je tudi ni vzel iz moževe noge, kakor da bi bila žena določena za sužnjo, ki bi jo smel mož teptati; ne — iz strani moževe je ustvarjena žena v znamenje, da mu je enakovredna, enakopravna. Ne zapovedovavka, ne robkinja — marveč družica! — To mimogrede. — Ko je tedaj Bog tako ustvaril moža in ženo: — Bog je ustvaril človeka po svoji podobi, govori Sv. Pismo, po podobi božji ga je ustvaril; moža in ženo ju je ustvaril (Gen. 1, 27) — tedaj je tudi precej sam sklenil njiju življensko zvezo z namenom, da se razširi in ohrani človeški rod na zemlji. — In Bog ju je blagoslovil, pravi knjiga Mozesova, in je rekel: Naraščajta in množita se in polnita zemljo in podvrzita si jo! (Ib. 28.) Glej, od začetka svetá čisto neposredno delo božje! Kdo bi se ga drznil s smelo roko dotakniti? Kdo bi si upal umazati njegovo svetost? —

Toda v raju zakon še ni bil dovršen — če smem tako reči — v največji meri. Kakor vse drugo, kar je bilo v Starem Zakonu, tako je tudi v raju sklenjeno naravno zvezo med možem in ženo v Novem Zakonu še izpopolnil in do viška dovršil Kristus. Kristus je povzdignil to zvezo v zakrament. Presadil je drevo naravnega življenja v zemljo nadnaravne milosti in ga tako neizmerno

požlahtnil. Tako po priliki je naredil Kristus, kakor naredi vrtnar: vzame čvrsto, zdravo drevesce iz proste narave, je presadi v svoj umetni vrt in cepi s plemenitim cepičem. Cepljeno drevo v vrtu bo rodilo vse drugačen sad nego v divji šumi, v gozdu rastoče. Tako je Kristus drevo zakona izkopal iz zemlje, v kateri naj bi rodilo le naravne sadove, je presadil v svojo sv. Cerkev in je požlahtnil, da rodi tudi nadnaravne sadove milosti. Pogodba med možem in ženo za življensko zvezo je postala po Kristusu vidno in podelilno znamenje nevidne milosti božje. —

Ta skrivnost je velika, pravi apostol; jaz pa rečem v Kristusu in v Cerkvi. (Ef. 5, 32). Namreč: zakon je od takrat ne samo sveta, od Boga samega sklenjena naravna vez, marveč velik, zelo svet zakrament je, veliko milost in svetost deli, to pa zlasti zato, ker je po volji Kristusovi zveza med možem in ženo podoba one vzvišene zveze, ki je sklenjena med Kristusom in njegovo Cerkvijo. O prelepa, dovršena podoba! Kakor je Kristus takorekoč zapustil svojega nebeškega Očeta, da se je poročil s svojo Cerkvijo: tako bo zapustil človek svojega očeta in svojo mater, pravi Sv. Pismo, in se bo držal svoje žene (I. Moz. 2, 24). Kakor pozna Kristus samo eno izvoljeno nevesto svojo, Cerkev, in Cerkev samo enega ženina, Kristusa, da samo njega kliče, samo nanj misli, že 2000 let samo vanj veruje, vanj upa, samo njega ljubi: tako poznaj mož samo eno ženo, žena samo enega moža, in

niti misel naj nikoli ne vstane do druge, do drugega! Kakor je zveza Kristusova s Cerkvijo nerazrušna — zakaj Kristus bo ostal pri svoji Cerkvi do konca sveta, in Cerkev bo ostala njemu zvesta do konca —: tako je zakonska vez med možem in ženo do smrti nerazdružljiva, in človek naj nikdar z grešno roko ne loči, kar je združil Bog! (Mt. 16, 6.) Resnično, velik zakrament v Kristusu in Cerkvi, velika je njegova svetost — kakor je velika in svetosti polna združitev Kristusova s Cerkvijo![2] —

Ali razumemo ta prelepi nauk, moji častiti poslušavci? In če ga razumemo mi, ali ga razume ves moderni svet okrog nas? ... Ah, koliko je katoliška Cerkev vsa stoletja delala, trpela, žrtvovala, da je hranila, branila, utrjevala svetost zakonske zveze! Kako modro in skrbno je zmerom upravljala ta zakrament! Kako je vsekdar in povsod nad zakonom kot zakramentom zahtevala vso oblast, vse pravice le zase! Kako vestno je vedno pripravljala svoje otroke za zakonski stan! S kako silo jim je zabičavala sveto življenje v svetem stanu! Kako brezobzirno je žigosala vsako brezvestno pustošenje v tem svetišču! Kako je zlasti branila edinost in nerazdružnost zakonske vezi, čeprav je pri tem morala včasih krvaveti, krvaveti iz silnih ran — naj spomnim samo njenega gigantskega boja z angleškim kraljem Henrikom VIII., boja, v katerem je Cerkev rajši žrtvovala tri kraljevine nego da bi privolila v eno samo razporoko tega pohotnega nasilnika! Cerkev ni mogla

drugače, nego uči, nego ukazuje njen ženin — Kristus...

To bi morali mi katoliški kristjani premišljevati. Zato, da bi spoznali svetost zakona; da bi nikoli in na noben način ne skrunili svete skrivnosti; da bi imeli predvsem zmerom v ušesih besedo apostolovo: — Tem, ki so v zakonu, ne zapovem jaz, ampak Gospod, da naj se žena od moža ne loči... tudi mož naj žene od sebe ne spusti! (I. Kor. 7, 10—11); da bi ne imeli kristjani za nekaj, kar je od danes do jutri, tega, kar so celo poganski Rimljani imeli za nepreklicen kup. Da, za nepreklicen kup... Nevesta je dala en zlat ženinu, enega je vrgla v ogenj svojega novega ognjišča, enega je položila k denarju v novi hiši. Tako se je omožila. In to so imenovali nepreklicen kup.[3] Ah, kajpada nepreklicen! Kristjani moramo vedeti to tembolj! —

In kako drugače bi se pripravljali na zakon vsi, ki bi imeli v mislih njegovo svetost! O tem bom govoril drugikrat. A če me vprašate že danes, kako se pripravlja na zakon moderni svet, pustite me, da za danes samo vzdihnem: O Bog! o Bog!

In kako vse drugo življenje bi živeli kristjani v zakonu, če bi jih globoko prešinjala njegova svetost! Ali bi se storilo toliko gnusnega, protinaravnega greha v tej sveti zvezi, ki je zakrament, ki je podoba nad vse svete zveze med Kristusom in Cerkvijo? Ne bojte se, moji častiti poslušavci, da bom indiskreten, da bom žalil vašo rahločutnost!

Ne! Vem, kaj smem! Toliko, kot je javno za cerkev napisal oni velik kardinal, ki sem ga v začetku imenoval, toliko smem tudi jaz javno v cerkvi povedati. Natančno njegove besede so, kolikor se dajo izraziti v duhu našega jezika: — Zadnja ljudska štetja, pravi, so v rubriki »Število rojstev« izkazala s strahom navdajajoče nazadovanje števila otrok tudi v Nemčiji. Brezvestni ljudski zapeljivci oznanjajo že po vaseh evangelij, ki ni od Očeta v nebesih, marveč je od mesa in krvi razodet. Zapeljati hočejo naše ljudstvo, da bi bilo otrok žalostno, ne pa veselo; da bi žalovalo ob zibelih, kakor se je dozdaj žalovalo na grobeh. Katoliška Cerkev kliče narodom 20. stoletja v imenu Boga: Zakon je zakrament, t. j. svetišče milosti, od narave in od Zveličarja določen zato, da je zibel novega življenja. Vi pa ste drevo življenja, ki mora stati v božjem vrtu, presadili na poljane sodomske!... Tako ta škof. — In potem, ko se je zgrozil nad pregreho pred Bogom, mu vstane v duši še misel, kako velika je taista pregreha tudi pred narodom, in zakliče: — Zdravje naroda korenini v njegovi nravni moči, ne v njegovem nenravnem uživanju. Kadar potrebuje narod več rakev nego zibeli, je na poti k narodnostnemu samoumoru.[4] —

*

S tem sem povedal dovolj! To so premišljevanja vredne besede. Kuga se širi po svetu, po

vseh deželah. Zakaj? Zato, ker je izginila zavest o svetosti zakona. Predragi! Zadnja ura je, da krene moderni svet nazaj k tisti veri, ki uči, da je zakon sveta skrivnost, velik zakrament v Kristusu in v Cerkvi. Amen.

II. DOTA

Pri sklepanju zakonskih zvez igrajo v današnjem svetu in so igrale od nekdaj — kdo tega ne ve! — največjo vlogo premoženjske razmere ženinov, dote nevest. Dobro situiran ženin! bogata nevesta! to je bila parola od nekdaj, in danes se glasi ta parola kratko: milijoni! — Kjer so le-ti, tam se po drugem ne vpraša — žalibog! Zakaj žalibog? Poslušajte, zakaj! Ne rečem, da ni treba pomisliti, kako in s čim se bo v zakonu živelo — treba je! — toda bolj nego papirnatih milijonov, bolj nego zlatega in srebrnega bleska, bolj nego nakupičenega materialnega bogastva — je potreba v zakonu nekega drugega premoženja, neke druge dote. To premoženje, ta dota je — Bog. Zakon je sveta skrivnost, sem dejal zadnjič, je velik zakrament v Kristusu in Cerkvi. In danes pravim: Zakonski ljudje morajo imeti predvsem Boga, njegovo vero v svojem srcu, da bodo prav in srečno živeli. Vem jaz, da nam je Boga treba povsod; a pokažem naj vam, kako ga je posebej treba v zakonu. Iz dveh glavnih namenov sv. zakona bom to pokazal.

*

Prvi glavni namen sv. zakona so otroci. — Naraščajta in množita se, je dejal Bog prvima zakonskima, in polnita zemljo. (Gen. 1, 28.) — Tisti, ki se v zakon vežejo, pravi sv. Avguštin, ne smejo imeti pred očmi samo svoje osebne, marveč občno blaginjo; kajti zakon je splošna dobrina človeškega rodu, in zlasti še Cerkve, ki pridobiva po njem novih podanikov, katere vodi do nebeških sedežev. In tako bi mladenič, mladenka na vprašanje: zakaj gresta v zakon? če bi hotela po krščansko odgovoriti, morala reči: zato, da dava Kristusu in Cerkvi novih podložnikov; zato, da dobiva zarod, ki bo Bogu služil še, ko naju več ne bo, ki bo na zemlji Boga hvalil tudi po najini smrti, in ki bo enkrat z nama vred Boga ljubil, poveličeval in užival vse večne čase v nebesih.[5] — Torej otroke imeti in jih kajpada lepo odgojiti, to je zakona prvi glavni namen. Za obe te dve nalogi pa je zakonskim Boga in vere močno potreba.

Le pomislimo! Že otroke imeti! Kdo bo dejal, da kopica otrok v hiši ni velik križ, veliko trpljenje? Vi očetje veste to, kaj pa šele matere! Sveti Janez Krizostom, ta čudoviti pridigar in svetnik, ki je imel povsod svoje oči, pripoveduje v prelepem govoru o sv. Tekli kaj živo, kakšna nadloga je množica otrok za mater celo v premožnejših, boljših družinah. Dokler so majhni, ima mati dela polne roke, da jih umiva, češe, snaži, oblači, devlje spat, téši, ko jokajo, zadovoljuje, ko se kujajo.

Kadar so otroci malo večji, je, kakor bi imele v hiši ôse svoj roj. Vpitje, jokanje, smejanje, ropotanje, prepiranje. Uboga tvoja ušesa, mati! In uboge tvoje noge in roke! Tukaj eden pade in ga je treba pobrati; tam se drugi sklanja skozi okno in ga je treba stran potegniti; tukaj je eden razvlekel nož in škarje in mu jih je treba iz rok vzeti; tam drugi prižiga žveplenke in ga je treba okrcati; tukaj se dva tepeta; tam se v novi obleki dva valjata po tleh... Uboga mati! uboga mati! Vse knjige v hiši so že raztrgane; vse gredice v vrtu pohojene; vsi še nezreli sadeži z dreves poklateni... Nekaj strašnega je s temi otroki! Zdaj vpije eden za lakoto; zdaj je drugi ves blatnat in umazan; zdaj tretji, četrti ves raztrgan... — In če je pri mnogih otrocih prava mučenica že gosposka, bogata mati, kateri pomagajo uganjati in zadovoljevati otroke razne guvernante in domači učitelji — kaj naj šele rečem o ubogi ženi, ki ima samo svojih dvoje oči in samo svojih dvoje nog in rok! O, in kaj je tam, kjer otroci prosijo kruha — in kruha ni; kjer so nagi — in obleke ni; kjer so slabi, bolni — in zdravila, pomoči ni! Naj umrje mož, delavec, naj odrevenita tisti dve edini roki, ki sta prinašali domov pičlega živeža, o — kaj potem! Mati, ki mora gledati, kako njeni številni otroci stradajo, prezebajo, kako od vsega hudega venejo, hirajo, umirajo... o Bog! — In kaj, če otroci popolnoma dorastejo, pa vkljub dobrim naukom staršev začno hoditi po slabih potih, se

družiti z nepridipravi, s pohujšljivci, zapeljivci — da postanejo izkvarjenci, izgubljenci, izvržki človeške družbe? ... O ljubi Bog, kakšne bridkosti! kakšno trpljenje je z otroki![6] Kako je mogoče vse to in še mnogo, mnogo druzega, kar je z otroki v zvezi, prenašati? Naturna ljubezen tu velikokrat omaguje in omaga. Treba je druge ljubezni, višje, močnejše: tiste, ki je zasidrana v Bogu in veri njegovi. Treba je očetu in materi tiste božje vere, ki pove, da so otroci dar iz božje roke, da je Bog sam tisti, ki starše blagoslavlja z otroki — on sam ustvari vsako dušo, od katere je življenje —, če je torej blagoslov velik, da je božja volja tako. Treba je vere, da Bog vlada svet, da hrani ptice pod nebom in oblači lilije na polju, da bo on znal preživiti tudi vsako človeško bitje, ki je zbudi v življenje ... Treba je vere,da se bolj prav živi v revščini z mnogimi otroki, pa brez greha — nego z enim, dvema otrokóma v blagostanju, pa s težkimi zakonskimi grehi na vesti. Treba je vere, da je božja volja taka, da se starši popolnoma žrtvujejo za svoje otroke in po otrocih za človeško skupnost ... Bog je naložil staršem dolžnost, pa bo dal tudi plačilo za zvestobo — če ne tu na zemlji, pa gotovo tamkaj v večnosti ...

Brez teh misli, moji častiti poslušavci, ne gre! Brez teh krščanskih misli, vse ukoreninjenih v Bogu in njegovi resnici, ni volje za žrtve pri otrocih, za heroično potrpljenje ž njimi. Brez teh

misli postane zakon torišče gnusnega egoizma s preziranjem daru božjega, ki so otroci! —

A ni dovolj, otroke imeti; treba je otroke tudi lepo vzgojiti. Že z ozirom na človeško družbo. Najstarejši modrijani so bili te misli, da brez dobre vzgoje otrok ne pomagajo mnogo za blagor človeške družbe ne nižje, ne višje oblasti, ne grožnje, ne kazni. Lacedemonci, poučeni po svojem postavodajavcu Likurgu, so bili o potrebi dobre vzgoje v domači hiši tako prepričani, da za eventualne pregrehe otrok niso kaznovali otrok, marveč starše.[7] — Nobenega dvoma pa ni, da je pravi temelj za dobro, solidno vzgojo otrok — samo verski temelj. To moderni svet sicer taji in se proti temu naravnost bori. Zakaj vera je veliko strašilo za modernega človeka. Vera je modernemu človeku bajka, slepilo, laž, mračnjaštvo. Zato stran z vero! Stran z vero tudi od vsake vzgoje! Vzgajajmo otroke etično, moralno — pravijo — toda brez strahov kake dogmatične vere! ... To so zmote, moji častiti poslušavci! Kako bom vzgajal etično, moralno brez vere — če pa brez vere trdne etike, morale ni? Le če najvišja resnica — Bog — uči, potem varno vem, kaj je res dobro in kaj slabo; le če najvišja oblast — Bog — ukazuje, potem se čutim res obvezanega: tega in tega ne smem, in če je še tako prijetno —; to in to moram, in če je še tako težko. Drugače pa ne! Zakaj človeški nauk je lahko zmoten, in človeška zapoved ali prepoved — kaj me briga,

če se pa meni drugače hoče, če se meni drugače zdi! Kako more mene v vesti obvezati kdorkoli, ki je človek kakor jaz — če nima oblasti od višjega bitja, ki je gospodar tudi moje vesti? ... Zato mora vsaka dobra vzgoja temeljiti v Bogu in njegovi resnici. Glej, otrok, Bog je nad nami, morata govoriti zakonska svojemu otroku, Bog nas je ustvaril, Bog nas ohranjuje, od Boga smo popolnoma odvisni vsak trenutek. Zato smo mi božji služabniki in moramo Boga ubogati, njega ljubiti, njega se bati. Večni smo; če ubogamo, nas bo Bog večno poplačal, če ne, nas bo večno zavrgel ... Hoče pa Bog od nas to in to — in če to storimo, živimo čednostno; tega in tega pa noče — in to je greh. Greh Boga neizmerno žali, in nam neizmerno škodi ... In tako dalje. —

Toda, moji častiti poslušavci, nihče ne more dati, česar nima sam. In tako zakonski ne morejo dati svojim otrokom Boga in njegove vere in njegovih zapovedi, če vsega tega sami nimajo. Ali recimo drugače: Treba je, nepreklicno je treba, da imajo zakonski ljudje v svojem srcu Boga in njegovo vero in njegove zapovedi — zato, ker so dolžni vse to dati svojim otrokom, ki so jih dolžni prav odgojiti! Očetje tako — kakor matere! A žene, matere, še prav posebno! Zakaj one so še bolj poklicane k vzgojnemu delu pri otrocih nego očetje. — Naloga našega spola, pravi v tem oziru lepo grof de Maistre, naloga našega — namreč moškega — spola je brez dvoma, vzgajati geometre, taktike, kroniste itd. —; toda to, kar se imenuje človek, namreč nravstveni človek, to je nemara že vzgojeno z desetim letom, in če se ta vzgoja ni dovršila na kolenih materinih, je to za zmerom velika nesreča. Te vzgoje ni mogoče nadomestiti. Zlasti, če si je mati po dolžnosti prizadevala, vtisniti otroku globoko v čelo božje znamenje križa, je skoro gotovo, da roka pregrehe tega znamenja nikoli ne bo zabrisala. Mladenič, sin, bo sicer morda zašel s prave poti. Toda opisal bo le na noter zavito krivo črto, ki ga bo spet pripeljala nazaj na tisto pot, odkoder je bil zašel.[8]

Tako, moji častiti poslušavci, terja zakona prvi glavni namen, namreč otroke roditi in jih vzgojiti — terja neizbežno Boga v zakonu. Terja ga pa tudi drugi glavni namen, ki je v tem, da sta si mož in žena v življenju drug drugemu opora, pomoč, tolažba. Govorite, vi zakonski, ali vas ne srečuje, neglede na trpljenje z otroki, na vašem potu še vsepolno drugih težav? Edvard I., kralj angleški, je dal na petnajstih mestih, kjer so pogrebci počivali s krsto njegove soproge Eleonore, ko so jo nesli pokopat v Westminster — je dal torej na petnajstih mestih postaviti petnajst križev; njihovi ostanki veljajo še danes za čudo krščanske umetnosti. Ganljivo dejanje in vredno tiste žene, ki je 20 let poprej spremljevala svojega moža v nevarnostih križarske vojske in je s svojimi ustnicami izsrkala iz njegove rane strup saracenske puščice, ter mu tako rešila življenje ...[9] Toda

nekaj druzega je, kar hočem reči: to namreč, da je na življenskem potu zakonskih ljudi postavljenih dobro več nego petnajst križev. In kako velikih včasih! kako ogromnih! Pridejo nesreče, pride bolezen, pride pomanjkanje, pride smrt otrok, pride starost in vse njene nadležnosti, pokažejo se slabosti enega, drugega zakonca, pride sto in več reči. Kako se prebije vse to? Ah, ne pretežko tam, kjer vlada v zakonu mir, edinost, zvestoba, spoštovanje drug do drugega, tista ljubezen, ki ji ni mati sama čutnost, ki ne uvene, ko uvene mladost in njeni čari... Toda vprašam: ali pa je vse to tam, kjer ni Boga? kjer ni vere božje, kjer ni misli krščanske? Ah, molčimo! Molčimo mi — saj moderni zakoni zadosti govore! Nič globoke ljubezni ni tam, kjer ni Boga v srcu; nič neusahljive zvestobe ni — nasprotno! — nič lepega potrpljenja drugega z drugim, nič sloge, nič miru... Zato pa tudi ni nič medsebojne ljubeznive pomoči, nič medsebojne krepke opore, nič sladke tolažbe... Ko pogori prvi ogenj strasti, sta v nesreči, v bridkosti edina tovariša — kes in obup, in edino geslo: Narazen! ločimo se!... In svet se polni z oženjenimi samci in omoženimi samicami in nesrečnimi, vsega usmiljenja vrednimi otroki...

In zdaj naj z vsem poudarkom vprašam mlade ljudi: Vi mladi ljudje, ki se napravljate v zakon, ali imate vi v svojih srcih Boga, da ga ponesete v zakon s seboj? Ve mladenke, gospodične, ali

so vaši izvoljeni ženini verni, krščanski, bogaboječi ljudje? — So, pravite, tako dobri in plemeniti so! — Ah, drugega odgovora nisem pričakoval; zakaj vaše oči so slepe. Čakajte, vprašam določneje: Ali vaši zaročenci, o mladenke, molijo? ali hodijo ob nedeljah redno k službi božji? ali prejemajo svete zakramente? ali se ne ogibljejo besede božje?... Zdaj molčite in povešate glave... O, glejte: krščanskih dolžnosti ne izpolnjujejo, Boga nimajo — kako ga bodo tedaj prinesli s seboj v zakon? In kako bo vaš zakon srečen brez Boga?...

Pa tudi vas, mladeniči, mladi gospodje, vprašam: Ali imajo vaše izbrane neveste v srcu Boga? Ali so pobožne, ali so brezbožne, razuzdane? O, poslušajte o pravem času, kaj govori Ekleziastik: — Hudobna žena, pravi, je kakor jarem volov, ki semtertja vlečeta; kdor njo ima, je, kakor kdor škorpijona prime. (Sir. 26, 10.) Brez Boga žena je brez Boga zakon — nesreča hujša od pogorišča!

Slednjič vi, ki ste že v zakonu in morda vzdihujete v njem obupani! Vprašajte se, če vam ne manjka predvsem Boga! Poživite svojo vero v besedi božji, v molitvi, v svetih zakramentih — in verjemite: kar je težkega, boste lažje nosili, svoje otroke boste lepše vzgajali, vdaneje boste z otroki trpeli — bolje bo vam in človeški družbi! Amen.

III. PO NAPAČNI POTI

Stari pogani se niso nikoli toliko posvetovali s svojimi proroškimi božanstvi, nego kadar so sklepali zakone. Kristjani pa se morda nikdar tako malo ne obračajo k Bogu nego v tej veliki in važni zadevi. Ne, kristjani, se zdi, da le-tu Boga ne potrebujejo. Imajo druga sredstva za sklepanje srečnih zakonov. Eno, najnavadnejše in najbolj razširjeno, mislijo, da so takoimenovana znanja. Vsi vemo, kaj so to. To so večinoma že zgodnja zaupna prijateljstva mladih ljudi različnega spola. Začne se s pozdravljanjem, s spremljevanjem; nadaljuje se z razglednicami in pismi; zaključuje s pogostim shajanjem, z mladostnimi obljubami, prisegami — in na koncu vseh koncev se včasih res pride do zakona. Imenuje se tako znanje tudi ljubezen, čeprav ni ta pojem nikjer tolikokrat kompromitiran kot prav le-tu. Starši sami, zlasti matere, velikokrat nimajo nujnejše skrbi, nego da svojim doraščajočim otrokom pripomorejo do znanja. Razkladajo jim svoje lastne mladostne doživljaje, svoja znanja; silijo jih med svet; uče, kako treba dopadati; lepoličijo jih, zlasti dekleta; vodijo jih v družbe, krožke, na plese itd.

Naj se mladi ljudje malo spoznajo in pokratkočasijo med seboj — tako pravijo naglas; natihem pa mislijo: morda hči vendar dobi ženina in pride srečno pod streho!... Toda, moji častiti poslušavci, jaz ne vem, če se tako pride res srečno v zakon? Jaz trdim nasprotno: da je to rajši sredstvo za nesrečen, nego za srečen zakon, in zelo prosim, da bi me o tem pazljivo poslušali mladi ljudje, pa tudi očetje in matere!

*

Moje dokazovanje bo čisto priprosto, jasno, za vsakogar razumljivo. Rečem enostavno tako: Srečni zakoni so tisti, katerim ne manjka božjega blagoslova. Božjega blagoslova pa si človek ne prosi z grehom. Tista takoimenovana znanja pa so navadno grešna. Torej znanja niso pravo sredstvo za srečne zakone. — Mislim, da tečejo stavki logično. Prvega in drugega stavka ne more noben kristjan tajiti. Če mislite, da je kje sreča, kjer ni Boga, se motite. Vam se pač zdi, da so srečni tisti zakonski, ki prebivajo po visokih palačah, se gostijo v svetlih dvoranah, se vozijo v avtomobilih in dragocenih ekvipažah. Toda temu ni vedno tako. Nekatera gospa, ki vsa v svili šumi po parketnem plesišču, si v svoji sobici doma briše oči, grize ustnice in ruje lase... Nekateremu možu, ki je v družbi sama zabavnost in vedrost, se v samoti oko kali od bridkosti in stiska pest od srda. In nekatera dvojica, ki se pred ljudmi ogovarja z naj-

slajšimi imeni, se med štirimi stenami obklada z najgršimi priimki... Le ne preveč verjeti videzu! V resnici tam, kjer ni Boga in njegovega blagoslova, ni vse tako sijajno in blesteče, kakor se večkrat zdi. — Pa tudi drugi moj stavek je gotov: da si namreč z grehom ne prosimo blagoslova božjega. Trditi nasprotno, bi ne bilo samo bogokletno, marveč tudi skrajno nespametno. — Treba je torej dokazati samo tretji stavek, t. j., da so takoimenovana znanja navadno grešna. In tukaj že slišim ugovor mladih ljudi, pa tudi njihovih staršev: Kaj? navadno grešna? To ni nikoli res! Moje znanje, pravi mladenka, je lilijnočisto; znanje moje hčere, mojega sina, pravita mati, oče, je neoporečno... Prosim, počasi! —

Predvsem jaz mislim, da nas ni dovolj zbranih v tej cerkvi, da bi danes do večera, ali pa tudi do prihodnje nedelje, ali pa tudi do prihodnjega meseca, ali pa tudi do prihodnjega leta mogli prešteti vse brezštevilne grehe, kar se jih je v takih znanjih na svetu že storilo! Kdo bo oporekal tej moji trditvi? Ah, če bi že šteli samo tiste grehe, kar jih je postalo očitih, za katere je svet izvedel! Ko bi šteli samo tiste grehe, nad katerimi so mladi ljudje pozneje naglas jokali in izjokali cela morja solza! Kdaj bi končali že samo to štetje?... Kaj pa potem — če bi mogli šteti tudi vse grehe, ki so, storjeni v takih mladih prijateljstvih, ostali skriti! O Bog, kaj nam bo tu sodni dan vse razodel!... — Že, že, pravite — toda

jaz... moja hči... moj sin... — Ti... Vaša hči... Vaš sin... počakajte, da izgovorim do konca! Poslušajte! Iz tega, da je že toliko in toliko — brez števila, brez vsega števila mladih ljudi v teh znanjih padlo, se v blato greha potopilo, se pogubilo, iz tega pač jasno sledi, da so taka znanja za mlade ljudi vsaj velika, velikanska nevarnost, da so jim torej vsaj bližnja priložnost v greh. O dobro! Zdaj smo že skupaj! Ali ni, iskati bližnjo priložnost v greh, napravljati si jo, ljubiti jo, držati se je — ali ni to že samo po sebi greh? Je! je! Torej tista mladenka, ki protestira, da je njeno znanje grešno, in Vaša hči, gospa, in Vaš sin, gospod — že greše, že greše s tem, ko se v medsebojnem srčnem nagnjenju zmerom drug drugega iščejo, ko se vedno in povsod in ob vsakem času shajajo, ko sami med seboj ostajajo, se po vseh izprehodih in izletih za roke vodijo, nepresstano zaupno medseboj občujejo — greše zato, ker grešno nevarnost, priložnost ljubijo, tudi če bi čisto nič druzega ne bilo! —

Tudi če bi čisto nič druzega ne bilo —. Ali pa res ni? V starih knjigah sem bral, da je včasih strela kam tako čudežno udarila, da je n. pr. ostal v kleti sod z vinom nepoškodovan, vino v sodu pa je bilo izprijeno; ali da je skopuhova omara ostala nedotaknjena, zlato in srebro v nji pa je bilo od strele raztopljeno.[10] Ali so se taki slučaji res dogodili ali ne, ali so mogoči ali ne — to je vseeno: meni ta podoba to, kar hočem povedati,

izvrstno ilustrira. Namreč: Morda — morda, pravim! — je pri tebi, mladenka, ali pri Vaši hčeri, gospa, ali pri Vašem sinu, gospod, na zunaj res vse pošteno, vse neoporečno, vse nedolžno, telo niti od diha grdobije oskrunjeno — toda kaj pa notranjost? Kaj pa duša v svojih mislih, željah, predstavah? O, ali ni znanje — kakor zlokobna strela — razdejalo, opustošilo notranjosti z grehi v mislih? z grehi v željah? z neštevilnimi grehi? ... Ali se vam to nič ne zdi? Tako! Grehi v mislih, željah, notranji grehi se vam nič ne zde? Ali niso tudi ti žaljenja najvišjega Boga? Ali ni človek tudi zaradi njih lahko pogubljen? In kakšen razloček je navsezadnje, pogubljen biti zaradi zunanjih, dejanskih — ali pa zaradi notranjih, samo miselnih grehov? Pogubljenje je pogubljenje! Ali se ladja potopi vsled zunanjega, vsem vidnega viharja — ali pa tako, da se je vtihotapila voda vanjo skozi skrito razpoko — vseeno je! —

Velik čudež bi bil, če bi pri znanjih ne prišlo vsaj do grehov v mislih, v željah! Tertulijan primerja človeka, ki se hoče ohraniti čistega, s človekom, ki hodi po vrvi: tako, kakor ta, ki hodi po vrvi, moramo mi paziti nase, da se obdržimo v ravnovesju, da nas teža čutnosti ne potegne na eno stran in nas ne strmoglavi nizdol ...[11] O, in potem mislite vi, da se bo mladina, moška in ženska, igrala z znanji — brez greha, da tudi v mislih, v željah, v domišljiji, z eno besedo, v srcu ne bo grešila? ... Pa recimo tudi, da je nekaj

časa to mogoče, da sta tadva in onadva danes še popolnoma čista tudi v srcu — ali bo to dolgo tako ostalo? Ne dolgo! ne dolgo! Kdor drugače trdi, ta nima prav uravnanega razuma. Prav uravnani razum sam pove, da tu ni mogoče trajno zmagovati. — Nihče ni dolgo močan, pravi sveti Avguštin. Preveč divja v nas poželjivost; preveč mika bližina tega, kar ljubimo; preveč preži na nas hudobni duh; in preveč po pravici nam Bog odtegne svojo milost, če vidi, da se predrzno izpostavljamo nevarnosti. Zato je slaba logika: Sem se obvaroval brez vsakega greha dozdaj — se bom že še naprej! Ni tako! ni tako! Recimo, da si se obvaroval dozdaj —; a iz tega ne sledi, da se boš tudi zanaprej! Nasprotno! Ni mogoče dolgo hoditi po robu prepada in ne pasti vanj![12] Človeku se zvrti v glavi, se zvrti ... Zlasti, če je glava slaba in vedno slabejša, in pogled medel in vedno medlejši ... Znanja in ljubovanja pa delajo glavo slabo in vedno slabejšo, in pogled medel in zmerom medlejši ... — — A ko se poruši prvi jez, ko enkrat zagrmi slap greha v misli, v želje, v domišljijo — ali ne bo grmel dalje in dalje? Ali ne bo rušil po vrsti vseh jezov? Ali se ne bo razlil čez vse bregove? ... In šlo bo: greh na greh ... greh na greh ... o — o —!

In to, moji častiti poslušavci, naj je priprava na srečen zakon? Na tak način hočejo priti mladi ljudje do zakonske sreče? Ah, če sploh pridejo do zakona, če jih sploh čaka kaj drugega nego

sramota in poguba, potem jaz ne morem preklicati svoje trditve, da jih čaka po tej poti prej nesrečen nego srečen zakon! Bog svojih zapovedi ne pusti skruniti tjavendan! Ne samo, da ne bo dal blagoslova — poslal bo tudi kazni. Kaj jih ne vidimo, kazni, na lastne oči? Ljudje, ki so pred zakonom mislili, da morajo drug brez drugega umreti, dostikrat že kmalu po poroki ne morejo drug poleg drugega živeti! Tista predzakonska ljubezen, o kateri sem že od začetka dejal, da se ž njo tolikokrat prava ljubezen profanira — kolikokrat se izpremeni v zakonu v divje sovraštvo! Srca doživljajo svoje prevare, svoja bridka razočaranja. Predzakonske obljube in prisege so v nič ... Ostanejo pa predzakonski grehi ... In ti rode očitke ... Očitke nepoštenosti drug do drugega ... Po pravici! Saj sta z grehom pred zakonom mlada človeka pripravila ob poštenje drug drugega! In z očitki o preteklosti se rado druži sumničenje o sedanjosti, o prihodnosti ... Zopet po pravici! Kdor je bil enkrat slab, je lahko večkrat; kdor je enkrat ljubil greh, ga lahko ljubi tudi drugič — drugje ... K temu naj pridejo še oponašanja raznih tašč in tastov; še posmehovanje sosedov in prijateljev; še nekaj hudobnih in razuzdanih otrok — pri Bogu! zadosti je kazni, zadosti je reči, da ustvarijo iz namišljenega raja — pekel ...

*

Tako, moji častiti poslušavci, je z znanji. Če sploh v zakone vodijo, vodijo ponajveč v nesrečne zakone. Toda za božjo voljo! pravite, potem je treba sklepati zakone na slepo, tako da se mlada človeka niti ne poznata ... Ne tako, predragi! Pretežka je zakonska pot in predolga, da bi bilo koga mogoče siliti v zakon z osebo, ki je ne pozna. Kjer je torej resnično upanje, da se dva mlada človeka vzameta, tam naj le bo neko zbližanje — toda zavarovano tako, da neha biti nevarna priložnost v greh! Zato pa je potreba — prosim, dobro pazite, kaj uče tu resnobni bogoslovci! — potreba je:

Prvič, da za prijateljstvo vedo takoj oboji starši.

Drugič, da se mladenič in mladenka nikoli ne shajata sama, zlasti ne na samotnih krajih in ne v nočnih urah.

Tretjič, da se ne obiskujeta prepogosto in ne ostajata predolgo skupaj; če poroke še ne bo kmalu — predolgo naj se sploh ne odlaša! — če torej poroke primeroma še ne bo kmalu, naj se ne obiskujeta več nego enkrat ali dvakrat na mesec, vpričo staršev.

Četrtič, da se mlada človeka odločno ogibljeta vsega, česar bi ju bilo sram pred drugimi poštenimi ljudmi.

Petič, da veliko molita in prejemata večkrat sv. zakramente. —

Tako govore vsi resni bogoslovci soglasno, ki pa pripominjajo še to, da tam, kjer obstaja formalna zaroka, nevarnost ni nič manjša, marveč večja, in zato tudi pravila v tem slučaju niso nič drugačna.[13]

Morda poreče k tem naukom ta ali oni, zlasti mladih ljudi: Ah kaj, to ni vse skupaj nič! — Nič? O prijatelj, zato pa je tudi na svetu tako, kakor je, in kakor bi biti ne smelo! Amen.

IV. PO PRAVI POTI

Dober zakon je tako velika sreča, da se učeni razlagavec Sv. Pisma, Palatij, ko razlaga ono mesto iz knjige Sirahove: Dobra žena (je) dober dar, ona bo dana možu zaradi dobrih del (Sir. 26, 3) — da se torej ta učenjak ne obotavlja trditi, da je naravnost znamenje prihodnjega zveličanja za celo družino, če mož pripelje pravo ženo na dom.[14] Neizrečeno važno je tedaj vedeti, kakšna sredstva pripomorejo do srečnega zakona. Tista takoimenovana znanja — ne, to smo zadnjič videli. Kateri pripomočki torej? O dveh zelo uspešnih naj danes izpregovorim v poučenje ne samo mladim ljudem, marveč tudi vsem tistim, ki so dolžni mlade ljudi poučevati in voditi.

*

Prvo važno sredstvo za dober in srečen zakon je posvetovanje z Bogom, t. j. molitev. Povedal sem vam zadnjič, da so se — kakor poroča Cicero — stari pogani kar najskrbneje obračali do svojih bogov, kadar so sklepali zakone. In krstjani naj bi tako pozabili na svojo vero, da se v tako odločilnih stvareh, kakor je zakonska zveza, veljavna

za celo življenje, ne bi zatekali po razsvetljenje in pomoč k svojemu pravemu Bogu? Ali nas ne uči sv. vera, da je vsak dober dar odzgoraj, od Očeta luči? Posredno po ljudeh ali pa neposredno sam nam Bog deli svoje darove. Dobro zakonsko ženo — in toisto recite o dobrem zakonskem možu — se zdi, da Bog neposredno sam podeli. Poslušajte, kako govori Sv. Pismo! — Hiša in bogastvo se od staršev dobi, pravi knjiga Pregovorov, umna žena pa samo od Gospoda. (Preg. 19, 14.) Hišo in bogastvo daje Bog posredno, po rokah staršev; dobra žena pa je neposredno dar božje roke. Samo Bog namreč ve, kakšna je prava družica ravno zâte, o mladenič. Zakaj dasi je mnogo dobrih, pa zâte morda niso. Pridigar p. Segneri navaja nekoliko drastično, a dobro primero. Žena, ki naj gre z možem skozi življenje, mora biti moževemu življenju tako umerjena kakor obleka životu. Le če je obleka ravno pravšna — ne predolga, ne prekratka, ne preozka, ne preohlapna —, se človek lahko giblje, se dobro počuti in je vesel ter zadovoljen. Take obleke pa človek ne izbere lahko v tovarni, v prodajalni ali na sejmu, marveč jo mora le po njem umeriti spreten in umeten krojač. In tako dela srečen zakon le žena, ki je po svojih lastnostih popolnoma v skladu s takim ali takim življenjem moževim. To življenje do njegove notranje globine v vsi njegovi prihodnosti in tja do njegovega konca pa pozna edino le vsevedni Bog sam. Zato more edino le Bog sam dati

možu pravo ženo. A če Bog to stori, če da možu pravo ženo, da s tem tudi ženi pravega moža: sklene torej srečen zakon.[15] Zato pravi tudi naš slovenski pregovor, da se zakoni sklepajo v nebesih — dobri zakoni seveda. In zato je treba obračati svoj pogled v nebesa. Kakor je treba v puščavah, kjer ni potov in cest, da se človek ne izgubi, gledati proti nebu in svoje korake naravnavati po teku solnca in zvezd, tako je treba v tej prevažni reči, ko gre za srečo ali nesrečo celega življenja, gledati proti nebu, zatekati se v molitvi k Bogu.[16] Poslušati svet, zlasti današnji svet, bi se reklo tavati po pustinji brez potov. Svet misli: kjer je bogastvo, tam je vse. O koliko bridkih zgledov uči, da to ni res! Najbogatejši zakoni so lahko najnesrečnejši. Svet misli, da je treba gledati na lepoto. Toda Sv. Pismo govori: Ne glej ženske lepote in ne želi žene zaradi lepote! (Sir. 25, 28.) Goljufiva je prijetnost in prazna je lepota; žena, katera se Boga boji, ona bo hvaljena. (Preg. 31, 30.) Kdor bi gledal pri zakonu samo na telesno lepoto, bi bil podoben človeku, ki bi n. pr. pri hiši gledal samo, kako je zunaj pobarvana, naj bo znotraj tudi vse podrto in razrvano ... Razen tega je lepota zelišče, ki hitro obledi in uvene. Če torej mož, žena, nimata na sebi drugih dobrih lastnosti nego telesno lepoto, je to stvar majhne cene, ki pa hkrati v zakonu lahko še veliko gorja rodi. — In vendar ima svet skoro samo te vidike: lepoto, bogastvo, visoke službe. Zato sem dejal: poslušati

svet, se pravi, tavati po puščavi brez potov. — Tudi lastna modrost ni preveč zanesljiva. Treba je na vsak način, posvetovati se z Bogom, moliti. — Starši, zakaj ne učite svojih doraščajočih otrok moliti za srečen zakon? Kadar vidite, da začno hrepeneti po lastnem ognjišču, kadar vidite, da se začno ozirati okrog in iskati si tovariša, tovarišico za življenje? Tudi vi, ki ste dobri, krščanski, morda celo pobožni starši, jih ne navajate, da bi prosili razsvetljenja od zgoraj v tako važni življenski odločitvi! In zakaj vi sami ne molite za njihov srečen zakon? Ah, za vse drugo molite: za zdravje, za dolgo življenje svojih otrok, za srečo pri učenju, za uspehe pri kupčijah in drugih podjetjih, za varstvo na popotovanju, za vse drugo — in za dobro, krepostno nevesto, vso umerjeno po življenski usodi vašega sina, za vernega, bogaboječega ženina, vsega ustvarjenega prav za življensko priliko vaše hčere, ne molite! O, ali je že res tako izginil duh vere s sveta, da tudi vi, ki ste dobri, ki ste krščanski, nimate zakona več za drugo nego za neko navadno življensko pogodbo? ... In če bi zakon tudi samo to bil — ali bi bila božja pomoč odveč?

Torej za srečen zakon enkrat moliti; moliti! Drugič pa je prav, vpoštevati pametne želje in pametne nasvete staršev. Mladi ljudje, vi ne veste, kako velika je četrta zapoved božja! Vi ne verjamete, kako resnično je mišljena tista obljuba božja, ki je dostavljena zapovedi: spoštuj očeta in mater!

— obljuba namreč: da boš dolgo živel in ti bo dobro na zemlji! ... Spoštuj — in ti bo dobro! V vseh rečeh spoštuj — in ti bo v vseh rečeh dobro! Tudi glede na zakon spoštuj voljo, željo, prošnjo svojega očeta in svoje matere — in ti bo dobro tudi v zakonu! Nisi dolžan, mladenič, nisi dolžna, mladenka, biti pokoren, pokorna, v tej zadevi kakemu ukazu staršev: zato ker oče, mati, nimata pravice v tej reči ukazovati. Toda željo vpoštevaj! dober svet uvažuj! Nikar se ne zaveži v zakon brez vsake vednosti očetove, materine, kakor to dela toliko mladih ljudi, češ: kaj stara dva briga! saj se ženim, možim jaz — ne moj oče, moja mati! ... Taki zakoni so zelo pogostokrat nesrečni. In je čisto razumljivo. Zakaj, kjer je v tej reči trmoglavost doma, tam tudi ni molitve — in Bogu pa se mora le prebridko zdeti, če ti svoje starše tako malo spoštuješ, da se odločuješ za celo življenje brez njih, ki so ti po božji volji dali življenje, brez njih, ki so za tvoje življenje doslej skrbeli ...

Poslušajte, mladi ljudje, pa tudi vsi drugi, poslušajte, kako se je bil poročil vzhodno-rimski cesar Teofil. Boste videli, kako koristno ravna, kdor ravna tako, kot sem vam zdaj razložil. —

Ko je cesarica Evfrozina mislila, da je prišel čas, da si njen cesarski sin izbere družico za življenje, mu je z ljubeznivo resnobo, kakršna se spodobi kraljici in materi, dejala: — Moj sin, zdaj je čas, da poskrbiš za nasledstvo na prestolu, za bodočega dediča cesarstva. Poiskala sem najlepše

device celega Orienta in jih poklicala v Carigrad, da se zbero v biserni dvorani cesarske palače. Prosi Boga, da pravo izbereš; zakaj vedi: važnejša in težja je zate ta izvolitev nego vladarstvo celega cesarstva, ki je na tvojih ramah.

Nato je odgovoril sin Teofil: — Ljuba mati! Ve žene imate bolj izkušene oči v teh stvareh nego mi možje. Prosim te prav iz srca, da bi me ti, ki si zmerom tako skrbela za moj blagor, še zdaj v tej težki odločitvi s svojim svetom podpirala.

— Dobro, je dejala cesarica-mati. Tu imaš imenik vseh mladenk, ki se bodo zbrale. Pri vsaki je kratek, zanesljiv popis njenega življenja in njenih lastnosti. Te popise temeljito prešťudiraj — potem pojdi izbirat! Tisti, ki jo izvoliš, podaj to zlato, z demanti okrašeno jabolko! — Rekši, izroči mati sinu jabolko, znamenje izvolitve. —

Teofil je molil in véliko svojo zadevo Bogu priporočal. Pa tudi sicer je mater ubogal. Prešťudiral je listino z življenjepisi orientalskih mladenk tako natanko, da je vedel na pamet, kaj je združenega s tem, kaj z onim imenom. Določeni dan je potem šel izbirat si nevesto. V najlepši, biserni cesarski dvorani se mu je poklonilo čuda veliko izredne lepote, miline in dražesti. Zakaj mnoge izmed zbranih orientalk, pravi hudomušno pisatelj, pri katerem sem jaz to zgodbo bral, so bile uporabile vsa že takrat znana kozmetična sredstva . . .

Cesarski sin je premotril mladenke. To in ono je prijazno nagovoril, a nobeni še ni podal dragocenega jabolka. Nazadnje pride do device, z imenom Teodora. Le-ta je bila popisana v imeniku kot izredno modra, skromna in izvrstno odgojena. Toda njena zunanja prikazen je zaostajala za drugimi. V Teofilu se je nekaj časa vojskovalo oko z razumom. Slednjič pristopi prav blizu do Teodore in reče: — Če bi imel vzeti v zakon samo telo, bi moral dati drugim prednost pred teboj, o devica. Toda, ker naj zakon združi predvsem duše v sveto vez, si mi ti po svojih krepostih prva med vsemi. Teodora, bodi moja žena, jaz želim biti tvoj mož! S temi besedami ji je poklonil zlato in demantno jabolko, katero je mladenka ponižno sprejela. — Mislite si, kaj so k temu rekle vse druge, zlasti tiste, ki so se v ošabni samozavesti bahale s svojo lepoto! — Teodora pa je postala najmodrejša kneginja, kar jih je kdaj sedelo na vladarskem prestolu, in je bila svojemu možu bolj zvesta svetovavka in materinska prijateljica, nego samo dobra, izvrstna žena.[17] —

*

Tako je prišel do srečnega zakona ta cesarski princ. Z molitvijo in poslušanjem modrih nasvetov svoje matere. In kdo ve, koliko drugih srečnih zakonov se je tako sklenilo! Mladi ljudje, zapomnite si to! Starši, spominjajte tega svoje otroke! Dobra žena (je) dober dar, ona bo dana možu

zaradi dobrih del, pravi Sv. Duh. (Sir. 26, 3.) Zaradi dobrih del: zaradi molitve, zaradi spoštovanja očeta in matere. In tako bo dan tudi dober mož ženi zaradi dobrih del: zaradi molitve, zaradi spoštovanja očeta in matere...

V nadaljnjem bom govoril dvakrat o tem, kakšno bodi medsebojno razmerje zakonskih oseb, da bodo zakoni srečni. In sicer prihodnjič o dolžnostih mož do žena. Tu bi seveda želel imeti za poslušavce zlasti veliko mož in mladeničev. Pa tudi žene in mladenke naj pridejo v obilnem številu: naj pridejo za priče tega, kar bom možem govoril — da slišijo jasno, kaj so jim možje dolžni!

Prav mnogo srečnih zakonov hočemo, ker hočemo prav mnogo srečnih družin. Gospod Jezus! Ti nam daj srečnih zakonov in srečnih družin! Amen.

V. MOŽ

Zaupno lahko rečem, da bodo našli v zakonskem stanju svojo časno in večno srečo vsi tisti ljudje, ki se zavedajo, da je zakon — kakor smo dozdaj premišljevali — svet zakrament; da je v zakonu predvsem treba Boga in njegove svete vere; da se za zakon ni pripravljati z grešnim znanjem, pač pa z molitvijo in s spoštovanjem dobrih nasvetov očetovih in materinih. Taki dobri in krščanski ljudje bodo namreč v zakonu gotovo tudi razumeli, katero je tisto pravo razmerje, ki vladaj med možem in ženo, da bo zakon srečen; poznali bodo vsak svoje dolžnosti in jih radi izpolnjevali. Pravo razmerje med možem in ženo in njune medsebojne dolžnosti je kratko pa točno opisal sveti Pavel v 5. poglavju svojega pisma do Efežanov — in če naj jaz zdaj o tem govorim, si pač ne morem želeti boljšega vodnika, nego je sveti apostol. Čujmo zatorej danes najprej, kaj pravi le-ta o zakonskih možeh! Trije stavki so, ki jih bom razložil, in ki bodo zadosti povedali. Poslušajmo!

*

Prvi stavek apostolov, moji častiti poslušavci, je ta: — Mož je glava žene, kakor je Kristus glava Cerkve. (Ef. 5, 23.) Z drugo besedo: Mož je gospodar v hiši. Torej ne žena. Tudi ne nekaj časa mož, in nekaj časa žena. — Pri starem ljudstvu Dacijev je bil — kakor pripovedujejo — v navadi smešen in nespameten ženitvovanski običaj. Kadar so pripeljali nevesto k ženinovi hiši, se je le-ta pred pragom ustavila. Nato je prišel iz hiše ženin — in pred sodniki in pričami se je morala pričeti med njima nekaka rokoborba. Če je v boju podlegel mož, tako da je bil vržen ob tla, je postal za zmerom ženi podložen, in ona je šla zmagoslavno v hišo, kjer so jo proglasili za vladarico družine; če je pa zmagal mož — kar se je menda spodobilo —, je postala žena moževa sužnja, s povešeno glavo in sklonjenim životom so jo peljali v njen novi dom; kadar pa so sodniki razsodili, da je ostal boj neodločen, sta se mož in žena vrstila v gospodstvu.[18] — Tako pa ni volja božja in Kristusova, ki je hotel v zakramentu sv. zakona upodobiti svojo mistično združitev s Cerkvijo. Ne! Kakor je Kristus vedno glava Cerkve, tako je mož vedno glava žene, gospodar hiše in družine. To je važen nauk za srečo v zakonu, in dasi govorim danes predvsem možem, si vendar ne morem kaj, da ne bi malo apostrofiral tudi žená. O, koliko več sreče bi bilo po zakonih, če bi tudi žene imele vsakčas na mislih ta veliki nauk apostolov: Mož je vedno gospodar pri hiši! Če bi mnogo žena z

gospodovalskimi pôzami in vojskovodskimi gestami ne kalilo v hiši miru in zakonske edinosti! Če bi po svoji trmoglavosti marsikje ne hotele vedno in povsod le one ukazovati. Če bi s kujanjem in jokom ne hotele v vseh rečeh le one prav imeti! Če bi ene naravnost ne rvale zoper vrhovno oblast moževo v hiši! Če bi se druge tej oblasti celo po grešnih potih ne odtegovale! — Toda pustimo žené! — Možje, možje morajo predvsem vsakčas prav razumeti glas apostolov. Ali ga razumejo — vsakčas — in prav? Mož je glava žene, je gospodar v hiši... Torej mora biti on tisti, ki je nanj lahko ponosna žena in vsa hiša; on tisti, ki naj se nanj, kakor ob mogočen steber, opira žena in vsa družina; on tisti, ki bodi ženi in celi hiši zgled lepega, bogoljubnega življenja; on tisti, ki naj vse vidi in sliši, kar je pri ženi in pri celi družini videti in slišati potreba; on tisti, ki naj skrbi za ženo; in predvsem on tisti, ki naj skrbi za celo družino... Ali razumejo, vedo vse to vsi zakonski možje? Ah, ti moj Bog! Kakšna glava je zakonski mož, ki vidi le sebe, misli le náse, na svojo udobnost, na svoje zabave, športe, užitke — in na ženo in na družino nič ne misli? Kakšna glava je mož, ki hodi po svojih, tolikokrat prepovedanih potih — in se ne zmeni za to, kaj dela žena, kaj družina? Mož, ki čisto po moderno proglaša geslo: jaz živim, kakor hočem, in žena naj živi, kakor hoče... svoboda velja! kaj me briga?... Kakšna glava je mož, ki ga ni pri domu

vse dni in vse noči; ali ki prihaja domov z glavo, omahujočo od alkoholnih vplivov; mož, ki svoj imetek, svoj zaslužek zapravlja v proslulih lokalih, v slabih družbah, v pogubnih igrah, ko žena in otroci doma nagi stradajo; mož, ki je s svojim življenjem služinčadi v posmeh, otrokom v pohujšanje, ženi v sramoto in smrtno gorje? ... O možje, možje krščanski! Kako razumete vi besedo apostolovo: Mož je glava žene? Ali jo kdo od vas razume samo tako, da sme svoji ženi odurno ukazovati, jo krivično strahovati? Ali jo razume kdo samo tako, da sme biti v svoji hiši despot, tiran? O, potem to besedo slabo in perverzno tolmači! Že sem povedal s tega kraja, da Bog žene ni ustvaril iz moževe glave, kakor da bi ona smela njemu gospodovati — da je pa tudi ni ustvaril iz moževe noge, kakor da bi smel mož ženo z nogami teptati! Ne! Mož je sicer glava žene — vam je govoril duhovnik na poročni dan pred oltarjem —, vendar mu pa Bog žene ni dal kakor za deklo, ampak kakor za pomočnico.[19] Zato pa čujte, možje, kaj govori apostol nadalje v pismu do Efežanov!

Drugi stavek apostolov je ta: Tako morajo možje ljubiti svoje žene kakor svoja telesa. (Ef. 5, 28.) Da, tu notri je razlaga, kakšna glava, kakšen gospodar mora biti zakonski mož! Ljubeča glava, ljubeč gospodar! Kakor njegova, in vsaka duša, ljubi svoje lastno telo: tako mora mož ljubiti svojo ženo. Kako ljubi duša svoje telo? Tako, da ga živi in zanj neprenehoma skrbi. Tako, da vse ž

njim občuti — veselje in bolečino. Ali delajo tako vsi krščanski možje s svojimi ženami? — Ah, kako malo podpira zakonsko srečo to, če kje pravzaprav žena redi svojega nedelavnega moža — parasita —, in če je mož hitro zraven pri vsakem veselju, za žalost in srečo v hiši pa je gluh in slep in neobčuten! Duša telesu pač tudi ukazuje vse, kar je treba, toda pri vsem, kar ukazuje, tudi ona sama telesu pomaga. Duša ukazuje rokam, da se gibljejo, nogam, da hodijo, očem, da gledajo, ušesom, da poslušajo — a pri vsem tem gibanju, hoji, gledanju, poslušanju, pri vsem delovanju s telesom tudi duša sodeluje; saj je telo brez duše mrtvo. — Tako, zakonski možje, morate vi zapovedovati; zapovedovati, a zraven ljubiti, v ljubezni svojim ženam pri vsem pomagati! Ne ukazovati brez srca! — ukazovati in srce imeti in srce pokazati! Sočuvstvovati in potrpeti: kakor duša s telesom sočuvstvuje in potrpi. Kaj, ali mar duša telo zaničuje, nad njim mrmra, rohni, besni — če so n. pr. telesu noge trudne, roke onemogle, oko medlo, uho izmučeno? Nikoli ne! Kako pa dela mnogo mož v svoji nepotrpežljivosti, v svojem nezatajevanju? Ali ni ta in oni tolikokrat poln nervoznosti, grobosti, da, sirovosti do svoje žene? Ko prihaja od svojih opravkov, s svojih potov, od svojih kupčij, iz svoje pisarne, iz urada — ali ne stresa svoje čmernosti, svoje slabe volje, svoje jeze nad ženo? Nad nedolžno ženo, ki je delala cel dan — morda naporneje nego on —; ki je skrbela cel

dan — morda silneje nego on —; ki je žrtvovala cel dan — morda vse več nego on? In pri najmanjši stvarci, ki morda ni možu po volji, pri najmanjši pogreški, ki se je nemara primerila v gospodinjstvu — mrmranje, godrnjanje, zmerjanje, razkačenost, vihar in grom in tresk!... Možje, možje, kje je premislek, ki se spodobi glavi? Kje je premagovanje, ki je dika moža? Ali tako ljubi duša svoje telo? vaša duša vaše telo? Zakaj ne prihajati na dom s prijaznim pogledom, z dobro voljo, z ljubo besedo na ustih? Sv. Bernard je vselej, preden je stopil v kako cerkev, dejal svojim posvetnim mislim, ki so ga nadlegovale: — Posvetne misli, ostanite, počakajte zunaj, dokler se ne vrnem! — Tako podobno bi morali možje, ki prihajajo od svojih poslov mračni, ozlovoljeni, nasajeni, nakačeni, preden stopijo v svetišče svoje družine, reči: Čmerne misli, slaba volja, razdraženost, jeza, hudi pogledi, žale besede, ostanite, počakajte zunaj, dokler se ne vrnem! Zakaj mož naj svojo ženo ljubi, kakor ljubi njegova duša svoje lastno telo!

Še ena misel vstaja tu, še vse tehtnejša. Kakor duša in telo v človeku, tako sta zvezana mož in žena v zakonu. Ali pa ste že kdaj slišali, da bi si katera duša, potem ko je bila od Boga s telesom poročena, da bi si katera iskala drugega telesa? Ne, duša svojega telesa ne zapusti do smrti in pri sodbi poslednji dan se bo zopet združila ž njim, da bo ž njim združena vse večne čase. Kako

pa ti in oni možje, možje moderne morale, ki s svojimi pogledi, s svojimi željami, s svojimi sramotnimi ponudbami, s svojimi gnusnimi dejanji iščejo drugih žená? Ah, moji častiti poslušavci, s strašnimi izrazi žigosajo take sveti očetje, kakor sv. Leon, sv. Gregor, sv. Krizostom, sv. Avguštin... Tatovi, razbojniki, jim pravijo, volkovi, bogokletneži... Toda o tej prežalostni skrunitvi zakonskega stanu bom govoril posebe; tu sem se le dotaknil misli, ker nisem mogel mimo nje, ko kliče apostol, da naj možje svoje žene ljubijo, kakor ljubi sleherna duša svoje lastno telo. —

Premisliti nam je nakratko še tretji stavek apostolov, ko govori o zakonskih možeh in njihovih dolžnostih. — Možje, pravi potem, ko je dejal, da je mož glava žene kakor Kristus Cerkve, možje, ljubite svoje žene, kakor je tudi Kristus svojo Cerkev ljubil! (Ef. 5, 25.) O, tako celo! Kdo je ta Cerkev? Ta Cerkev je družba vernikov Kristusovih od začetka do konca sveta. V tej družbi so eni bogati, eni ubogi; eni učeni, eni preprosti; eni visoki, eni nizki; eni srečni, eni nesrečni; eni pravični, eni grešniki — zelo, zelo pisana družba. A Kristus je vso to družbo, celo Cerkev svojo, ljubil: ljubil jo je od začetka, ko jo je ustanovil; ljubil jo je v njenih težkih časih, ko je trpela in bila preganjana; ljubil jo je v dneh njene slave; ljubi jo zdaj in ljubil jo bo v vseh zgodah in nezgodah njenih do konca sveta...[21]

Evo, krščanski zakonski možje! Ne le kakor ljubi duša svoje lastno telo — vi morate ljubiti svoje žene tako, kakor Kristus Cerkev. Ne samo, dokler jim sije mladost in jih ožarja lepota — tudi, ko dahne vanje mrak starosti in zatemni telesni čar; ne samo, dokler se žene vesele zdravja in sveže moči — tudi, ko jih podere bolezen, objame slabost; ne samo, če so prinesle k hiši bogate dote, slavna imena, izbrane družabne forme — tudi, če so uboge, ponižne in priproste; ne samo, če prvačijo v inteligentnem svetu, če razumejo vse znanosti, se bavijo z vsemi umetnostmi — tudi, če so navajene le bolj kuhinjske oprave in šivalnega stroja; ne samo, če so pohlevne, blage, dobre kakor sami angeli iz nebes — tudi, če imajo svoje napake in grešnosti; ne samo, če vam prepevajo nepretrgoma pesem veselja in kratkočasja — tudi, če vas semtertja malo ozlovoljijo in pojeze... ljubiti jih morate — ljubiti te žene svoje — od začetka do konca, kakor Kristus Cerkev, kakor Kristus Cerkev —. tako ob prvi, cvetni, tako ob drugi, srebrni, tako ob tretji, zlati poroki... z isto iskrenostjo, z isto zvestobo, z istim potrpljenjem, z isto požrtvovalnostjo — do smrti! do smrti! —

*

To je razmerje zakonskih mož do žena. Ne po mojem nauku, marveč po nauku sv. Pavla. V naslednjem govoru bom z istim sv. Pavlom govoril o razmerju žená do mož. Rečem podobno kakor

zadnjič: Zelo rad bi imel pri tem med svojimi poslušavci zlasti mnogo gospâ in gospodičen, žená in mladenk. Pa tudi gospodje, možje in mladeniči, naj pridejo v obilnem številu; naj pridejo za priče tega, kar bom ženam govoril — da slišijo jasno, kaj so jim žene dolžne.

In sklenem naj čisto kakor zadnjič: Prav mnogo srečnih zakonov hočemo, ker hočemo prav mnogo srečnih družin. Gospod Jezus! Ti nam daj srečnih zakonov in srečnih družin! Amen.

VI. ŽENA

Ko je cesar Konrad III. bavarskega vojvoda Welfa v mestu Weinsbergu z veliko vojsko oblegal in mu grozil, da mesto, ko je vzame, do tâl poruši in vse moške pomori, so prosile žene tega mesta pri cesarju milosti. One da so nedolžne in vojske nekrive, so dejale; zato naj se jim nič žalega ne zgodi, marveč dovoli naj se jim, da proste zapuste mesto ter vzamejo s seboj vsaka to, kar ji je najljubše. Prošnja je bila uslišana. Ko pa je hotel cesar Konrad na določeni dan videti odhod teh žená iz mesta, se je moral nemalo čuditi. Zakaj bil je priča, kako so žene namesto zvežnjev obleke in živil, namesto dragocenih slik, posod in druge take prtljage, ki bi je človek pričakoval — kako so nesle na hrbtih iz mesta možake, ene očete, druge brate, zlasti pa zakonske žene vsaka svojega moža — vse po vrsti, tudi najžlahtnejše dame, in celo gospa vojvodinja svojega gospoda vojvoda. Prizor je izvabil cesarju solze v oči; ganjen je prizanesel mestu in ponudil bavarskemu vojvodu mir in prijateljstvo.[22] — Ali bi v enakih razmerah na enako privoljenje tudi danes zlasti zakonske žene kaj podobnega

storile? Jaz si na to vprašanje ne upam odgovoriti. Menda že kmalu potem žene niso bile več take kakor le-te. Zakaj zgodovinski vir pravi, da se je nekaj časa pozneje Lorenzo Medici, knez florentinski, ko je bral to zgodbo, tako ob nji zabaval, da je popolnoma ozdravel od neke živčne bolezni, katere ga prej ni mogel rešiti noben zdravnik.[23] No, kakorkoli. Jaz, moji častiti poslušavci, vém eno: da se namreč, žalibog, mnoge zakonske žene današnjega modernega časa ne zavedajo več prav, kakšno mora biti njihovo razmerje do mož, kaj so one svojim možem dolžne. Poglejmo zato danes — kakor smo to zadnjič napovedali —, kaj pravi o tem sv. apostol Pavel!

*

Prav eno samo dolžnost nalaga apostol zakonskim ženam, in ta je: spoštljiva pokorščina. — Žene naj bodo svojim možem podložne kakor Gospodu, pravi (Ef. 5, 22), ter: — Žena naj se boji svojega moža (ib. 33). Torej pokorščina s strahom, pa ne hlapčevskim, marveč otroškim strahom, t. j. pokorščina s spoštovanjem, in sicer, kakor Gospodu, zaradi Gospoda, zaradi Boga.[24] To je vse. Toda kakor je dolžnost samo ena edina, tako pa ni lahka. Pokorščina je zelo težka reč. Premagati, zatajiti svojo voljo, podvreči jo volji druzega — to ni karsibodi. Zato bo prav, vsaj tako mimogrede izvedeti, če je pokorščina žená možem tudi res volja božja, ali pa jo ženam diktira le apostol,

sam ob svoji glavi? Je, moji častiti poslušavci, res je volja božja. In sicer enkrat že po naravi. Bog je ustvaril moža prej nego ženo, je ustvaril ženo iz moža, je ustvaril moža močnejšega od žene. Vse to kaže voljo božjo, da bodi žena od moža odvisna, in zato njemu podložna, pokorna. K temu pa pride še pozitivna beseda božja, izrečena v raju kot napoved kazni za greh. Vemo, da je bila žena tista, ki je v raju, sama v greh zapeljana, v greh zapeljala tudi moža. Zato pa je Bog napovedal ženi kazen, rekoč: — V bolečinah boš rodila otroke in pod oblastjo moževo boš, in on bo čezte gospodoval. (I. Moz. 3, 16.) Tu torej ni priložbe, častite dame, žene in mladenke, ni je priložbe! Kar terja apostol, je to, kar res hoče tudi Bog: Žene naj bodo svojim možem podložne!

V čem pa podložne, pokorne? V vseh rečeh, razen v teh, ki bi bile grešne. Gospodar — razlaga nekje veliki filozof Aristotel — sme ukazovati vse drugače, vse več nego knez ali vladar. Pravica vladarjeva je, ukazovati le v okviru postav in ukazovati le take stvari, ki so za splošni blagor; pravica gospodarjeva je, ukazovati po svoji mili volji: To in to in tako in tako hočem, to in tako mora biti, in sicer zato, ker jaz hočem![25] Zakonski mož pa je glava žene, gospodar hiše in družine, kakor smo zadnjič slišali. Ne tiran, ne despot, to se ve — tudi to smo zadnjič poudarili —, marveč ljubeč gospodar, ljubeča glava žene in družine. Kar torej mož, kot tak, zapove, to je

treba ubogati. Če zapove govoriti, je treba govoriti, če zapove molčati, je treba molčati, krščanske žene! Če zapove mož doma biti, ob tej in tej uri domov priti, to in ono doma ali drugod opraviti — je treba ubogati, krščanske žene! Če zapove mož to in to občevanje opustiti, take in take družbe se ogniti, temu in temu prijateljstvu se odpovedati — je treba tako ubogati, krščanske žene! Če pravi mož: Tako razkošno, ohlapno, razuzdano kakor mnoge druge se ne boš oblačila, otrok ne boš skoro nagih na ulico pošiljala — zakaj tudi v otrocih se že budi čutnost —, za nepotrebne zabave in užitke ne boš denarja razmetavala, sploh, po današnjem modernem svetu se ne boš ravnala — o, imeniten tak mož! —, če torej vse to zapove mož, je treba z globokim spoštovanjem vse tako ubogati, krščanske žene! In tako dalje. Pokorščina v vsem, kar ni greh! Zakaj mož ima pravico, ljubeče ukazovati v vsem, kar ni greh. Tako daleč si ti, o krščanska žena, možu podložna, da če bi ti Bogu samemu kaj obljubila, in bi mož videl, da si storila nepremišljeno obljubo, in bi ti prepovedal obljubo izpolniti — bi ti morala moža ubogati: N. pr. ti bi obljubila Bogu daljno božjo pot ali veliko miloščino, mož pa bi videl, da za to ni ne pravega časa, ne pravih sredstev, in bi ti rekel: Draga! te obljube ti ne smeš izpolniti —, bi se ti morala možu ukloniti. — Kako? praviš, če sem pa Bogu obljubila? — Si, toda mož ima pravico, obljube te odvezati. — Kaj, ali je on moj spovednik? ali

je škof? ali papež? Ni — toda tvoj zakonski mož je in kot tak ima pravico, tebi drugače ukazati, nego govori tvoja nepremišljena obljuba, ki je ti brez škode v družini, brez škode v gospodinjstvu, brez gmotne ali tudi brez dušne škode v zakonu izpolniti ne moreš![26]

Tako je, moje spoštovane žene! Trda dolžnost, toda — ponavljam — edina, ki vam jo zabičuje apostol: Žene naj bodo možem pokorne kakor Gospodu! Niti ljubezni vam ne ukazuje, niti zvestobe, ničesar druzega — razen pokorščine. Ali veste, zakaj ne? Zato, ker se ni bati, da bi tam ne bilo ljubezni in ž njo zvestobe in vsega druzega, kjer je spoštljiva, popolna pokorščina doma. Zares, moji častiti poslušavci, ali ni to, in šele to, resnična in velika ljubezen — žrtvovati drugemu bitju najvišje, kar je v nas, našo voljo? Vse in samo to hoteti, kar to drugo bitje hoče? Vse z veseljem storiti, kar brez greha terja? Komaj čakati vsakega njegovega povelja? V očeh brati vse njegove želje? ... Ali ni to ljubezen? Ah, razbistrimo si vendar pojme! Ne imejmo za ljubezen tisto, kar opevajo sentimentalni pesniki! Ne v omlednem čuvstvu, ne v srcu, ginečem od hrepenenja, ne v milojerskih solzah, ne v sanjarskih pogledih, ne v osladnih poljubih, ne v mehkužnih objemih — ljubezen, velika kakor življenje in močna kakor smrt, ona je v vdani, pokorni volji, pripravljeni za dejanja in žrtve! — —

In ah, kako velik je blagoslov take ljubezni, take vdanosti, pokorne volje ženâ v zakonu! Bral sem življenje sv. Klotilde, hčere burgundskega kralja Hilperika. Dovolite, da vam povem nekaj tega, kar sem bral, da vidite, zlasti ve, krščanske žene, kaj vse velikega se lahko zgodi na svetu po ženi, ki do dna razume nauk apostolov: Žene naj bodo svojim možem podložne kakor Gospodu!

Klotilda, burgundska princesa, je bila po nasilni smrti svojih staršev odgojena v hiši svojega strica Gundobalda v vsi tihoti in skritosti. Vendar je sloves o njenih izvrstnih lastnostih segel celo do frankovskega kralja Klodvika, ki jo je zaželel imeti v zakon. Po svojem posebnem poslancu se je kralj prepričal o njeni telesni lepoti ter o žlahtni plemenitosti njenega značaja; potem pa je l. 493. vkljub vsem oviram, ki so se stavile na pot, zaprosil njene roke in tudi dosegel, kar je želel. V Soissonsu se je mlada nevesta prvikrat sestala s svojim kraljevim ženinom. Ko ga je zagledala, je pokleknila, se s čelom dotaknila zemlje in slovesno izjavila, da gre v frankovski kraljevi grad le kot ponižna služabnica, ki bo izkušala ustreči vsem kraljevim željam. In bila je tej svoji obljubi dosledno zvesta tako, da se v pokorščini do kralja ni dala prekositi od nobene strežnice na kraljevem dvoru. — Nekoč jo je kralj prosil, naj bi v neki posebni zadevi ravnala čisto po svoji lastni volji. Toda Klotilda je odgovorila: — Veličanstvo! Svojo lastno voljo sem pustila vso v hiši svojega strica

na Burgundskem. V deželi Frankov nimam druge volje, nego je volja mojega gospoda in kralja! — Vsled tega in vsled drugih podobnih dogodljajev je imel kralj navado reči, da je dobil ženo, ki ima izvrsten spomin in zelo bister razum — toda je brez svoje volje. — Par let po poroki je moral kralj podvzeti zelo nevarno vojno. Ko je sam z vojaštvom ukrepal vse potrebno, da se za vojsko kar najbolje pripravi, je kraljica posebno goreče molila k Bogu za srečen izid. Klodvik je vedel za ženino pobožnost. Večkrat je prekinil posvetovanja s svojimi vojskovodji, da je šel in skrivaj opazoval kraljico v njenem oratoriju, kako je, na tleh ležeča, Boga rotila, naj nakloni možu zmago. Vrnivši se od takega skrivnega opazovanja k posvetovalni mizi, je dejal kralj: — Kraljica je že na bojišču in se močno vojskuje. Če res dosežem zmago, bom storil nekaj, kar jo bo zelo veselilo ... — In kaj se zgodi! V odločilni bitki pri Tolbiaku l. 496. proti Alemanom, ko je bil Klodvik skoro že na tem, da izgubi vojsko in bojno slavo in življenje svoje, se naenkrat po čudnem slučaju strnejo njegove čete, zadobe premoč in sijajno zmagajo. Tedaj pa je kralj kraljico, ki mu je s svetim škofom Remigijem prišla naproti, da mu čestita k zmagi, takole pozdravil: — Čuj me, plemenita moja! Klodvik je premagal sovražnike, ti pa si premagala Klodvika. Že dolgo mi oznanjuješ blagovest krščanstva bolj z dejanjem, nego z besedami. Zdaj postanem kristjan tudi jaz. Obljubil sem, da se odpovem

poganstvu; biti hočem mož beseda. In zares, Klodvik se je dal krstiti. Vse dobro pa, kar se je potem zgodilo: kar se je cerkva sezidalo in popravilo, kar se je ustanovilo samostanov; kar se je storilo za razširjanje sv. vere, za pokristjanjenje in civiliziranje onih dežela; vse, kar je bilo duš rešenih in pridobljenih za nebesa — vse to so bili sadovi kraljeve žene, sv. Klotilde, ki je znala biti tako vdano in stanovitno podložna svojemu možu, čeprav je bil še pogan.[27]

*

Krščanske žene! Vaša spoštljiva pokorščina do mož ne bo delala takih čudežev. Toda ali ne bo tudi ta pokorščina pravi blagoslov za vaše hiše in družine? Ali ne bo prav tako najkrepkejša opora vašim možem? Ali ne bo tudi vaša pokorna vdanost popolnoma osvojila src vaših mož? Ali ne bo — če potreba — tudi le-tá odvračala vaših zakonskih drugov od takih in takih napak, od teh in onih krivih poti? ali jih ne bo navajala k dobremu? Ali ne bo tudi vaša pokorščina do mož prelep zgled vašim otrokom, vašim poslom, celi družini? In ta mir in ta edinost, ki jo bo klicala v vaše hiše —!

Kako, moji častiti poslušavci, bi ne bili srečni zakoni, kjer možje prav ukazujejo in žene prav ubogajo! Poslušajte, če ni lepa godba, pravi sv. Avguštin, tam, kjer igra vsak glasbenik prav svojo partijo; kjer nizka glasbila ne segajo v visoke

sopranske lege, in visoka ne v nizke, basovske. Tako se zlivajo različni glasovi v skladno harmonijo. Harmonija, prelepa harmonija bo tudi zakon, v katerem mož in žena zvesto izpolnjujeta vsak svoje dolžnosti, kjer je mož ljubeča glava družine, in žena pokorna pomočnica možu.

Harmonijo pa ljubi Bog, ki je sam najvišja ubranost, najpopolnejša harmonija. Zato dopadljivo čuje nad takimi zakoni božje oko in božje uho. Amen.

VII. OTROCI

1.

Gotovo najsrečnejša je v zakonu tista ura, ko zakonska prvikrat zaslišita v hiši otroški jok, ko žena dvigne in poljubi svoje dete in je položi v naročaj možu, da je še on poljubi s prisrčno hvaležnostjo do Boga, od katerega je vse življenje. Žena postane mati, in mož oče. Srečna starša! Sv. krst očisti vsakega novorojenega otroka izvirnega greha in ga prerodi v otroka božjega, v uda sv. Cerkve in dediča nebeškega kraljestva. Nebeški Oče položi na vsakega krščenega otroka svojo roko in govori nad njim: Moj si ti; brat si, sestra, bratov in sestrâ mojega Sina, nad katerim imam svoje dopadenje. — O, hvaljen bodi Bog in Oče Gospoda našega Jezusa Kristusa ... kateri nas je poprej zase odločil v posinovljenje po Jezusu Kristusu! (Ef. 1, 3, 5). Poglejte, kakšno ljubezen nam je izkazal Oče, da se božji otroci imenujemo in smo. (1. Jan. 3, 1.) — Predragi! Ali pa veste tudi, kakšne silne dolžnosti se rodé zakonskim, ko se jim rodé in v sv. krstu prerajajo otroci drug za drugim? O, Bogu položeno, da mnogi res ne poznajo svoje velike naloge: čuvati dar božji, otroke svoje, kakor se čuvajo živa svetišča Sv. Duha,

vzgajati te, ki jim jih je Bog dal, in vzgajati jih predvsem za nebesa! O tej nalogi in dolžnosti moram govoriti več govorov po vrsti. O, da bi mogel imeti za poslušavce pred seboj vse zakonske, vse starše, ki se ne zavedajo, kaj so svojim otrokom dolžni! Z gromovitim glasom bi jim danes najprej zaklical tako-le: Zakonski! starši! kaj delate, da ne skrbite za duše svojih otrok, da jih ne vzgajate v veri in strahu božjem? Ali ne veste, da je to stroga zapoved božja in edino prava sreča za te, ki ste jih vi na svet rodili? — —[28]

*

Saj ne rečem: veliko, velikansko se zakonski nasplošno trudijo z vzgojo svojih otrok; kdo bi to tajil? Toda kam predvsem, ali celo, kam edino meri velikokrat vsa ta vzgoja? Na telo in na časnost. Da otroci telesno dobro rastejo in se razvijajo; da so zdravi, krepki, čvrsti, lepi; no — in tudi še, da se jim razvije um; da si pridobe potrebnih vednosti; se izuče primernega rokodelstva, ali se višje izobrazijo v kupčevanju, v tej ali oni industriji, ali pa v znanosti, umetnosti; da se izolikajo in izgladijo v vsem, kar terja svet, tako da si sinovi zagotove svoj trden stan, hčere pa premožnega ali nemara celo bogatega ženina; slednjič, da otroci tudi še po smrti staršev spravijo kaj v žep ... za vse to zakonski po navadi zelo skrbe, in nihče ne pravi, da je ta skrb odveč, da ni

potrebna — nasprotno: Bog daj, da bi le vsi starši tudi v teh stvareh storili svojo dolžnost! — Toda, krščanski zakonci, ali je to zadosti? Ali je to vse, kar ste vi storiti dolžni? Ali so prišli vaši otroci na svet samo za ta svet? Ali opravijo celo svojo življensko nalogo, če se tu na zemlji dobro prežive, in — kakor pravimo — pošteno zaslužijo svoj kruh? Ali nimajo vaši otroci nič drugega nego to telo, ki bo hrana črvom? Ali nimajo tudi duše, ene edine duše, neumrjoče duše? Ali vam to ni nič mar? Ali kot kristjani ne veste, kaj je onkraj groba? Tam je večno trpljenje v ognju: vanj lahko padejo vaši otroci! ... Tam je pa tudi večna radost nebes, in za le-to, za le-to so ustvarjeni vaši otroci, za večno radost nebes! Da pridejo do nje, zato so pravzaprav na svetu; zato, da si nebesa pridobe s tem, da Bogu služijo, da se ga boje, da ga ljubijo, da njegove zapovedi izpolnjujejo. Za ta namen jih morate vi predvsem drugim vzgojiti, za ta namen, moji dragi! Če vam tega glas naravnega razuma sam zadostno ne pove, poslušajte pozitivno božjo postavo pri sv. apostolu Pavlu: — In vi, očetje, pravi, zredite svoje otroke — v čem? Ali v telesni moči in zdravju? Ali v pridobitnem rokodelstvu? v znanostih? v manirah sveta? v športih, igrah, plesih? ... Ali v vsem tem, po čemer bodo vaši otroci izvrstno situirani? povsod priljubljeni? od vseh poznani, češčeni, slavljeni? — — Ne! Vse to ni prvo in najvažnejše! Marveč: — Vi očetje, zredite svoje sinove v poučevanju in svar-

jenju Gospodovem! (Ef. 6. 4.) Ali ste čuli? V poučevanju in svarjenju Gospodovem, to se pravi: v krščanskem uku in krščanskem, bogaboječem življenju.[29] V istem zmislu govori Sv. Duh pri modrem Sirahu: — Ne veseli se hudobnih otrok, če jih je tudi veliko; ne imej veselja nad njimi, ako ni strahu božjega v njih... Zakaj boljši je en otrok, ki se Boga boji, kakor tisoč hudobnih, in boljše je, brez otrok umreti, kakor hudobne otroke zapustiti. (Sir. 16, 1—4). Ko je prerok Elija mrtvega dečka v Sarepti zopet v življenje poklical, pravi Sv. Pismo, da ga je d a l njegovi materi, ali, kakor ima drug tekst, da ga je d a l s p r a v i t i njegovi materi. (3 Kralj. 17, 23.) Dal, dal spraviti — kakor bi hotel materi reči, da otrok ni pravzaprav njen, marveč božji — ona naj ga le skrbno čuva, da ga bo ob svojem času lepo vrnila pravemu gospodarju. In tako je z vašimi otroki, starši! Dani so vam, da so spravljene pri vas njihove duše. Te duše niso vaše stvari, to so stvari božje, zlasti še, odkar so posvečene pri sv. krstu. Vi jih morate po božjem ukazu tako vzgajati, da ostanejo božje, da jih vrnete spet Bogu, kadar jih bo od vas terjal, tako vzgajati, da jih ne ukradejo sovražniki zveličanja, da jih ne uropa hudobni duh... Ali delate tako? Ali čuvate tako otroške duše? ali jih hranite za Boga? Ali pa velja tudi o vas obupni klic sv. Janeza Krizostoma: — Nihče, nihče ne da svojih otrok Bogu!... O, to bi bili brezvestni starši! —

Pač res, brezvestni starši, ki zanemarjajo duše svojih otrok! Zoper izrecno božjo postavo ravnajo. A ne dovolj! Ravnajo tudi zoper edino pravo srečo teh, ki so jih rodili. — Nas vseh edino prava sreča, moji častiti poslušavci, so nebesa. Ako tega ne verujemo, nismo kristjani. Pa tudi pametni ljudje nismo, če ne vidimo, da brez nebes onstran groba vse življenje tostran groba ni vredno nič. — Nebesa so naša obljubljena dežela. Tam gori je sreča tolika, da je naš razum obseči ne more. Sv. Filipu Neriju, ki je Boga zelo ljubil na zemlji, je dal Bog včasih še pri življenju malo okušati nebeško radost. Pa se je brž pokazalo, da je svetnikovo srce premajhno zanjo. Zakaj kadarkoli se mu je vselila v srce ta radost, je moral precej klicati: Preveč! Gospod, preveč! — In po njegovi smrti so videli, kako je bilo rebro nad njegovim srcem odstopilo — zaradi prevelikega širjenja srca, ki je nebeško blaženost okušalo.[30] Da, nebesa! Ibi vacabimus, pravi sv. Avguštin — tam gori bomo počivali; vacabimus et videbimus — počivali in gledali; videbimus et amabimus — gledali in ljubili; amabimus et gaudebimus — ljubili in se veselili; ecce, quod erit in fine sine fine — glej, to bo na koncu in bo brez konca!...[31] O blažena nebesa! Kako se pride v nebesa? S srečno smrtjo. In kako se pride do srečne smrti? Z lepim, bogoslužnim, krščanskim življenjem. In kdo nas nauči lepega, bogoslužnega, krščanskega življenja? Dobra, krščanska vzgoja od rane mladosti. Da, od te je vse odvisno. Temelj,

položen v domači hiši, od dobrih staršev, se ne poruši, tudi ne okruši tako kmalu... Zato je jasen in pravičen ta-le sklep: Starši, ki vzgajajo otroke v veri, v strahu božjem, v krščanski kreposti, odpirajo otrokom nebesa; kateri pa to vzgojo opuščajo, otroke od nebeške sreče izobčujejo. In to zadnje je grozno. Lastnim otrokom nebesa zapirati! Kje je tu ljubezen očetovska, materinska! Starši, krščanski zakonci! Kaj pomagajo vse druge skrbi, vsa druga prizadevanja vaša za otroke, če jim pa, kolikor je na vas — in na vas je skoro vse! —, če jim pa ne daste tega, kar je njihova edina, trajna, večna sreča; če jim ne daste nebes? Kakšno hvalo vam bodo vedeli otroci za to borno časno življenje, ki tako naglo mine, če bodo pa po vaši krivdi izgubili večno življenje? Kakšno hvalo vam bodo vedeli, če ste jih tu na zemlji hranili in živili, če bodo pa po vaši krivdi izključeni od večne pojedine v nebesih? Kakšno hvalo, če ste jih tu na zemlji prešerno oblačili in lepotičili, če bodo pa po vaši krivdi zaigrali obleko in lepoto večne slave? Kakšno hvalo, če ste jih izobrazili v vseh vednostih in znanostih, če pa po vaši krivdi ne bodo nikoli gledali božjega lica, v katerem je morje vse modrosti? Kakšno hvalo vam bodo vedeli, če ste jim nakupičili posvetnega blaga cele hribe, če bodo pa po vaši krivdi pri delitvi večnega bogastva razdedinjeni?...

O grozna misel, zakonski, da bi bili vaši otroci po vašem zadolženju, namesto zveličani v nebesih, večno pogubljeni v peklu! Kako bi vi poslušali njihovo obupno klicanje iz brezdna: — Nismo samo mi krivi svoje nesreče; oče in mati sta nas pahnila v to trpljenje; naši starši so naši morivci!... Kako bi poslušal ti, o krščanski mož, oče, svojega otroka, sina svojega, če bi ta vpil iz večnega ognja: — Moj oče me je pogubil! Nikoli mi ni govoril o ničemer drugem nego o posvetnih in minljivih stvareh. O Bogu in večnih zadevah nikoli nisem čul besede iz njegovih ust. Učil me je zemeljske modrosti, nebeške nič. Pravil mi je, kako naj se trudim za časno srečo, večne ni spomnil. Nikoli mi ni dejal: Poklekni zjutraj in zvečer in moli! pojdi v cerkev k sv. maši! pojdi večkrat k spovedi, k sv. obhajilu! pojdi k pridigi! Ne, nikoli — tudi sam ni delal tega... Ah, moj oče je moj morivec! — In kako bi poslušala ti, o krščanska žena, mati, če bi tvoj otrok, tvoja hči, vpila iz pekla: — Moja mati me je pogubila! Jaz bi bila skromna, sramežljiva, ponižna, če bi me mati ne bila začela voditi po nevarnih potih, po plesiščih, gledališčih, zabaviščih; če bi mi mati ne narekovala ljubezni do sveta; če bi me mati ne puščala brez nadzorstva doma, na izprehodih, na izletih, na veselicah, v moški družbi, tudi ob večernem, ob nočnem času... Ah, moja mati je moja morivka! — Nesrečni zakonski! očetje! matere! kako bi vi poslušali vpitje svojih otrok, če bi le-ti vili roke iz kraja pogube: — O zakaj smo bili rojeni, če nismo imeli biti vzgojeni za nebesa! Zakaj si nas rojene hranila, o

mati — vrgla bi nas bila od sebe! Zakaj si nam s trudom služil kruha, oče — pustil bi nas bil od lakote poginiti ... Če nista mislila, oče, mati, če nista mislila skrbeti predvsem za naše duše ... Če nas nista hotela učiti ljubiti Boga, sovražiti greh, če nas nista mislila zrediti za nebesa, za srečo, za blaženost, za neizmerno veselje — kakor je to volja božja ... Če sta nas hotela iz bednega življenja na zemlji pahniti v bedo nesrečne večnosti ...

*

Težke so te misli, vem. Toda ob takih mislih naj bo enkrat jasno, kako strašna je odgovornost zakonskih ljudi! O dragi starši! Če ste resnično na katerem otroku kaj zamudili, zanemarili — obžalujte to pred Bogom! Obžalujte in jokajte, da vam Bog greh odpusti! Obžalujte in prosite, da popravi Bog, česar vi več popraviti ne morete! Obžalujte in popravite tudi sami na drugih otrocih, kar ste zagrešili na enem ali njih več! Vzgajajte vse ostale v strahu božjem! Nobena vaša dolžnost ni nujnejša nego ta. O blagor zakonskim, ki to dolžnost vseskozi vestno izpolnjujejo! Kakšna tolažba zanje, ko bodo nekoč njihovi otroci, ž njim vred, na desnico strogega Sodnika postavljeni, pred vsem svetom pokazali nanje, svoje starše, rekoč: Ta-le moj ljubi oče, ta-le moja sladka mati, sta naredila, da gremo zdaj vsi skupaj v veselje Gospodovo. Amen.

2.

Po zgledu dvanajstletnega Jezusa v sv. Družini* bi morali vsi otroci po družinah rasti s starostjo tudi v modrosti in milosti pri Bogu in pri ljudeh. (Luk. 2, 52.) Če ne rastejo, je to pač največkrat krivda zakonskih, ki svojih otrok ne vzgajajo v duhu vere, v strahu božjem, v ljubezni do Boga, v spoštovanju do njegove resnice in njegovih zapovedi. Pokazal sem zadnjič, kako ravnajo taki zakonci zoper voljo in izrecni ukaz božji ter zoper edino pravo srečo svojih otrok, ki je večno zveličanje v nebesih. Danes bom pa brez nadaljnjega uvoda pokazal, kako ravnajo taki roditelji tudi zoper svojo lastno srečo. Vsem tu navzočim staršem povem čisto jasno in določno: Starši, od krščanske vzgoje ali od nevzgoje vaših otrok je zavisna vaša lastna časna in večna sreča ali nesreča. Prosim, sledite pazljivo mojemu premišljevanju![32]

*

Vaša največja časna sreča, starši — če jaz prav mislim — je pač ta, da so vaši otroci resnično dobri: da vas ubogajo, vas v vseh življenskih

---

* Govor je bil govorjen na praznik sv. Družine.

razmerah spoštujejo, vas ljubijo, vam s svojim življenjem čast in veselje delajo, vam v potrebah pomagajo. Kako da ni to vaša lepa, prelepa sreča? Saj vas ves svet blagruje za take otroke in Sveto Pismo samo govori: — Moder sin je veselje očetovo. (Preg. 10, 1.) — Taki pa bodo vaši otroci, če jih boste vzgojili v strahu božjem, v krščanski čednosti. Da, gotovo je in izkušnja uči: Sinovi in hčere, ki imajo globoko v svoji duši spoznanje božje, strah božji, ljubezen do Jezusa — taki sinovi in hčere tudi ne varajo upov, ki jih stavijo nanje starši. Pohlevni so, ubogljivi so, delavni so, molitveni so, čisti so, slabih tovarišij se ogibljejo, praznih zabav jim ni mar, dolžnosti svoje vestno izvršujejo, svoje starše ljubijo, vsako njihovo željo vpoštevajo, rastejo v zgledne mladeniče in mladenke, v vzorne može in žene. O velika časna sreča staršev, ki so jih vzgojili! — Velika nesreča in pokora — kdo ne ve — pa so za zakonske malopridni otroci: sinovi in hčere, ki so neubogljivi, trmoglavi, uporni, ne za molitev, ne za delo zanič, pač pa za veseljačenje in zabave, za potratnost in razuzdanost, za slabe druščine, za greh, tako da pokrivajo s sramoto sebe in hiše, v katerih so se rodili, in starše. — Nespameten sin, pravi Sveto Pismo — in prav to velja o nespametni hčeri — je žalost svoje matere. (Preg. 10, 1.) Toda zakaj in kdaj so otroci taki? Ali je mar na nekatere položil Bog svoje prokletstvo? O kaj še, predragi! Vzgoja! vzgoja!... Že pogani so to vedeli. Modrijan Dion

je bil, kakor pripoveduje zgodovina, tirana Dionizija zaradi njegove grozovitosti z ostrimi besedami pokaral. To pa je Dionizija hudo ujezilo. Veste, kako se je grozovitež sklenil maščevati nad Dionom? Dal mu je odpeljati sina — pa ne, da bi mu ga morda umoril; ne, to se mu ni zdelo nič v primeri s tem, kar si je bil hudobnež zamislil. Da bi pripravil Diona v kar največjo žalost in nesrečo, je izročil njegovega dečka nekemu ničvrednemu vzgojitelju, da ga odgoji v brezbožnosti; in ko je deček v tej grozni šoli dovolj dolgo študiral, ga je tiran poslal očetu nazaj. Zakaj tako? Zato, ker je bil hudodelnik prepričan, da bo tako vzgojeni otrok očetu večja nesreča, nego bi mu bila prizadela, če bi mu bil sin pred njegovimi očmi umorjen. Da, vzgoja brez Boga in vere dela otroke do staršev malopridne, slabe. Nič čudnega! Če ni spoštovanja božjega, kje pa naj korenini spoštovanje do staršev? Če ni ljubezni božje, odkod pa naj bo prava, pristna, zvesta ljubezen do očeta in matere? Če ni zapovedi božjih, kaj pa so ukazi in prepovedi staršev? Če ni strahu božjega, če ni molitve, če ni sv. zakramentov, kje pa bo pošteno, lepo življenje? Ne! Tam, kjer vsega tega ni — tam zavlada strast, sirovost, podivjanost, razuzdanost, ponočevanje, zapravljanje, pijanost, zapeljevanje, nečistost... Tam so žalostna mlada življenja... Tam so pogostni tudi zelo žalostni konci... In kakšna je pri takih otrocih usoda staršev! Saj vidimo, saj slišimo, saj beremo... Tožbe, vzdiho-

vanja, solze, obup, pekel — velikokrat pravi pekel!... Ah, strašna je taka nesreča! Toda, ali pomislijo ti starši, siromaki, kdo je kriv? Ali pomislijo, kako so vzgajali svoje otroke? Ali so se kaj brigali za krščansko oplemenitev njihovih duš? ali pa so skrbeli le za telo, za to revno telo? Ali so obračali že zgodaj otrokove oči proti nebesom? ali pa so jim kazali od vsega začetka le k zemlji, k tej blatni zemlji? Ali se je razlegalo ime božje po njihovih hišah, verske resnice, zapovedi, navade, ali so živele po njihovih domovih? Kakšne nauke so jim delili koj izmladega? Kakšne zglede so jim s svojim lastnim življenjem dajali?... Ah, zanemarjena, zanemarjena je bila verska vzgoja — zdaj je tu kazen, časna nesreča in žalost zaradi malopridnih otrok! Ali ni zaslužena ta kazen in nesreča?

Toda, predragi, da bi samo časna nesreča bila! A jaz moram povedati kar naravnost: Staršem, ki zanemarjajo duše svojih otrok, preti tudi večna nesreča, večna poguba. Oprostite, moji častiti poslušavci — toda jaz ne morem razlagati stvari drugače, nego so po resnici, če je tudi resnica silna, uničujoča. Poglejte! Zadnjič sem pokazal, da je resna zapoved božja, vzgajati otroke v poučevanju in svarjenju Gospodovem, t. j. v krščanski resnici in v krščanskem, bogoljubnem življenju. Kdor torej tega ne stori, ta ne izpolnjuje resne, velike zapovedi božje. Tak torej smrtno greši. A smrtni greh — ali ne veste, kam vodi smrtni greh?... K temu

je treba premisliti še nekaj druzega! Otroci, na katerih je opuščena plemenita, pobožna vzgoja, bodo — če jim poseben čudež božji ne pomaga — slabi; živeli bodo v grehih in hudobijah. Predragi! Ali niso starši, ki so otroke v zgodnji mladosti na duši zanemarili, vseh grehov in hudobij svojih otrok sokrivi, sodeležni? Čisto gotovo! — Slabo vedenje sinov, pravi sv. Ambrož, se pripisuje zanikarnosti očetov, razposajenost hčerâ vnemarnosti mater. In v istem zmislu piše Origen: — Vse, kar so otroci zagrešili, se bo prištelo tudi staršem, ki svojih otrok niso prav vzgojili in svarili. — Še več! Katekizem sv. cerkvenega zbora Tridentinskega celo uči, da bodo pri božji sodbi kaznovani tudi starši ne samo za grehe svojih otrok, katerih niso prav vzgojili, marveč tudi še za grehe otrok otrok — t. j. poznejših rodov, ki bodo brž-kone prav tako slabo vzgojeni kot prvi rod. O Bog, kakšen strašen račun!...

Toda ves ta račun pustim znemar, če hočete. Recimo, da bi ne bilo stroge zapovedi božje, otroke krščansko vzgajati, in da bi se grehi otrok nikakor ne pripisovali tudi staršem, ki so svoj rod slabo vzgojili. Ali enega obračuna ne smemo prezreti! Starši, ki svojih otrok ne vzgajajo v strahu božjem, so največ krivi, če se njihovi otroci večno pogube — smo slišali zadnjič. Ah, in to zdaj pomislimo, kaj bo k temu enkrat rekel Bog! Očetje, matere, kaj bi vi rekli pestunji, služkinji ali dojilji, ki bi s svojo zanikarnostjo zakrivila, da bi vaš

otrok, ne rečem, samo zbolel, marveč se ponesrečil, se ubil ali kakorkoli umrl? ... O, kaj bi rekli, kaj bi s takim poslom naredili? Vi, ki tako ljubite svojega otroka, ki bi storili zanj vse, vse pretrpeli, vse žrtvovali — svoje premoženje, svoje zdravje, svoje življenje? ... Toda povejte, prosim: Ali ne veste, da je večna smrt duše vse kaj strašnejšega nego časna smrt telesa? In če vi zakrivite to večno smrt svojih otrok, vi — lastni starši —, kaj bo rekel Bog, kaj bo z vami naredil v večnosti? ... Ali mar mislite, da Bog manj ljubi vaše otroke, nego jih ljubite vi? Ali so manj njegovi nego vaši? O, bolj jih ljubi, nego jih vi sploh ljubiti morete, in neizmerno bolj so njegovi nego vaši! Vi očetje in matere ste dali otrokom umrljivo telo, res je; toda neumrjoče duše jim niste dali vi — dal pa jim jo je njihov vsemogočni Oče nebeški! Ve ste svoje otroke hranile z mlekom, matere, res je; toda svoje srčne krvi niste prelile zanje — prelil pa jo je zanje njihov Bog Kristus! Vi ste skrbeli otrokom za potrebno hrano, očetje, res je; toda svojega lastnega telesa jim niste dali v jed — dal pa jim ga je njihov Bog Kristus! Mnogo ste vi delali, se trudili, trpeli, žrtvovali za svoje otroke, zakonski, da ste jih pripravili do zemeljske sreče, do blagostanja, res je; toda krvavega potu niste potili zanje, bičani zanje niste bili, ne s trnjem kronani, križa niste zadeli na rame zanje, da bi trudni in vsi krvavi padali pod njim; na Kalvarijo niste šli za časno življenje svojih otrok — vse to pa je

zanje storil in pretrpel njihov Bog Kristus! Ah, tako zelo jih je ljubil — te otroke vaše —, da se je dal po vsem strašnem trpljenju nazadnje razpeti na križ, da bi jih s svojimi na križu razprostrtimi rokami vse objel in na svoje srce potegnil, ne zato, da bi imeli časno srečo, marveč da bi imeli večno življenje in je obilno imeli ...

O, kaj bo dejal ta Bog, kako bo obračunal z zakonskimi, ki so s svojo nikakršno ali s slabo vzgojo ugrabili te duše njemu, Stvarniku in Odrešeniku, in so jih vrgli v žrelo satanu; ki so večno onesrečili tiste, kateri so bili za večno srečo ustvarjeni! ... O, nič se jaz ne čudim sv. Izidorju, ki pravi, da bo veliko staršev od večnega zveličanja izključenih zato, ker bodo njihovi otroci po njihovi krivdi pogubljeni! Nič se ne čudim, dasiravno vem, da usmiljeni Bog tudi ta greh — zanemarjenje krščanske vzgoje — odpusti, če se človek spokori, če se ga skesa, odkritosrčno spove in zanj zadostuje ... Kajpada ga odpusti, gotovo ga odpusti ... Toda to je tista strašna reč, moji častiti poslušavci, ki je zlasti za naš čas tako karakteristična, da se namreč tega greha skoraj nihče več ne skesa, nihče več ne spove — da si zakonski, če so svoje otroke na duši zanemarili, tega sploh ne očitajo, nič za greh nimajo, si iz tega sploh nič ne store ... To je tisto, to je tisto, kar vodi v večno pogubljenje ...

Moji častiti poslušavci! Zopet danes rečem: Trde in težke so te misli! In vendar prosim, premišljujte jih, globoko jih premišljujte vi vsi, ki ste starši, pa tudi vi vsi, ki vas poklic staršev gotovo še čaka, pa tudi vi vsi, ki starše v vzgoji otrok nadomestujete. In prosim vas: pojdite in pripovedujte, kjerkoli morete — če morete, po vseh hišah mesta, če morete, po vseh družinah sveta — pripovedujte, kako grozno resnobna je v zakonu naloga krščanske vzgoje otrok!... Bog bo nekoč neizprosno terjal duše otrok iz rok njihovih roditeljev. Starši, za božjo voljo, mislite na to! Če bodo takrat vaše roke prazne, vaša krivda pa gotova, in vaš greh neizmit s spokornimi solzami — ah, potem ni bilo zadosti, da so bili vaši malopridni otroci vaš bič na zemlji: tudi večnost vas bo tepla. Jaz prosim usmiljenega Jezusa, da bi se to nikdar ne zgodilo. Amen.

3.

Ob tako silni dolžnosti, kakor je dolžnost krščanske vzgoje otrok, ko gre za izpolnjevanje ali neizpolnjevanje določne in velike zapovedi božje, ko gre za večno srečo otrok ter za časno in večno srečo staršev samih, je pač gotovo, da se mora priviti iz prsi krščanskih zakoncev plašno vprašanje: Kaj nam je torej storiti? Česa nam je treba, da svoje otroke krščansko vzgojimo? Dobrodošlo je meni to vprašanje, da podam nekaj velikih načel, po katerih morajo zakonski skrbeti za duše svojih otrok. Rečem torej, kakor sem bral pri temeljito učenem možu: Zakonski, starši, ki hočejo svoje otroke krščansko vzgojiti, morajo imeti: prvič, jezik, ki prav poučuje; drugič, oko, ki skrbno čuje; tretjič, roko, ki modro strahuje, in četrtič, veliko luč, ki meče svetlobo na nelahko pot krščanskega življenja.[33] — O vseh teh stvareh bom zapored govoril, če boste blagovolili potrpežljivo poslušati. Najprej o jeziku, ki prav poučuje. —

*

Otroke je treba, kakor hitro se pameti zavedo, krščansko učiti. Kaj se to pravi? Ali je krščansko

poučevanje otrok v tem, da jim vtiskamo v spomin očenaš, češčenamarijo, vero, šest resnic, božje in cerkvene zapovedi, najvažnejša poglavja iz katekizma? Da, to že tudi mora biti; toda s samim tem se starši ne smejo zadovoljiti. Kaj pa pomaga, gotove molitve na pamet znati, a jih ne moliti? Kaj pomaga, zapovedi na prste naštevati, a jih ne izpolnjevati? vse verske resnice v glavi imeti, a ne živeti po veri? Krščanstvo ni zgolj teoretičen sistem, krščanstvo mora biti živo življenje. Zato morajo starši otroke s krščanskimi resnicami in zapovedmi vse prešiniti, prepojiti, tako da bo krščanstvo postalo življenje njihovega življenja. Ne samo spomin — tudi razum, tudi volja, tudi čuvstvo, celega otroka, naj prevzame živa in življtvorna moč krščanskih resnic in zapovedi! Zato pa je treba otroku verske resnice podajati neutrudljivo, dan za dnem — in treba mu jih je podajati njegovemu otroškemu pojmovanju primerno — in treba mu jih je podajati tako, da bo otrok nujno po njih uravnaval svoje dejanje in nehanje. Na tak način bo jezik, ki prav poučuje, govoril otroku zlasti o vseh najvažnejših resnicah in zapovedih. Ena prvih resnic je namen, za katerega je Bog človeka ustvaril. O njem bosta krščanski oče, krščanska mati, govorila otroku pogosto, n. pr. tako-le: Glej, otrok, mi živimo tu na zemlji le kratek čas, le negotov čas. V enem mesecu lahko umrjemo, lahko pa tudi prej, lahko jutri. Treba je lepo živeti, da bomo srečno umrli. Zakaj, kakor

umrjemo, tako se nam bo potlej godilo vekomaj. Po smrti pridemo v nebesa, k Bogu, v večno veselje — ali pa v pekel, v večno žalost, kakor si tu na zemlji zaslužimo. Mi torej nismo na zemlji zato, da si nabiramo bogastva — in tisti, ki sede na kupih denarja in blaga, zato še niso srečni. Tudi nismo na svetu, da jemo, pijemo, se gostimo, se veselimo, zabavamo — in tisti, ki vsem željam svojim lahko ustrežejo, zato še niso srečni. Tudi nismo na svetu zato, da smo češčeni in slavljeni — in tisti, ki jih ljudje hvalijo in povzdigujejo, zato še niso srečni... Mi smo na svetu samo zato, da pobožno živimo, tako, kakor Bog zapoveduje, in po tem kratkem življenju v nebesa pridemo. Če tjagor ne pridemo, otrok, bi bilo bolje, da bi nas na svetu ne bilo! Zato pa moramo moliti in svoja dela na zemlji Bogu v čast in za nebesa opravljati. — Do Boga je treba vcepiti otrokom kar najvišje spoštovanje, sinovski strah in najprisrčnejšo ljubezen; do greha pa, ki je žaljenje božje, kar največji stud. Tu bosta oče, mati, pogosto pogosto poučevala, n. pr. tako-le: Otrok, kakšen siromak bi ti bil, če bi ti umrl oče, ali mati, ali celo obadva? Kdo bi ti potem skrbel za stanovanje, za živež, za obleko? Kdo bi te učil, negoval, ljubil? In vendar čuj, otrok: Tisočkrat bolj siromak bi ti bil, če bi z grehom izgubil Boga! — Če bi naenkrat oslepel, da bi ne videl več ne očeta, ne matere, ne bratov, ne sester, ne solnca, ne zvezd, ne zelenja, ne cvetja — ah, kakšna strašna nesreča! Toda, otrok:

z grehom izgubiti Boga — je nesreča stotisočkrat večja! Za greh se pride v pekel. Otrok, ali si misliš, kaj je to? Sv. Lovrenca so živega žgali na ražnju — kakšna bolečina! Toda to niti senca ni v primeri z bolečino v peklenskem ognju, ki nikoli ne ugasne, ki žge zmerom, zmerom ... — Kakor odvračati od greha, ki ga Bog sovraži, tako je treba dalje otroke navajati na krščansko čednost, ki jo Bog ljubi, zlasti na ponižnost, krotkost, pokorščino, zadovoljnost, delavnost, potrpežljvost. Tu bosta krščanski oče, mati, pogosto pogosto pripovedovala otroku o Jezusu, božjem dečku v Nazaretu: kako je živel skrit pred svetom, kot preprost rokodelčič, ob skromni hrani, uborno oblečen, pokoren Mariji in Jožefu, v delu in molitvi, on, ki je najvišji Gospod nebes in zemlje! Ah, o Jezusu, starši, o Jezusu ne boste nikoli zadosti povedali svojim otrokom! Ob vsaki priliki kažite nanj! Učite jih zmerom na Jezusa misliti, na Jezusa v duhu gledati! — Otrok, kaj bi dejal Jezus, če bi ti to in to storil? ... Otrok, kaj bi ti odgovoril Jezusu, če bi te vprašal, zakaj si to naredil? ... Otrok, kaj bi naredil Jezus v tem in tem slučaju? ... Premisli, preudari in — ti tako naredi! — Tako govorite, starši, tako govorite: to je jezik, ki prav poučuje, to je krščanska vzgoja, to so solnčne višave pedagoške umetnosti ... In kakor na Jezusa, tako kazati na Marijo, Mater božjo! Ljubezen do nje je solnčna roža v mladi duši. Zato je treba, da jezik, ki otroke prav poučuje, vedno in vedno zopet drami to ljubezen. In ljubezen in sveto spoštovanje do angela variha in do otrokovega nebeškega patrona in do drugih svetnikov, zlasti tistih, ki so vzorniki mladine ... Prekvasiti, vsega prekvasiti otroka s krščanstvom! Vsega napolniti z njegovim duhom! — Zato tudi govoriti mnogo o godovih in praznikih cerkvenega leta, o cerkvi in službi božji, o molitvi, o sv. zakramentih! Učiti moliti zjutraj, zvečer, pred jedjo, po jedi! Vnemati za prejemanje sv. zakramentov, buditi, ko pride čas, zlasti ljubezen do pogostnega sv. obhajila! ... Vsega napojiti, vsega prepojiti otroka s krščanstvom! Vsega prestvariti z njegovim duhom! — Zato govoriti otrokom in učiti jih ne samo ljubezni do Boga, marveč tudi ljubezni do bližnjega, usmiljenja in dobrotljivosti do ubogih, potrebnih, trpečih! Pripovedovati, da je siromak, ki trka na vaša vrata in prosi vbogajme, otrok božji, po božji podobi ustvarjen, z Jezusovo krvjo odrešen, brat Kristusov; da v njem takorekoč Kristus sam trka na vrata in prosi; da Kristusu dá, kdor siromaku dá; da bo Gospod povrnil vsak kozarec vode, vsako drobtinico, darovano ubožcu v njegovem imenu ... Vse to pripovedovati otrokom, pogostokrat pogostokrat, vedno spet iznova ... in še mnogo druzega — zdaj to, zdaj ono — še mnogo druzega, moji častiti poslušavci, jaz bi moral pridigati dalje nego cel dan, če bi se hotel le dotakniti vsega, kar in kakor naj jezik staršev, ki hočejo svoje otroke krščansko vzgojiti, poučuje te otroke! —

Toda vi mi pravite: Le kje neki jih tako poučujejo? Nikjer ali skoro nikjer! — Saj to je tisto, moji častiti poslušavci, kar je tako žalostno! Nikjer ali skoro nikjer!... O res, ni ga skoro slišati krščanskega govorjenja po naših hišah in družinah, ni ga slišati! Premnogo naših hiš in družin je razkristjanjenih, zato pa tudi prihaja taka mladina iz njih... Pravite: Saj ne utegnemo —. Ah, nikar! Toliko drugih stvari utegnete, manj važnih, nič važnih, nepotrebnih! Da pustim vse drugo — koliko praznega govorjenja narede starši z otroki! Koliko praznega, ničevega govorjenja!... In za tako važno učenje — ni časa! O, mora biti čas, starši, čujte: za krščansko poučenje otrok se mora dobiti čas! Ali ste pozabili, da je krščanska vzgoja otrok zapoved božja? da je od nje zavisna večna sreča vaših otrok? ter časna in večna sreča vas samih?... Pa saj poučuje šola, pravite. — Seveda poučuje, in krščanski starši morajo biti zmerom zmerom za to, da se otroci v šoli poučujejo, utrjujejo in poglabljajo v verskih resnicah in zapovedih. Toda, starši: Če vi nič ne učite, preden začne učiti šola — kako trda bo zemlja, v katero začne šola sejati! In če vi nič ne učite, ko že uči šola — ali se ne bo začela kmalu dvigati v otroku misel: Kako je vendar, da oče, mati, nikoli ne govorita o vsem tem, o čemer govori katehet?... In ta misel, ali veste vi, kako hudih posledic rodovitna je lahko ta misel, kako usodna je lahko za otroka in za vas,

o starši? Če začne otrok dvomiti, dvomiti o vsem — tudi o lastnem očetu, o lastni materi?...

*

Kako rad bi še govoril o tem predmetu! Toda ne smem vas predolgo muditi! Očetje, vi dragi krščanski očetje! Vzemite enkrat v roke Sv. Pismo ter odprite in berite knjigo Tobijevo, kako je stari Tobija učil svojega sina!... Moj sin, imej Boga v srcu!... ne privoli v greh!... izpolnjuj zapovedi!... spoštuj svojo mater!... dajaj miloščino!... svoj kruh jej s siromakom!... varuj se nečistosti!... ne daj se vladati napuhu! itd. Ah, berite, prosim, in učite tudi vi tako svoje otroke! Vam, zelo spoštovane matere, pa naj za sklep podam neki testament, natisnjen l. 1892. v nemškem listu »Bruchsaler Bote«. Ta testament, ki je meni s silo iztiskal solze iz oči, je napisala pobožna mati sinu bogoslovcu, ki je bil že blizu nove maše, a je mati vedela, da je ne bo dočakala. Če ga tudi zdajle ne bom povedal brez globokega ganjenja, mi, prosim, oprostite! Glasi se:

— Testament za mojega sina N. N. Še tebi, moj najljubši, moj izvoljeni otrok, nekaj besed kot oporoko tvoje umirajoče matere. Tebi zapuščam za največje bogastvo revnega Jezusa, ki te je izbral za učenca in apostola, njegovo zaničevanje sveta, njegovo splošno človeško ljubezen, njegovo neomajno vnemo za čast nebeškega Očeta. Njegova ponižnost in krotkost naj napolnita tvoje srce,

da ne bo prostora v njem za posvetnost in samoljubnost. Umirajoča želim dvigniti roke, da te z Marijino pomočjo blagoslovim. Blagoslavljam tvoje srce, da bi utripalo in živelo samo za čast božjo in zveličanje duš. Blagoslavljam tvoja usta, da bi se odpirala samo za češčenje božje; tvoj jezik, da bi vsaka beseda, ki jo boš izgovoril na prižnici in v spovednici, kakor na obe strani brušen meč rezala v srce grešnikom. Blagoslavljam tvoje oči, da bi se obračale samo k Bogu in njegovi najsvetejši volji in bi bile enkrat tembolj vredne gledati obličje božje. Blagoslavljam tvoja ušesa, da bi bila odprta vsem, ki pomoči iščejo in prosijo. Blagoslavljam tvoje roke, da bi v najsvetejši daritvi zmerom vredno povzdigovale najsvetejše Jagnje božje k nebesom in ga — dal Bog! — nikdar ne položile na nevreden jezik. Blagoslavljam tvoje noge, da bi vsak tvoj korak zvesto šel za ljubim dobrim Pastirjem Jezusom in bi ti vse tebi izročene ovčice in jagnjeta po varni poti pripeljal do nebeške paše. Bodi mi posebno skrben pastir svojih sester in bratov, če bi kdaj kateri po nesreči zašel na krive poti. Čuvaj z otroškim srcem nad dušo svojega očeta, da bomo enkrat vsi skupaj okrog tebe zbrani v veselju prepevali nebeško alelujo. Blagoslovim še enkrat tvoje telo in tvojo dušo, da bi bila celo tvoje življenje v tistem blaženem razpoloženju kakor na tvoj svatovski dan pri presv. daritvi potem, ko te bo škof mazilil in poljubil — in da bi ti, vedno močan v vsakem

boju, pogumno šel nasproti satanu, svetu in mésu... S temi opomini, moj ljubi otrok, se pololažena ločim od vas in upam, da ti mojih besed ne boš zavrgel, marveč jih neizbrisno ohranil v srcu — sebi v večno srečo, meni v večno tolažbo. Spomni se me tudi v presv. daritvi, če bom iz vic klicala k tebi, moj sin! Ti mi lahko največ pomagaš, pomagaj mi! — Kakor Bog hoče, kadar Bog hoče! — Tvoja umirajoča mati...[34]

Predragi! To je jezik, ki prav poučuje otroka, tudi že odraslega otroka. Bodi blagoslovljen tak jezik! Amen.

4.

V zlati knjigi karitativnega delovanja katoliške Cerkve bo poleg stotisočev drugih še pozne čase neizbrisno zapisano tudi ime p. Damijana iz kongregacije presv. Srca Jezusovega in Marijinega, ki se je v veliki ljubezni l. 1873. sam ponudil in šel na otok Molokaj, da je tam ubogim, iz človeške družbe izobčenim gobavim bolnikom stregel, jih poučeval, tolažil, jim delil sv. zakramente. V izvrševanju te ljubezenske službe je dobil nazadnje sam kužno gobavo bolezen l. 1887., ter je umrl za njo l. 1889. Zanimivo je, kakšne starše je imel ta junak krščanske ljubezni. Njegov oče je družini naglas prebral vsak večer življenje enega svetnika. Mati pa je na koncu berila spretno še enkrat opozorila otroke na tiste lastnosti svetnikove, ki jih otroci najlažje posnemajo. Tako sta učila otroke in zbujala med njimi sveto tekmovanje za dobro: otroci so se drugi dan kar izkušali, kdo bo lepše molil, hitreje ubogal, večkrat šel v cerkev in podobno. Nekega dne je doma kar pet otrok zmanjkalo. Našli so jih v bližnjem gozdu, kjer so cel dan preživeli v molitvi — kakor so bili to slišali prejšnji večer iz življenja puščavnikov. Drugič zopet

so povsod iskali malega Jožefa — to je bil poznejši p. Damijan —, dokler ga niso naposled dobili v cerkvi, kjer je nepremično klečal in ponižno molil.[35] — Tako deluje jezik staršev, ki otroke prav, t. j. krščansko poučuje. Ah, da bi imeli vsi starši tak jezik! Zakaj ga nimajo! Saj bi ga vendar vsi imeti morali! — Toda kaj! Ne samo, da premnogi starši takega jezika nimajo — imajo celo drugačnega, takega, ki otroke pohujšuje, jih k slabemu navaja, jih napak poučuje! O, da bi hotel Bog, vzdihuje sv. Janez Krizostom, da bi bila to vaša največja napaka, starši, ker se vaši otroci od vas nič dobrega ne nauče; dasi tudi tega ni mogoče pred Bogom zagovarjati, bi bilo vendarle še nekoliko odpustljivo! Toda vi jih navajate k stvarem, ki so njihovemu zveličanju popolnoma nasprotne, in jim ukazujete to, kar jih, če store, gotovo ne more zveličati. — O tej žalostni prikazni — nasprotni jeziku, ki prav poučuje — naj danes govorim![36]

*

Pravzaprav se pred vami, ki ste še dobri kristjani, skoraj ne upam govoriti o hišah in družinah, po katerih se otroci pohujšujejo in kvarijo kar naravnost in — da tako rečem — na debelo; o hišah in družinah, po katerih jezik staršev otrokom direktno vceplja n. pr. nespoštljivost do vere, preziranje verskega čuvstva in mišljenja. Govori brezverno oče, govori — kar je še večje zlo

— slaboverno tudi mati. — Le kdo naj verjame vse to — govorita oče, mati —, kar uče ketehetje in pridigarji. Vera sicer mora biti, da se drže v strahu preprosti, neizobraženi ljudje, olikan človek pa lahko brez vere izhaja, oziroma veruje, kar in kolikor se mu zdi... — Kam spet v cerkev, otrok! kara oče. Ali že nimaš zadosti tega letanja po cerkvah? K spovedi? čemu spet k spovedi? Kakšne grehe pa imaš?... Čakaj, ko boš velik, ne boš hodil!... — Moj otrok duhoven? se zgraža moderna mati. Ah, tega pa že ne! Rajši vidim, da je nevemkaj!... Tega mi ne narediš, sinko! Le kako bi mogel ti verjeti vse, kar verjamejo duhovni! Toda saj oni tudi ne verjamejo — govoriti morajo pač tako... In ta tvoj talent, pa bi ga šel zakopat med semeniške zidove! — Moji častiti poslušavci! Jaz upam, da vi poznate današnji svet in da ne boste rekli, da ne odmevajo res taki in enaki govori po mnogih hišah in družinah. O, in hujši! tudi še vse hujši! Tudi grdo sramotenje vere, tudi tajenje samega Boga in Kristusa, nesramne klevete zoper Cerkev božjo, ostudne laži zoper papeža, škofe in svečenike, gorostasna obrekovanja samostanov in redovniškega življenja, velika bogokletstva na molitev, na spoved in vse sv. zakramente, na službo božjo, na cerkvene obrede, na svete čase in kraje — — vse pred otroki, vse vpričo otrok, celo prav zato, da otroci slišijo, prav zato, da se otroci tako nauče!... Prijatelji, ne recite, da ni tako! Ni — po vaših družinah ni, ki

ste še dobri kristjani, hvala Bogu — in zato sem tudi dejal, da si pred vami skoraj ne upam o vsem tem govoriti. A po mnogih drugih hišah in družinah je tako. Kdor pozna današnjo družbo, dobro ve, da je!... In ne samo nevere in preziranja vere se otroci direktno uče, marveč tudi zaničevanja vsake etike in morale, tudi prelamljanja vsake zapovedi in postave, vsega se uče, kar imamo drugi za greh in strast — uče se verskega in nravnega cinizma, verskega in nravnega nihilizma... Ah, ubogi otroci! Nesrečni otroci! Ali bi jim ne bilo bolje, biti nerojenim? Ali bi jim, rojenim, ne bilo bolje, biti vrženim na cesto, kjer bi jih morda vendar pobrala usmiljena roka, da bi jih morda vendar krščansko vzgojilo usmiljeno srce? Ali, če to ne — ali bi jim ne bilo bolje, biti koj po sv. krstu vrženim med divje zveri, da bi jih raztrgale in pogoltnile?...

Toda vi, moji častiti poslušavci, mi ugovarjate vendarle, da so pač redki slučaji, kjer jezik staršev otroke tako naravnost grešno poučuje. Jaz sem za svojo osebo prepričan, da niso redki — a bodisi, da velja vaša! Zelo žalostni so, tudi če so le redki slučaji! So pa potem — in tega mi ne boste mogli tajiti — so pa potem toliko bolj številne tiste hiše in družine, v katerih se zasajajo v srca otrok, če že ne brezverni in naravnost grešni, pa vsaj sami posvetni in ničemurni nauki in principi, čisto tuji ter nasprotni naukom in načelom Kristusovim. Samo malo, prosim, premišljujte z menoj. Kristus

uči: Blagor ubogim v duhu, t. j. srečni so tisti ljudje, ki svojega duha nimajo navezanega na bogastvo in zaklade te zemlje, ki ne žalujejo, če svetnega premoženja nimajo, ki ga ne cenijo preveč, če ga imajo. Blagoslovljen bodi ta nauk Kristusov! Na milijone revežem je dal moči, da so voljno prenašali vse težave svojega uboštva; in na milijone ljudi je vnel, da so svoje posvetno blago rabili za blagor bližnjikov; in brez števila jih je nagnil, da so vse pustili in šli ubogi za ubogim Jezusom, si izbrali poklic redovniški — sebi v blaženo srečo in človeštvu v neizmerno korist. Zato še enkrat: blagoslovljen ta nauk Kristusov! ... A zdaj pa poglejte, če ne dajejo naše moderne hiše in družine svojim otrokom prav nasprotnih naukov! — Bogastvo je vsa sreča! Vidite, otroci, govore starši, koliko si je že pridobil ta, koliko oni! Kdaj boste vi imeli toliko? Otroci, računstvo je največja znanost na svetu! Treba je znati računati, kalkulirati, špekulirati! ... Sin, glej, da dobiš bogato nevesto! Hči, poišči si ženina, ki bo res kaj imel pod palcem! Beračije ne maramo k hiši — od ljubezni in beračije se ne živi! Kjer je denar, tam je vse! Poglejte jih milijonarje! Ti imajo nebesa ... — Tako, tako se uči dandanes po hišah in družinah. — Kristus govori: Blagor žalostnim, t. j. vsem tistim, ki jim ni do posvetnega veselja, ki rajši resno premišljujejo, kako ničev je ta svet, kako poln je greha in zmot, in se žaloste nad svojimi in tujimi slabostmi in nepopolnostmi. O, koliko

plemenite odpovedi je videl svet zaradi te besede! Koliko src je dvignila od zemske ničnosti k nebeškim željam, posebe še koliko mladih src, ki so jih zastonj vabili užitki življenja! — Toda čuj! Ali ne slišimo po naših modernih hišah in družinah vse nasprotnih gesel? — Otroci se morajo izneroti! slišimo; mladina mora kaj imeti od življenja! Kakšna pa je mladost brez uživanja? ... Le uživaj, otrok, Bog ti blagoslovi! — tudi mi smo bili nekoč mladi ... Nevarnosti? Kakšne nevarnosti, če smo pa matere zraven? ... Ah, zoper ta nedolžni ples toliko govorjenja! Naj pleše mladina, saj še stari plešejo! Ne bodimo filistri! ... Godba in smeh in žvenket kozarcev in vesela družba — to je vendar življenje! ... — Taki so naši nauki za mladino, taka je naša vzgoja. Dvojni duh, dvojni duh! Eden — duh Kristusov, drugi — duh sveta! Kateri je pravi? O —! — Kristus zatrjuje: Blagor njim, ki so čistega srca, t. j. njim, ki se skrbno ogibljejo vsega, kar bi moglo oskruniti nedolžno čutenje, mišljenje, hotenje, življenje njihovo. Ah, ali niso prelepe tiste deviške duše, ki so šle v vseh časih za tem glasom Gospodovim in so ohranile neoskrunjeno belo krstno oblačilo? Ali niso kakor angeli božji v človeškem mesu, vredni, da hodijo v večnosti za božjim brezmadežnim Jagnjetom, kamorkoli gre? ... In glejte! Kako se priporoča po naših modernih hišah in družinah ljubezen do svete čistosti srca? Nikakor ne govorim zdaj o tem, kar je v tej točki naravnost grešno — žal, tudi tega slišijo otroci od

staršev zadosti! —, a koliko je druzega, ki lahko vodi v greh! — To knjigo moraš vendar brati! To predstavo moraš vendar videti! Najnovejše, najboljše v sodobni moderni literaturi, drami, operi!... In nemara nista knjiga in predstava nič druzega nego pikantno dražilo za čutnost — in oče ji vsiljuje sinu, mati hčeri... Ali pa: Na to prireditev mi pojdeš, dekle, in zdaj mi je kujanja dovolj! Ali hočeš morda res, da obsediš? Kdo se bo pa zanimal zate? če te ni spraviti med svet?... Pojdeš! In glej, da boš vesela, prijazna, da boš ugajala, dopadala!... — Ali ni to jezik raznih, mnogih mater? — Ali pa: Nehaj mi že vendar hoditi v tej staromodni obleki! Ali res ne vidiš, kako se nosijo druge — moderno, prosto, neženirano? Ne poslušaj vendar pridigarjev! Oblači se, kakor hoče svet... — Ah, prijatelji! Zopet ne recite, da ni tako! Je tako, je. Tako govore lastni očetje, lastne matere dobrim otrokom, neizkvarjenim otrokom, sinovom in hčeram, ki se boje greha in priložnosti vanj, ki bi se radi ognili svetu in njegovemu poželjenju, ki bi radi šli v tihoti, zatajevanju, po ozki poti čednosti svojemu večnemu cilju nasproti — pa jih proti njihovemu boljšemu prepričanju, proti njihovi volji lastni starši vabijo na široko cesto, polno nevarnosti in izkušnjav... Ah, kakšni starši so to! Kakšni so njihovi jeziki, ki otroke napak poučujejo, ki jim v pogubo svetujejo!... Ali je kaj čuda, če postanejo otroci takih staršev — tudi tisti, ki bi sami hoteli služiti Bogu in svojemu zve-

ličanju —, da postanejo kmalu vsi lahkomiselni, vsi ničemurni, vsi posvetni — in kmalu kmalu tudi grešni, tudi izgubljeni, tudi tej in oni strasti prodani in zasužnjeni! Zapeljivci lastnih otrok! bi dejal takim staršem sv. Bernard.

*

Kako tedaj — ali ne bo smel jezik staršev govoriti otrokom o ničemer posvetnem? O pač! — o vsem, kar je potrebno, kar je dobro, kar je koristno. Toda o ničemer ne, kar je grešno; in o ničemer, kar lahko vodi v greh; in o ničemer, kar človeka — tudi otroka že — vsega zakopava v samo posvetnost in časnost, tako da ne more dvigniti očesa nakvišku... Zakonski! Otrok ni rojen za svet in njegovo minljivost, otrok je rojen za Boga in za blaženo večnost. Otrok se je pri sv. krstu odpovedal hudiču in vsemu njegovemu dejanju in vsemu njegovemu napuhu. Otrok je pri sv. krstu dobil pečat nebeškega kraljestva. Ne mečite otroka iz družbe svetnikov, v katero je zapisan. Če je veliko zadolženje staršev, ki ne kličejo otroku neprestano: Sursum cor! Kvišku srce, otrok! k Bogu! k nebesom! — kako nedogleden je šele greh tistega jezika očetovega, materinega, ki obrača otrokov pogled od nebeških zvezd v blato te zemlje, v spolzkost te zemlje, v ničnost te zemlje!... Oj jezik ták, težak bo tvoj odgovor pred božjo sodbo! Amen.

5.

Zelo vas moram prositi, da mi oprostite, če povem majhno črtico iz svojega življenja. Ko sem kot mlad duhovnik po dokončanih študijah odhajal iz Rima, sem s svojimi tovariši jemal slovo tudi pri profesorjih naše fakultete. Bili so vsi častivredni možje, in ta in oni nam je dal še dober nauk na pot in za življenje. Med drugimi se spominjam prav pogostokrat zlasti profesorja cerkvenega prava, poznejšega generala (vrhovnega predstojnika) jezuitskega reda, ki nam je za uspešen začetek duhovskega delovanja naročal tako-le: Primo anno oculus — prvo leto oko; secundo anno oculus — drugo leto oko; tertio anno oculus — tretje leto oko. Hotel je reči: Pri svoji skrbi za te, ki vam bodo izročeni, pri svojem dušnopastirskem delu, rabite, vi mladi duhovniki, zlasti od začetka oko in zopet oko! Glejte, opazujte, potem premišljujte in delajte! — Da, oko! Gledanje, opazovanje, nadzorovanje — to je prevažna reč pri vsakem delu. Nikjer pa ne tako, moji častiti poslušavci, kot pri velikem delu krščanske vzgoje otrok! Važen in potreben je staršem jezik, ki prav poučuje; a še važnejše in potrebnejše jim je oko,

ki skrbno čuje. Velik princip dobre vzgoje je: Boljše greh zabraniti nego greh popraviti! To pa je mogoče le, če je oko očetovo, materino, vedno odprto, vedno pazljivo, vedno čuječe. O tem očesu očetovem, materinem, o tem čuvaju otroških duš, se danes pomenimo!

*

Ali ste že kdaj slučajno premišljevali, kako so po vseh različnih človeških službah, po vseh kategorijah človeškega dela, nastavljeni različni paznik in nadzorniki? Imamo paznike take in take, in imamo nadzornike vseh vrst: cestne nadzornike, železniške nadzornike, tovarniške nadzornike, šolske nadzornike, finančne nadzornike, tudi duhovske nadzornike — beseda episkopos, iz česar je biskup in škof, pomeni prvotno nadzornika — in še več drugih nadzornikov. Kaj hoče to reči? To hoče reči, da brez pažnje, brez nadzorstva nikjer prav ne gre — še v časnih zadevah ne. Koliko manj pa v teh, ki se tičejo večnega zveličanja duš! Ah, starši! Nič zanesti se! nič zaupati otrokom! Noben otrok ni tako dober, tako sramežljiv, tako kreposten, da se ne bi kar hitro omazal z grehom, če ga izpred oči spustite! In še kako omazal! Poglejte tistega nesrečnega izgubljenega sina! Ali mislite, da je bil to slab otrok, dokler je bil v hiši očetovi, da je očetovo oko varno čulo nad njim? O, prav nobenega vzroka ni, misliti, da je bil že tedaj izprijen, hudoben. Imel je pač eno slabost, slabost

vseh mladih ljudi — da ga je preveč žejalo po prostosti. A sicer Sv. Pismo ne pove nič napačnega o njem. Toda brž, kakor hitro je prišel izpred paznega pogleda očetovega, kaj slišimo! Precej je zašel; precej se je vrgel v pogubni vrtinec strasti in greha: v pohajkovanje, ponočevanje, pijančevanje, v igro, v slabe druščine — tako da je v kratkem času zapravil vse premoženje z razuzdanim življenjem, pravi Sv. Pismo. (Luk. 15, 13.) In kdaj se je Absalom, nesrečni sin Davidov, izgubil tako zelo, da je zasnoval zaroto zoper lastnega očeta ter izkušal pridobiti zoper Davida vse njegove podložnike? Ali ni bilo tedaj, ko mu je bilo za kazen, ker je bil umoril svojega brata, prepovedano, prikazati se pred oči očetove? ... Toda bolj nego ta dva gane mene zgled celega izraelskega ljudstva, ki ga je očak Mozes, kakor oče otroka, skrbno vodil skozi puščavo. Poglejte! Toliko svetih opominov in postav je Mozes od Boga oznanil temu ljudstvu — pač jezik, ki je prav poučeval! — zmerom in zmerom mu je pridigal, kako naj Boga časti in mu zvesto ostane, pa samo enkrat je spustil ljudstvo izpred oči, in kaj se je zgodilo! Vsi veste. Mozes je šel na goro Sinaj, kamor ga je bil poklical Gospod, da govori ž njim in mu izroči deset zapovedi, zapisanih na dveh kamenitih ploščah. Ta čas pa, ko se je Mozes mudil na gori, je izraelsko ljudstvo — padlo v malikovanje. V ostudno malikovanje! — Ko je pa ljudstvo videlo, pripoveduje 2. knjiga Mozesova, da Mozes

odlaša priti z gore, se je zbralo zoper Arona in je reklo: Vzdigni se in naredi nam bogov, ki bodo hodili pred nami! (2. Moz. 32, 1.) In niso dali Aronu miru; prinesli so mu zlatih uhanov iz ušes svojih žená, sinov in hčera, in jim je moral narediti zlato tele, da so okrog njega plesali in mu darovali. — In ljudstvo je sedlo jest in pit, in so vstali igrat. (2. Moz. 32, 6.) Nezaslišano! Človek si kar misliti ne more! Odrasli, stari, pametni ljudje, ki so bili Bogu zvesti v težkih časih egiptovske sužnosti, izvoljeno ljudstvo božje, kateremu je Bog izkazal toliko dobrot, ki ga je že v Egiptu in od izhoda iz Egipta naprej takorekoč vsak dan obsipal s čudeži — in glej, majhen čas puščeno brez nadzorstva, pa taka nezvestoba, tak padec! ... Tako je. Težka zgodba, poučljiva zgodba. In starši naj bi puščali izpred oči svoje otroke, še nedorasle, ali če tudi že dorasle, pa vendar še v nobenem ognju preizkušene, od zapeljive mladosti prekipevajoče, pred nobenim padcem zavarovane — pustili naj bi jih nenadzorovane nemara celo v nevarnem ozračju, na krajih, v druščinah, kjer nič dobrega ne vidijo, ne slišijo? ... O ne! nikoli ne! Če jim je res do krščanske vzgoje, če jim je res do skrbi za duše svojih otrok — potem tega nikoli ne![37]

Zares, če pomislim, je bila zmerom prva skrb dobrih, bogaboječih staršev, z budnim očesom čuti nad svojimi otroki. Hočete zgledov zlasti vi možje? vi očetje? Kako je zmerom skrbelo očaka

Jakoba, kaj delajo njegovi sinovi! Že odrasli so pasli živino svojega očeta na polju, in oče je zmerom premišljeval, kaj neki počno na paši. In ko ni šel sam za njimi, je poslal k njim svojega najljubšega sina Jožefa, rekoč: — Pojdi in poglej, ali je vse prav pri tvojih bratih in pridi mi povedat, kaj se godi (1. Moz. 37, 14). — Ista skrb je zmerom mučila Isaja, kadar ni bilo doma njegovih sinov; zato je tudi on poslal Davida, da vidi ne samo, kaj bratje delajo, marveč tudi v čigavi druščini da so (1. Kralj. 17, 18). O pobožnem Jobu pripoveduje Sv. Pismo, da mu ni bilo zadosti nadzorovati samo vsa dejanja in nehanja njegovih otrok, marveč je želel prodreti s svojim bistrim očetovskim pogledom celo v srčne globine njihove, da odkrije celo njih skrivne misli in želje. — Ob svitu (po gostovanjih na rojstne dni) je vstajal, beremo, in je žgavne daritve za vsakega otroka opravljal. Rekel je namreč: Morda so moji otroci grešili in Boga v svojih srcih preklinjali. Tako je Job vse te dni delal. (Job. 1, 5.)[38] Toda kaj! Saj so imeli celo pogani za strogo dolžnost, čuti nad otroki. V svoji knjigi o vzgoji otrok pripoveduje Plutarh o nekem poganskem filozofu, ki je imel navado vsak dan ob solnčnem vzhodu, ko so se začeli ljudje gibati po mestu, iti v najvišji mestni stolp in klicati na ves glas: — Kam, o meščani, kam tako hitro na vse strani? Tako skrbni ste za vse opravke, na svoje otroke pa, katerim boste zapustili svoje premoženje, tako malo mislite, jih pozabljate! —

Otroke puščate brez svojega skrbnega nadzorstva, je hotel reči — in to ni prav, to je slabo.[39]

In mi vsi, moji častiti poslušavci, vemo brez nadaljnjih besedi, da to ni prav, da je to slabo. Tako? Ali res vemo to tudi mi? Izprašujmo si malo vest, kako delamo, ali, recimo — kako delajo premnogi starši! Niti govora o tem, da bi s paznim telesnim in duševnim očesom gledali otrokom celo v srca, v duše, v misli, želje, namene, naklepe, v vse, kar se v notranjosti otrok godi — kakor je to vse hotel imeti v evidenci modri in pobožni Job — ah, še na zunanja dejanja in nehanja njihova nič ne gledajo! Kaj, ali jim je mar, mnogim staršem, kdaj in kako otroci vstajajo in hodijo spat? če zjutraj in zvečer molijo? če ob nedeljah točno k službi božji zahajajo? k pridigi, k spovedi, k svetemu obhajilu? in kako se pri vsem tem vedejo? Ali so jim mar njihovi majhni otroci, kod se potikajo? po katerih cestah in ulicah letajo? pred kakšnimi izložbami postajajo? kaj vse zunaj vidijo in slišijo? s kom in kako se igrajo? Vse sosedne hiše in dvorišča vedo velikokrat o razbrzdanosti in podivjanosti, o napačnih, tudi grešnih dejanjih, o grdih razvadah teh in onih otrok — samo lastni njihovi starši ne vedo ničesar ... Ali je to skrb za otroke? Ali je to oko staršev, ki varno čuje? ... In kako čuje to oko velikokrat nad že večjimi ali popolnoma doraslimi otroki? Ali jih vidi, kako so vsepovsod, samo tam ne, kjer bi morali biti? Ali jih vidi, nadebudne sinove — po gostilnah in ka-

varnah, med oblaki dima, pri opojni pijači, pri kartah in biljardih, nje, ki bi morali sedeti doma pri učnih knjigah? Ali jih vidi ljubimkujoče po šetališčih in plesnih lokalih, po gledališčih? Ali jih vidi pri vseh potrebnih in nepotrebnih športih? pri vseh potrebnih in nepotrebnih društvih, kjer vse aranžirajo, vse organizirajo — sebe in svoje dolžnosti pa pozabljajo? Ali jih vidi, kako v razbrzdanih druščinah zapravljajo svoje poštenje, svojo čistost, svojo vero, svojo časno in večno srečo? Ah! — In hčere, kako jih spremljajo oči staršev? O hčerah pravi moder mož, da jih je težje obvarovati nego trdnjavo. Zakaj trdnjava, pravi, ima jarke, nasipe, utrdbe, posadko, topove — mlada hči v hiši pa ima notranje sovražnike, zunanje sovražnike in k temu slabost svojih let in svojega spola...[40] O, kako silno so torej potrebne čuječih oči staršev! Toda ali pazijo starši nanje, kakor je treba? Ali jih vidijo njihove oči pri vseh njihovih delih, početjih, počitkih, zabavah? na vseh njihovih potih, izprehodih, izletih? pri vsem njihovem pisanju, njihovem berilu? pri vseh njihovih druščinah, prijateljstvih? Ah, moji častiti poslušavci, zadosti hudo je, da moram jaz na vsa ta številna vprašanja reči, da žalibog oči staršev ne čujejo nad otroki zmerom tako, kakor morajo, če hočejo starši svoje otroke krščansko vzgojiti, da resnično res ne čujejo tako! Toda še hujše, naravnost grozno pa je to, kar moram reči še več: da namreč ta nečuječnost ni samo brezbrižnost, ni samo po-

vršnost, lahkomiselnost, vnémarnost, marveč da velikokrat starši vedoma, nalašč zatiskajo oči, da ne vidijo, kje so in kakšni so in kaj delajo njihovi otroci! Zadostuje časen dobiček. Imenitna kariera — in mati zatisne nad sinom eno oko, oče pa obe... Bogata partija — in oče zatisne nad hčerjo eno oko, mati pa obe... Starši, na sodni dan mi recite, da nisem resnice govoril — takrat, ko se bo vse videlo in vse vedelo. In več ne rečem nič! — —

*

Več ne rečem nič... Ampak odgovornost, očetje in matere, odgovornost! Če bi imeli sto oči, bi jih morali imeti vse odprte in čuječe nad otroki. Imate jih dvoje — a odpirate niti enega ne... Kakšna strašna odgovornost! Kaj boste rekli nekoč pri sodbi božji? — Saj smo jih prav učili, te svoje otroke, boste rekli?... Kaj pomaga — učili, če pa nanje niste pazili! Človek je vsejal v njivo dobro seme, toda ko so ljudje spali, je prišel sovražnik in je privsejal ljuljko. (Mat. 13, 25.) Ne spati, starši! Koliko prebdite za časno srečo svojih otrok! Mnogo bolj je vredno bdeti, čuti za večno srečo njihovo. Amen.

6.

Jezik, ki prav poučuje, ter oko, ki skrbno čuje, sta dve stvari, potrebni za krščansko vzgojo otrok. In o teh smo — kakor se spominjate — govorili. Tretje je roka, ki modro strahuje. Pod tem izrazom razumem sploh kaznovanje otrok, ne da bi hotel reči, da bodi le-to zmerom telesno, fizično. Lahko otroka samo strogo ukorimo, lahko mu kaj prijetnega odrečemo, kaj dovoljenega prepovemo itd. Kdaj je na mestu tudi tista šiba, ki novo mašo poje — kakor pravi pregovor —, ali če je sploh na mestu, to je poglavje, o katerem mnogo razpravljajo pedagogi, do katerega pa pridigarju ni. Pridigar mora poudariti eno, in to je: da starši, ki hočejo prav skrbeti za duše svojih otrok, otrokom tudi s kaznijo ne smejo prizanašati, kadar so otroci kazni potrebni, in zelo je obžalovati, da mnogo staršev tega ne razume. O tem bodi danes govorjenje.

*

Od dveh sinov perzijskega kralja Cira je bil eden dober, eden pa poln hudobije. A glej! Dobrega je oče za vsako napako trdo strahoval, hudobnemu pa je vse izpregledal. Prijatelj Krizip mu

je to očital. Kralj pa je rekel: — Tega drugega sina ne ljubim, zato ga prepuščam samemu sebi. Prvega, ki je dober, pa imam zelo rad; on bo nosil za menoj kraljevo žezlo; zato ga pokorim, da bo tem boljši kralj.[41] — V tej anekdoti je velika resnica. Resnica je ta: Starši, ki svoje otroke ljubijo, jih, kadar zaslužijo, tudi kaznujejo; in narobe: Starši, ki svojih otrok po zasluženju ne strahujejo, te svoje otroke le sovražijo. — Odkod naj vam jaz to resnico bolje dokažem nego iz Sv. Pisma? Tam notri govori največji pedagog, Sv. Duh. Čujte, kako govori: — Komur se šibe škoda zdi, sovraži svojega sina; kdor ga pa ljubi, ga vedno strahuje. (Preg. 13, 24.) Strahuj svojega sina! (Preg. 19, 18.) Ne odteguj otroku krotitve; zakaj, če ga s šibo udariš, ne bo umrl. Ti ga boš s šibo udaril, njegovo dušo pa boš pekla rešil. (Preg. 23, 13—14.) Kdor ljubi svojega sina, ga ima vedno pod šibo, da se ga veseli naposlednje in mu ni treba trkati na sosedova vrata ... (namreč, za pomoč proti njemu!) Neukročen konj se ne da voditi, in samopašen sin bo predrzen. Le gladi sina, in on te bo imel v strahu; le igraj se ž njim, in žalil te bo. Nikar se ž njim ne smejaj, da ne boš žaloval in da nazadnje tvoji zobje ne dobe skomine, t. j. po hebrejskem pregovoru: da ne boš nazadnje s slabimi, razuzdanimi otroki kaznovan.[42] Ne prepuščaj ga v mladosti njegovi volji in ne puščaj vnemar njegovih umišljav. Pripogni njegov vrat v mladosti, dokler je še otrok, da kje ne bo trdovraten, in ti ne ver-

jame, kar bi ti bilo dušna bolečina. (Sir. 30, 1, 8—12.) — To je zadostikrat ponovljena in popolnoma jasna beseda božja, ki nalaga staršem resno dolžnost, otroke, če so nepokorni, malopridni, hudobni, razuzdani, z eno besedo, če kazen zaslužijo, tudi res kaznovati in pokoriti, ker taki starši prav ljubijo svoje otroke in sami sebe — in nepotrebno je, govoriti še o tem, kako dajejo Sv. Pismu prav tudi vsi uvidevni pedagogi in vsi pametni ljudje sploh in vse stoletne izkušnje pri odgoji otrok. —

So pa zakonski, ki tega ne razumejo. Slepa ljubezen do otrok in tista mehkužnost, ki je v naši moderni dobi legla na nas vse, jim slika vsako kaznovanje otrok kot nehumano, brezsrčno, grozovito. Zato ne samo, da si sami ne upajo z nobeno kaznijo razžaliti svojih otrok, kateri se jim na vso moč smilijo in katere imajo razen tega tudi še za bogove — ne samo, da jih sami ne kaznujejo, marveč so vsi pokonci, kakor da je ogenj v strehi, tudi če jih za pogreške in napake kaznuje kdo drugi, n. pr. vzgojitelj v šoli. Gorje javnemu vzgojitelju, ki bi se po nesreči zapletel s kaznovanjem v takega ljubljenca svojih staršev! Ne dovolj, da ga odločni oče, resolutna mati izročita takoj njegovim pristojnim oblastem, da romajo akti zoper njega po vseh inštancah gorindol in semintja — marveč tak nesrečnež dobi iz ust staršev vpričo prizadetega otroka tudi kvalifikacijo, ki mu mora vzeti pri otroku vse spoštovanje in vso avtoriteto

za vse večne čase ... to se pravi vsaj dotlej, dokler ne postane otrok bolj pameten, nego so starši! ... Takega vzgojitelja proglasi srd očetov, materin, za brezobraznega, nesposobnega, nezmožnega človeka, ki ne zasluži, da se kje vpošteva, ki naj se od svoje službe odstavi, ali, če to ne zadošča — zapre, najbolje pa — izžene ... Staršem, ki tako vzgajajo svoje otroke, bi težko odprlo oči to, kar je povedal nekoč pokojni knez in nadškof ostrogonski, Simor, ki je bil obenem primas, t. j. po dostojanstvu prvi škof na Ogrskem. K njemu je neki dan privpil človek s pritožbo, da je bil njegov sin v šoli tepen. Knez je mirno poslušal. Ko pa je mož vse povedal, je dejal: — Dragi prijatelj! To nič ne dé. Ko sem bil jaz majhen, je moj oče, ki je bil čevljar, večkrat vzel tisti dolgi čevljarski jermen in ga je pomeril po meni. Pa zato sem vseeno postal primas ogrski ...[43]

Da vzgajajo taki starši za ta svet trmaste, samoljubne, ošabne, slabe, za življenske naloge nesposobne otroke, je iz izkušnje znano in se večkrat o tem govori. Tudi besede Sv. Pisma, ki smo jih poprej čuli, to zagotavljajo. Da pa taki starši s svojo nespametno ljubeznijo otrokom na onem svetu vrata v pogubljenje odpirajo, o tem se premalo misli. Sv. Gregor Veliki pripoveduje v svojih P o g o v o r i h pretresljiv slučaj, ki se je baje dogodil ob njegovem času. Povem naj vam zgodbo popolnoma z njegovimi besedami, samo pretolmačenimi po naše:

— Čeprav je pametno verovati, piše sv. Gregor, da gredo v nebesa vsi otroci, ki so prav krščeni in v svoji detinski dobi umro, vendar ni nezmotljiva resnica, da pridejo po smrti v nebesa tudi vsi mali otroci, kateri (namreč) že govoriti znajo, torej, ki so že kolikor toliko pri pameti; kajti mnogim teh malih otrok zapro nebeška vrata njihovi starši, če jih slabo vzgajajo. Neki mož, ki je vsem ljudem tega mesta dobro znan, je imel pred tremi leti, jaz mislim, pet let starega otroka, sina, s katerim je iz prenežne ljubezni premehko in premilo ravnal. Kolikorkrat se temu malemu dečku ni zgodilo po njegovi volji, je — strašno je to slišati! — preklinjal božje veličanstvo. Pred tremi leti ga je napadla smrtna bolezen in ga tudi strla. In ko ga je oče držal v naročju, je videl otrok — kakor izpričujejo tisti, ki so zraven bili — s trepetajočimi očmi bližati se hudobne duhove. — Pomagaj, oče! pomagaj mi! je vpil s tankocvilečim glasom, odpodi jih! Pri tem vpitju se je obrnil z obrazom proč, da bi se skril v očetovem naročaju. In ko je ta vprašal, kaj da vidi, je odgovoril otrok: — Črnci prihajajo nadme in me hočejo vzeti s seboj. Po teh besedah je začel zopet preklinjati božje ime in je — dušo izdihnil. — Tako je pokazal vsemogočni Bog, končuje sv. Gregor, zakaj je izročil otroka takim razbojnikom (namreč hudobnim duhovom), ko je dopustil, da je otrok umirajoč ponavljal to, zaradi česar ga oče v njegovem življenju ni hotel kaznovati in poboljšati. Umrl je po božjem dopuščenju

z resničnim bogokletstvom na ustnih otrok, ki je po božjem usmiljenju in potrpljenju zato tako dolgo živel, da bi oče svojo krivdo spoznal; nesrečni oče, ki je dušo svojega malega sina zanemaril in tako še majhnega v grešnika za peklenski ogenj odgojil. — Tako sv. Gregor v 4. knjigi svojih Pogovorov v 18. poglavju.[44] —

Naj bo z resničnostjo te zgodbe, kakor hoče, — že večkrat sem s tega mesta ob dani priliki poudaril, da nas takih pripovedovanj nihče ne sili verjeti tako kakor kako versko resnico! — toda, moji častiti poslušavci, eno prosim: Ali mislite vi, da se ne dogaja res velikokrat nevidno, kar pripoveduje sv. Gregor tu, da se je dogodilo takorekoč vidno? Ali mislite, da ne padajo zares v pogubljenje duše otrok zaradi grehov, ki so se v otrocih ukoreninili zato, ker jih starši niso o pravem času modro strahovali, kaznovali? ... O moj Bog, da bi tako res ne bilo! —

Kaj čuda, če Bog take slepe starše že tu na zemlji večkrat hudo kaznuje! Ker nočejo po zasluženju kaznovati, naj bodo po zasluženju kaznovani! Kaznovani ne samo z otroki, ki, brez strahu vzgojeni, potlej navadno strahujejo svoje starše — ne, Bog pošilja takim staršem še druge kazni. Kako grozno je to, kar beremo v Sv. Pismu o duhovniku Heliju! Heliju se je Bog tako srdil, da je odvzel duhovsko čast in vse premoženje njemu in njegovi hiši, njega samega pa je udaril še z naglo, nenaravno smrtjo, da je znak s stola padel,

si zlomil tilnik in umrl. — Glej, je govoril razsrjeni Bog Samuelu, storil bom reč v Jeruzalemu, da bo slehernemu, ki to sliši, šumelo po ušesih. Tisti dan bom zbudil, to se pravi: bom z dejanjem potrdil[45] zoper Helija vse, karkoli sem govoril čez njegovo hišo; začel bom in končal. Zakaj naprej sem mu povedal, da bom sodil njegovo hišo vekomaj zavoljo hudobije. (1 Kralj 3, 11—13.) Zavoljo kakšne hudobije pa? Zavoljo kakšne pregrehe morajo Heli in njegov rod trpeti udarce jeze božje? Čujte! — Povedal sem mu, da bom sodil njegovo hišo vekomaj zavoljo hudobije, ker je vedel, da njegova sinova nespodobno ravnata (sinova sta namreč odvračala ljudi od daritev s tem, da sta s silo kradla meso, za darovanje namenjeno) — torej, ker je vedel, da njegova sinova nespodobno ravnata, in ju ni strahoval. Zatorej je dejal Gospod, sem prisegel Helijevi hiši, da se ne bo zbrisala hudobija njegove hiše z žgavnimi darovi in darili vekomaj. (Ib. 13—14.) Ne, nič sprave ni maral Bog s Helijem, marveč kazen in maščevanje je poslal zato, ker on ni znal kaznovati svojih sinov, ki sta to zaslužila!

Kaj pravijo k temu starši, od nespametne ljubezni zaslepljeni, ki se svojih otrok ne upajo niti dotakniti s kaznijo, pa naj le-ti kazen še tako zaslužijo? ki se zlasti svojih odraslih otrok ne upajo niti s samo trdo besedo, niti s samim hudim pogledom v strah vzeti? Ali ne pomislijo, da ima Bog še zmerom šibo v roki, da jo lahko zavihti tudi nad

njimi? In ali pomislijo, da jih bodo njihovi otroci nekoč sami tožili pred Bogom za njihovo nespametno dobroto in mehkobo, kakor je sv. Avguštin že tu na zemlji tožil svojega očeta, rekoč: Plevel, trnje in osat nasladnosti so preraščali mojo glavo, in ni je bilo močne roke, ki bi mi jih porvala? . . .[46]

*

Kakor pa je kaznovanje pri krščanski vzgoji potrebno, tako — jaz dobro vem — je pa tudi težko. Nekateri starši s kaznimi nič ne dosežejo; le še bolj razdražijo otroke in si jih odtuje. Le-ti pač ne kaznujejo prav. Treba je strahovati modro, prav. Kako je to? O tem bom prihodnjič govoril. Amen.

7.

Delo krščanske vzgoje otrok je nasploh težko delo. Umetnost je, in kakor je vsaka umetnost lepa, tako nobena ni lahka. Čim večja je, tem težja je. Umetnost krščanske vzgoje pa se zdi, da je celo največja — vsaj tako govori sv. Janez Krizostom. — Kaj je večjega, pravi, nego voditi srca, nego mladostne nravi likati? Za večjega nego vsakega slikarja, vsakega kiparja in kar je še podobnega, za večjega imam njega, ki zna duše mladih ljudi vzgajati.[47] Zato je to tako težka, pretežka stvar. Težko je že otroke z jezikom ob vsaki priliki prav poučevati; še težje jih je s pazljivim očesom zmerom zadostno nadzorovati; skoro najtežje pa je otroke z močno roko prav in modro strahovati. Da, to strahovanje! Kakor morajo biti starši prepričani, da je včasih otroke strahovati potreba, da tista ljubezen, ki zmerom vse izpregleduje, nič ni: tako pa starši tudi ne smejo biti nevedni v tem, kakšno bodi strahovanje, kaznovanje, da je dobro, modro, koristno, ne pa slabo, nespametno, škodljivo. Naj poizkušam z božjo pomočjo podati o tem važnem predmetu nekaj jasnih navodil![48] —

*

Vsako kaznovanje otrok mora biti na čast božjo, kakor velja to o vsem drugem, kar delamo, po besedah apostola, ki opominja: — Ali jeste, ali pijete ali karkoli drugega delate, delajte vse na čast božjo! (1 Kor. 10, 31.) Na čast božjo pa je kaznovanje otrok, kadar starši kaznujejo otroke zato, da otroci s pokoro za svoj greh zadoste ter da svojo krivdo spoznajo in svoje vedenje pred Bogom poboljšajo. To je edino pravi nagib, edino pravi namen, to mora biti odločujoči veliki princip kaznovanja pri krščanski vzgoji. Če ni zadosti jasen, tako pozitivno povedan, naj ga bolje obrazložim na negativno plat! —

Neprav in nemodro kaznujejo starši, ki kaznujejo na primer tedaj, kadar so slabe volje. Očetu se je dogodilo nekaj neljubega, nekaj mu je prišlo navzkriž, ves čmeren je, godrnjav, renčav ... in moderni materi je nemara vreme udarilo na živce ... O, takrat, otroci, v kraj! Tudi za najmanjši pogrešek jo znate izkupiti, da boste pomnili! Ž njim vred, ki je kriv, utegnejo kazen odnesti tudi nedolžni. Stran, otroci, takrat, daleč stran! — Kadar pa sta oče, mati dobre volje; kadar se je obnesla podvzeta špekulacija, posrečila bogata kupčija; kadar je jasen dan in nemara še nova, najmodernejša toaleta na obzorju, lepa zabava na vidiku ... takrat smejo otroci vse: sto napak in sto različnih grehov, vse se jim izpregleda. Tako! Ali je tu merilo pri kaznovanju čast božja? pokorjenje in nravno poboljšanje otrok? Ne! — dobra ali slaba volja

staršev je merilo, in to je krivo merilo — to ni krščanska vzgoja. —

Neprav in nemodro kaznujejo tudi starši, ki kaznujejo pač to, kar boli nje, tega pa ne, kar — da tako rečem — boli Boga. Naj otrok po lahkomiselnosti, premajhni pazljivosti ali po nesreči prevrne in ubije kozarec, vrč, dragoceno vazo — ali se vam ne dvigne oče kakor vihar? ali ne zgrabi tisti hip hudodelca njegova trda pest? ... Pa naj otrok odpre usta in se koreniło zlaže, grdo zakolne, nesramno zakvanta — ne rečem prvič, saj prvič, drugič, je prav le posvariti ga! toda — naj to stori že bogvekaterič: ali se vam ne utegne zgoditi, da se ne bo nihče za to zmenil? Nemara se bo očetu, materi, na tihem še dobro zdelo, češ: izpregovoriti pa zna! kje se je naučil tako temeljitih! ... Glejte, zopet kaznovanje ni zavoljo časti božje, ni zavoljo nravne pokore in poboljšanja otrokovega; kaznovanje je zaradi domače koristi, oziroma škode: napačen nagib, nepravi vzrok — tudi to ni krščanska vzgoja! —

Grem dalje po negativni poti. Neprav in nemodro kaznujejo tisti starši, ki kaznujejo pristransko, kar je, žal, zelo pogosta, pa zelo velika napaka. V hiši so n. pr. štirje otroci, dva sina in dve hčeri. En sin in ena hči ne moreta v očeh staršev nikoli ničesar pregrešiti, drugi sin in druga hči pa ne moreta nikoli ničesar prav narediti. Če prva dva kaj kaznivega naredita, ju znata oče, mati, gotovo izgovoriti — ako se njihovemu grehu celo ne

smejata, ako ju zanj celo ne pohvalita! Kakor hitro pa druga dva morda tudi vse kaj manjšega zagrešita, evo vpitja, groženj, kazni! Zakaj je to? Kako je to? Ali ni greh tu, greh tam? Odkod tedaj to razločevanje? Zakaj nista kaznovana tudi ona dva kakor ta dva? Ah, Bog ne daj! Ona dva sta ljubljenca očetova, materina, punčici v njihovih očeh, lepša, modrejša, bolj nadarjena nego druga dva ... O starši! starši! Ali je to ravnanje na čast božjo? v moralni prid vaših otrok? v zveličanje njihovim dušam? Tako se dela z vaše strani krivica, tako se Bog žali, tako se otroci pridijo — tisti otroci, ki jih ne kaznujete po zasluženju, in tisti, ki jih kaznujete! — Kaj pa mislite! — dovolite, da se pri tej točki malo dalje pomudim, zdi se mi posebno važna! — kaj pa torej mislite! Ali ne veste, koliko zla bo zraslo iz take vaše pristranosti pri vaših otrocih? Prvič, kazen, s katero vi kaznujete otroka, ki ga manj ljubite, otroka ne bo poboljšala, marveč ga bo s trpkostjo, z jezo in odporom napolnila; saj vidi otrok, da ne kaznujete iz pravega namena. Drugič pa bo taka pristranost rodila med brati in sestrami zavist, nevoščljivost in tako needinost, da se bodo še v poznejšem življenju med seboj sovražili. Ali nam mar ni znano, kaj pripoveduje Sv. Pismo o patriarhu Jakobu? Jakob je ljubil Jožefa bolj nego vse (druge) svoje sinove, beremo. (Gen. 37, 3.) A kaj je bila posledica? Nič drugega nego črt, zavist, maščevalnost, ki so jo gojili bratje do Jožefa. Niso mu več mogli dati lepe

besede, pravi sv. knjiga. (Ib. 4.) Da, umoriti so ga hoteli. Ko je prišel za njimi na pašo in so ga bili oddaleč ugledali, preden je do njih prišel, so ga mislili umoriti, in so dejali med seboj: Glejte, sanjavec gre, pridite, ubijmo ga! (Ib. 18—19.) No, potlej so ga vseeno samo vrgli v star vodnjak brez vode in ga pustili tam dotlej, da se je ponudila prilika, prodati ga za sužnja v Egipt. — Sv. Ambrož piše o tej zgodbi in graja Jakoba ter daje nauk staršem. Sicer, pravi, je Jakob lahko Jožefa bolj ljubil nego druge sinove, ker je bil Jožef razumnejši, boljši, ubogljivejši, pobožnejši nego njegovi bratje; tudi je znano, da veže starše neka večja nežnost in ljubezen z mlajšimi otroki, zlasti tistimi, s katerimi jih je Bog še bolj v starosti blagoslovil. Toda Jakob bi ne bil smel svoje večje naklonjenosti z nobenim znamenjem na zunaj pokazati, da bi bratje Jožefovi ne imeli povoda, biti Jožefu nevoščljivi in sovražni. Iz tega zgleda, pravi sveti Ambrož, naj se uče starši, da svojega posebnega nagnjenja do onih otrok, ki so nemara lepši, razumnejši, ljubeznivejši od drugih, ki se bolj ravnajo po njihovi volji nego drugi, ki se znajo očetu, materi, bolj laskati — da torej starši svojega posebnega nagnjenja do takih otrok nikoli na zunaj ne izdajo, marveč da enake napake na vseh enako kaznujejo, če namreč za poboljšanje ni več drugega sredstva nego kazen.[49] —

Potem kaznujejo neprav in nemodro starši, ki prevečkrat ali preveč kaznujejo in ki kaznujejo vse

pogreške vprek z enakimi kaznimi. Kazen je medicina, in medicine ni jemati neprestano in tjavendan, marveč res le za potrebo, lepo natančno stehtano in po bolezni umerjeno. Zlasti tisti starši, ki delajo iz kazni otrokom vsakdanji kruh, ne ravnajo iz nagiba, da se Bog časti, marveč prav gotovo iz drugih nagibov: iz slabe volje, iz razdraženosti, jeze ali pa tudi le iz navade. In gotovo je, da otrok ne poboljšajo; nasprotno! Tistega zgodovinsko slovečega konja Aleksandrovega, ki mu je bilo ime Bucephalus, so nekaj časa zelo trdo imeli in le z udarci obdelovali. Pri tem pa je postal tako divji in neukrotljiv, da je brcal na vse strani in ga noben jezdec ni mogel več jezditi. Aleksandru Velikemu, ki je to videl, se je pa zdelo škoda lepe živali, da bi se popolnoma izpridila. Prijel je zato nekega dne konja rahlo za uzdo in ga začel dobrohotno gladiti in pogovarjati. In glej, na tak način je konja kmalu tako ukrotil, da je konj pozneje vselej pokleknil, kadar je hotel Aleksander sesti nanj... Še vse bolj pa je to tako pri človeku. Zato kaznovati, da, kadar je treba; toda vedeti, kdaj, kako in koliko. Grešen človek, pravi sv. Avguštin, sta dve besedi, dve reči: ker je grešen, ga kaznuj, ker je človek, se ga smiluj! — —

Treba je prav premisliti, preudariti. Zato pa tudi nikoli kaznovati v prvi jezi! V jezi človek težko preudari prav. Zato pravi Sv. Duh: — Je svarjenje, toda prazno, ki ga daje v jezi zasramovavec. (Sir. 19, 28.) Če je otrok tako grešil, da mora biti kaz-

novan, če te je pri tem močno ujezil, povej otroku, da ne odide kazni, kazen pa odloži dotlej, da se jeza, razburjenje popolnoma poleže. Tako odložena kazen je celo občutljivejša nego takoj izvršena. Vem slučaje, ko so otroci sami priznali, da jim nikoli ni bilo hujše nego tiste dni, ko so zažugane kazni šele čakali. Ne vem, kaj bi bili dali, da bi jih kazen že doletela in bi več ne visela kakor Damoklejev meč nad njimi. Gotovo je tudi, da otroci takrat najbolj temeljito svoj greh premišljujejo in svoje poboljšanje sklepajo. Torej v jezi le gotovo odložiti, počakati! Toda — pravi kdo — pozneje, ko nisem več hud, mi srce ne da, da bi kaznoval otroka. Glej, prijatelj, to je ravno napačno. To je znamenje, da si vajen kaznovati le iz osebnih ozirov, kadar te k temu nagiblje tvoja strast, ne pa, kadar to zahteva čast božja in premišljena korist otrokova. In vendar moraš kaznovati le iz tega visokega nagiba, to pa, kadar je potrebno, na vsak način — in če bi tudi z jokajočim otrokom moral jokati sam! —

*

Težke reči! pravite. In jaz ponavljam za vami: Težke reči! Zato pa je treba te reči kdaj slišati, jih premišljevati, se jih učiti. In treba je premišljevati jih pred Bogom, učiti se jih z Bogom. Treba je moliti, starši dragi, če hočete svoje otroke prav učiti, prav nadzorovati in zlasti še prav strahovati. Treba je prositi pomoči in razsvetljenja od Očeta

luči, od njega, ki je obljubil, da bo uslišaval vsako našo dobro molitev. Katera molitev je dobra, če ni ta, da bi krščansko vzgojili svoje otroke, da bi rešili njihove duše, in če treba, tudi tako, da jih kaznujemo, pokorimo! Ah, ne kaznujmo, ne pokorimo jih nikoli, da ne bi tega prej vsaj s srčnim vzdihom Bogu povedali, Bogu darovali, njemu uspeh priporočili! Prosite, starši, za svoje otroke Kristusa, ki jih je tako ljubil, da je zanje umrl! Priporočajte se, ve matere, Mariji, najboljši Materi, vi očetje, priporočajte se sv. Jožefu, najskrbnejšemu krušnemu očetu Jezusovemu, priporočajte se vsi svetim angelom varihom, otročjim in svojim, priporočajte se vsem dobrim staršem, ki se že zveličani v Bogu veselijo, pa tudi vsem svetim otrokom, ki so po dobrih starših prišli v nebesa — vsemu nebeškemu dvoru se izročajte, očetje in matere, da bi mogli prav voditi, vladati, krotiti svoje otroke, tako da bo njim in vam v večno življenje. Amen.

8.

Da naša polja dobrih in obilnih sadov obrode, je treba več reči. Treba je zemljo z ostrim plugom preorati in jo očistiti debelega kamenja, trnja, nepoklicanega plevela; treba je zasejati vanjo zdravega semena; treba je paziti, da semena ne poberejo ptice, da prvih kali ne izpodjedo črvi in drugi škodljivci. Toda z vsem tem trudom bi se ne pridelalo nič, če bi ne bilo — da o posebnem blagoslovu božjem ne govorim —, če bi ne bilo v naravi čudotvorne, življenje in rast deleče solnčne luči in toplote. To odvzemi — in zemlja bo puščava... Tako, moji častiti poslušavci, je več reči potrebnih, da dozore v zemlji otroških duš dobri in bogati sadovi krščanske vzgoje. Potrebni so staršem: jezik, ki prav poučuje; oko, ki pazno čuje; roka, ki modro strahuje. S strahovanjem se otroške duše takorekoč preoravajo in očiščujejo navlake strasti in hudih nagnjenj; s krščanskim poukom se polaga v brazde plemenito seme; s skrbnim nadzorstvom pa se to seme varuje pred zlobnimi pokončevavci. Toda vse to skupaj bo izdalo malo ali nič za cvet in sad krščanskega življenja, če ni — da nič ne rečem o posebni nad-

naravni pomoči božji —, če ni ene naravne luči in toplote, ki rast krščanske vzgoje budi in vzdržuje. Ta luč in toplota na nelahko pot krščanske kreposti je dober zgled staršev. Tako naj sveti vaša luč pred vašimi otroki, o starši, da bodo videli vaša dobra dela!... Da, to je največ, to je skoro vse, brez tega ni nič! Daj Bog, da to posebno jasno spoznamo in si kar najgloblje v spomin zapišemo![50]

Star je pregovor: Besede mičejo, zgledi vlečejo. In če je ta pregovor resničen pri odraslih ljudeh — in kdo bi dejal, da ni! —, koliko bolj je resničen pri otrocih! Otroci še nimajo lastne sodbe, ne lastnih iniciativ. Sploh ne znajo druzega nego posnemati: kakor slikarji-začetniki, ki ne delajo druzega, nego da kopirajo. Vse posnema otrok, kar vidi na komurkoli; najbolj pa tisto, kar vidi pri starših. To je naravno. Prvič, ima starše najbolj pred očmi, ker je zmerom v njihovi bližini. Drugič pa so starši otroku najvišja avtoriteta že zaradi tistega spoštovanja, ki ga je Bog, začetnik narave, položil v srce otrokovo. Otrok druge avtoritete sploh ne pozna. Sliši govoriti o kraljih, vladarjih, o škofih, o papežu; toda vsa ta imena njemu izdalje niso to, kar imeni oče, mati. Zato je tudi vsako dejanje staršev otroku takorekoč živa postava.[51] — Ah, da bi se vsi starši tega zavedali! Da bi se tega zavedali vsaj vsi tisti starši, ki pra-

vijo, da hočejo svoje otroke res krščansko odgojiti! Da bi se vsi vi, tukaj navzoči starši, zavedali, da je vaše življenje — kakor je z drugo podobo povedal moder mož —, da je vaše življenje, očetje, matere, kakor kladivo v roki kiparja: soho izkleše — ali pa jo razbije! Če sami lepo krščansko živite, boste izklesali v svojih otrocih sohe, kipe vzvišenih krščanskih osebnosti, sohe, kipe lepih, plemenitih duš, vredne, da stoje kdaj v veličastnih dvoranah nebeških; če pa ne, jih boste s svojim slabim zgledom razbili v črepinje, ne vredne druzega, nego da so vržene v peklensko brezdno . . .[52]

Resnično, kaj pomaga brez dobrega zgleda vse drugo! Mnogo — vem in sem o tem govoril — je vreden za zveličanje otrok jezik staršev, ki prav poučuje. Kjer njega ni, tam se lahko pogube otroci že zaradi grehov, ki izvirajo iz nevednosti. Toda — ali bodo starši, ki nápak žive, sploh prav učili? In če uče — ali ne bo veljalo: Verba movent, exempla trahunt? Besede mičejo, zgledi vlečejo? Tisto, kar gre skozi oči, gre globlje v srce, nego to, kar zveni skozi ušesa. Salomon je veliko svetih knjig napisal in v njih veliko lepih naukov svojim potomcem izgovoril; toda njegov sin Roboam je bolj videl grehe očetovega življenja nego besede njegovega učenja! Saj ni mogoče! Če oče, mati, slabo živita, kakšen poudarek pa moreta dati naukom, ki jih morda svojim otrokom delita? Ali ne bodo otroci, ki vidijo starše drugače živeti, nego uče, staršem tega vsaj v svojih mislih oponašali?

Kaj! bodo dejali pri sebi: oče, mati, ki sta sama polna greha, svarita nas pred grehom? Oče, ki nič ne drži do vere, pripoveduje nam, da vera mora biti? Oče, ki sam ne hodi v cerkev, zapoveduje nam, naj hodimo? Oče, ki se norčuje iz spovedi, izprašuje nas, če smo že bili pri spovedi? Oče, ki zmerom tiči v slabih časnikih, ki zmerom prebira nekakšne knjige, katere skriva, uči nas, da je slabo berivo strup? Oče, ki je tolikokrat omoten od pijače, priporoča nam zmernost in abstinenco? . . . O! — In mati? Mati, ki sama nikoli ne poklekne zjutraj in zvečer, sili k jutranji in večerni molitvi nas otroke? Mati, ki sama prestoji pred zrcalom po cele ure in ne ve, kako bi se oblekla in nalepotičila, da bi dopadala, uči nas skromnosti in ponižnosti v obleki? Mati, ki je sama vsa koketna, svari nas pred spogledovanjem z moškimi? Mati, ki sama vsa hlepi po zabavah, druščinah, plesih, pridiguje nam zatajevanje? . . . Ah, saj to ni nič, saj to ni nič, kar govorita oče in mati! Če bi kaj bilo, zakaj sama tako ne delata, tako ne živita? . . . Ah, resnično, krščanski starši, zakaj sami tako ne živite, kakor je prav? Zakaj učite tako, in živite drugače? Ali ne veste, da če padate v greh vi — da padate kakor vojskovodje, s katerimi padajo tudi njihovi vojščaki, da padate kakor poglavarji, s katerimi padajo tudi njihovi podložniki —: sicut unus de principibus cadetis (Ps. 81, 7) — vaši otroci padajo z vami!

Da, moji častiti poslušavci, in kaj pomaga skrbno nadzorstvo nad otroki, če pa ni dobrega zgleda? Nadzorstvo je zato, da se zabrani greh. Otrok ve: oko očetovo, materino, me vidi — in se sramuje, boji storiti kaj napačnega. Toda, ali se bo otrok očesa očetovega, materinega, še kaj bal, še kaj sramoval, če bo videl, da oče, mati, to delata, zaradi česar naj pazita? Narobe! narobe! Oče, mati, naj se sramujeta paziti na otroka zaradi napak, grehov, hudobij, katerih sta sama kriva! — Razen tega ima pažnja, nadzorstvo nad otroki ta pomen, da otroci sploh ne zaidejo na kraje greha, v družbo greha, da ničesar ne vidijo in ne slišijo, kar bi jih utegnilo izpriditi. O, resnično, kako dobro je nadzorstvo zlasti v tem oziru! Toda, kaj pa pomaga obvarovati otroka nevarnosti, izkušnjav, grešnih priložnosti zunaj hiše, če je pa pohujšanja zadosti v hiši, doma, pri starših, pri očetu, pri materi! Ah, gorje očetom in materam, ki s svojim zgledom pohujšujejo! Zlasti še materam! Ali ni grozno: Mati — boginja v otrokovem srcu — pa biti poguba njegova!... Je grozno, je! — —

In prav tako, moji častiti poslušavci, — kdo ne vidi? — postane tudi strahovanje, kaznovanje — sicer tako potrebno in uspešno pri krščanski vzgoji — postane absurdno, nezmiselno ob slabem zgledu staršev. Dobro pravi sv. Avguštin: Po vsi pravici kaznuje in pokori druzega le tisti, ki nima na sebi ničesar kazni in pokore vrednega. Kajpada! Saj drugače velja: Zdravnik, ti zdravi samega sebe! Drugače velja: Kdor nima sam greha, ta naj pobere in vrže kamen! Drugače velja: Hinavec, izderi najprej bruno iz svojega očesa!... Mislite, predragi, da si otroci, kaznovani in pokorjeni od staršev, ki dajejo slab zgled, ne mislijo svoje?... Mislite, da v tem slučaju kakšna kazen otroke poboljša? O kaj še! Slabše jih dela, z odporom jih navdaja, zakrkuje jim srce in voljo! —

Ah, dober zgled staršev! dober zgled staršev! Kako silno je to poglavje! Dober zgled staršev — luč in toplota za rast otrok v dobrem! Dober zgled staršev — največje sredstvo prave krščanske vzgoje! Dober zgled staršev — najsijajnejša milost božja za otroke! Blagoslovljeni starši, ki ste nas prav učili; naj bi ostal nestrohnjen v grobu sveti jezik vaš!... Blagoslovljeni starši, ki ste skrbno na nas pazili: naj bi ostalo nestrohnjeno v grobu vaše skrbeče oko!... Blagoslovljeni starši, ki ste nas modro strahovali: še mrtvo bi poljubile naše ustnice roko vašo... Toda najbolj blagoslovljeni očetje in matere, ki ste nas s svojim lepim življenjem lepo živeti učili: v zlatem okviru ljubezni naše bo blestel vaš spomin v naših srcih vekomaj!...

*

Naj končam današnji govor z znano basnijo. Upam, da njena šegavost ne bo oskrunila resnobe svetega kraja, ko se pa drugače tako zelo prilega mojemu namenu. —

Rod rakov je imel posvetovanje, kako bi odpravil v svojih vrstah nelepo, nazadnjaško hojo in začel hoditi naprej, kakor pač ljudje in druge živali. — Sramota je za nas, so dejali raki, da nas imajo ljudje v neslavnem pregovoru. Kjerkoli se komu kaj ponesreči, da kakorkoli nazaduje, namesto da bi napredoval, že govore: Glejte, hodi rakovo pot! — Tega mora biti konec! — Dobro, so dejali starci, ki so bili najmodrejši. Toda treba je začeti z mladino. Bodi sklenjeno tako, da je odslej stroga dolžnost očetov: ko bodo učili svoj mladi rod hoditi, da ga uče hoditi naprej, in ne nazaj! — Sklenjeno in podpisano. —In so začeli. — Čas bo, da se učiš hoditi, je dejal tu, tam star rak mlademu. — Kako naj to naredim, oče? je vprašal mladi. — Noge drugo za drugo privzdiguj in jih lepo naravnost pred seboj naprej premikaj! — Ah, oče, je dejal mladi, pokaži mi ti, pojdi ti naprej! ... Stari pa — ni pokazal, kakor je učil, marveč — narobe ... In tako ni bilo nič! —

To, kar uči ta basen, to sem jaz danes govoril. Brez dobrega zgleda staršev ni nič! Oče, mati, pokaži mi, kako naj krščansko živim — pojdi ti naprej! To je najvišja parola krščanske vzgoje ... Otrok naj v vseh rečeh razodeva strah božji in spoštovanje in ljubezen do Boga: oče, mati, pokožita mu to na sebi — pojdita vidva naprej! Otrok naj bo globoko veren in molitven: oče, mati, pokažita mu to na sebi — pojdita vidva naprej! Otrok naj spoštuje dneve Gospodove, nedelje in

praznike: oče, mati, pokažita mu to z zgledom — pojdita vidva naprej! Otrok naj rad hodi v cerkev, k sv. maši, k pridigi: oče, mati, pokažita mu to z dejanjem — pojdita vidva naprej! Otrok naj ljubi sv. zakramente, naj se večkrat spove svojih pregreškov, naj se pogosto, vsak mesec, vsako nedeljo pokrepča s kruhom močnih v sv. obhajilu: oče, mati, pokažita mu to — pojdita vidva naprej! Otrok naj bo ponižen, pohleven, skromen, delaven: oče, mati, pokažita mu to — pojdita vidva naprej! Otrok naj sovraži vse, kar je greh ali vodi vanj, laž, krivico, obrekovanje, nečisto govorjenje, slabo druščino, slabo berivo, slaba društva, slabe zabave: oče, mati, kažita mu to z zgledom — pojdita vidva naprej! ...

Starši naprej! starši naprej! in otroci za njimi! Starši naprej po poti kreposti, poštenja, krščanskega življenja ... in otroci za njimi — o, blagor svetu! Glej, drug rod prihaja na zemljo in ž njim boljši časi ... Amen.

VIII. GREH

1.

Sv. Ludovik, kralj francoski, je imel vrezane v svojem prstanu besede: Bog, Francija, Margareta. Margareta je bila njegova pobožna žena. Na ta prstan je večkrat pokazal, rekoč: — Druge ljubezni nimam, nego le-to![53] — Vsi možje pa niso taki. Mnogi se, žal, ne zmenijo za Boga; mnogim je tudi domovina deveta briga; in mnogi takisto ne ljubijo svojih žena. Ti zadnji ljubijo potem navadno druge žene — ali kaj pravim, ljubijo! to ni ljubezen, to je sramota in greh, to je prešuštvo. Pa tudi zakonske žene so, ki ne poznajo zakonske zvestobe, in to bodi tembolj Bogu položeno! — Prešuštvo! Strašna beseda, še strašnejša je stvar! Grešno spoznavanje druge žene, drugega moža, ali tudi le grešne želje za drugo ženo, za drugim možem. Prešuštvo! — poguba hiš in družin, smrt vsaki zakonski sreči, smrt! smrt! Če berete knjige o morali, moji častiti poslušavci, boste videli, kako je ondi ocenjeno prešuštvo. Prešuštvo je grozna pregreha, boste brali; zakaj grda nečistost je; in verolomstvo je in teptanje svete obljube, storjene vpričo Boga pred poročnim oltarjem; je velika krivica, prizadeta nekrivi zakonski ženi, ali nekrivemu zakonskemu možu, in mnogokrat — če se iz prešuštva rode otroci — krivica, prizadeta tudi legitimnim naslednikom in dedičem v družini; dalje je prešuštvo pregreha zoper vero, ker skruni sveti zakrament; zoper Cerkev, ker zaničuje njen blagoslov; zoper Boga, ker ruši to, kar je Bog združil. O vsem tem bi ne bilo težko, obširno in večkrat govoriti. Toda resnično — bilo bi o grdi pregrehi govorjenja preveč. Zato bom jaz o prešuštvu, tem najhujšem zlú v zakonu, tem razdejanju vsakega reda v človeški družbi, pokazal v strah in svarilo vsem krščanskim srcem samo dvoje, namreč: kakšna je o tej pregrehi, ki si nekateri nič iz nje ne store, kakšna je o nji splošna sodba ljudi, in kakšna je o nji sodba božja. Eno obravnam danes, drugo prihodnjič. —

Za nas katoliške kristjane je pač predvsem važno, kako sodi o prešuštvu Cerkev. Čujmo tedaj najprvo to! Cerkev je imela prešuštvo vsekdar za eno najostudnejših moralnih zablod. Prvi časi krščanstva so sploh smatrali to pregreho med verniki za nemogočo. — Krščanski mož, je povedal Tertulijan poganom ponosno v obraz, krščanski mož je mož samo svoje žene. — Taisti učenik je šel tako daleč, da je trdil, da za prešuštvo ni odpuščenja pri Bogu; da je zastonj vsaka pokora... Vemo, da se je Tertulijan v tem hudo zmotil — zakaj verski nauk je, da ni noben greh

neodpustljiv —, vendar pa tudi sama ta zmota kaže, kako velik je bil stud prvega krščanstva do zakonske nezvestobe. In tega studa ni vcepil Cerkvi nihče drugi, nego že apostoli sami. Resnično, saj navaja sv. Klemen, učenec in naslednik sv. Petra, kot Petrov izrek besede: Kaj je med vsemi grehi hujšega nego prešuštvo? In že apostoli sami, se zdi, da so zahtevali od vernikov nekako javno žalovanje in zadoščevanje, javno spravo, če bi se bil kak slučaj prešuštva med njimi dogodil. Sv. Pavel vsaj nekaj takega hoče, ko v svojem pismu do Korinčanov le-tem očita, da nič ne žalujejo in nič ne store, ko imajo med seboj krvosramnega prešuštnika. Pravi jim namreč: Vi se napihujete, t. j. vi se še hvalite, kako dobra je vaša občina[54] — in niste veliko bolj v žalosti skrbeli, da bi bil iztrebljen izmed vas, kateri je tako delo storil (1 Kor. 15, 2) — besede, iz katerih sv. Janez Krizostom po pravici sklepa, za kako velik zločin je apostol smatral tako pregreho: — En sam, pravi ta svetnik, en sam je bil pregrehe kriv, in apostolu se je zdelo, kakor bi bilo pokvarjeno celo mesto![55]

Kaj čuda, moji častiti poslušavci, če je potemtakem prva Cerkev prešuštvo kar najstrožje kaznovala. Velikokrat je prešuštnike za kazen kar izobčila iz družbe vernikov. Javno znani prešuštniki so morali delati še enkrat hujšo javno pokoro kakor navadni nečistniki. Pokora je trajala celih petnajst, včasih celo sedemnajst let. Prva štiri leta

so morali ti grešniki stati zunaj pred cerkvenimi vrati ter se tem, ki so prihajali k službi božji, jokaje priporočati v molitev in priprošnjo pri Bogu. Naslednjih pet let so sicer smeli v cerkev, toda samo k pridigi; pri drugi službi božji niso smeli biti navzoči. Nadaljnja štiri leta so se smeli udeleževati poleg pridige enega dela druge službe božje; toda morali so kot javni spokorniki klečati sredi cerkve. In še dve, pri sedemnajstletni pokori pa štiri leta, so sicer smeli biti pri celi službi božji, kakor drugi verniki, toda k sv. obhajilu niso smeli pristopiti. Vse to pač ni bilo malo! Bila je silna pokora, zlasti še, ker je bila združena tudi s strogimi posti, z molitvijo, z mrtvičenjem telesa, z javno sramoto. Ah, ti moj Bog! In če Cerkev dandanes ne nalaga takih kazni — ali je zato pregreha manjša? Ne, samo naša mehkužnost je večja, zato Cerkev odjenjava v vseh rečeh; prešuštvo pa je to, kar je bilo: grda grehota v očeh Cerkve![56] —

Pa ne samo Cerkev, tudi posvetne krščanske oblasti so imele prešuštvo od nekdaj za enormno pregreho. Prvi krščanski cesar Konštantin je hotel, da naj se kaznuje s smrtjo z mečem. Njegovi nasledniki so devali prešuštvo v isto vrsto z očetomorom in so je včasih kaznovali s smrtjo v ognju. Smrtna kazen je bila v veljavi za prešuštvo, vsaj v hujših slučajih, tudi pod nemškim cesarjem Karlom V. Novejši čas se je takim kaznim za meséne pregrehe sicer mogočno uprl; pa vendar

imajo tudi še dandanes veljavne zakonodaje za prešuštvo kazen zapora, in tudi po našem kazenskem zakoniku se — kakor nekateri izmed vas gotovo vedo — prešuštvo na zasebno obtožbo zasleduje in z zaporom kaznuje. Prevelika je hudobija, ki je v prešuštvu, da bi ji mogla krščanska postavodaja popolnoma prizanesti![57] Kako za Boga torej, da se vsem krščanskim ljudem ne studi brez primere! Kako, da se najde krščanski človek v zakonu, ki se brez groze vrže tej sramoti v naročaj!... Ah, če bi pogani bili — in še potlej ne! Tudi še potlej pod nobenim pogojem ne!... —

Ali mislite, moji častiti poslušavci, da je bilo prešuštvo poganom manj gnusno? Poslušajte me, povedal vam bom čudne reči!

To, da so imeli visoko olikani Rimljani postave, po katerih je smel zakonski mož svojo ženo - prešuštnico poljubno kaznovati, da je bila pod cesarjem Avgustom navadna kazen za prešuštvo izgnanje na otoke — to se mi ne zdi še nič posebnega. Toda pomislite barbarske narode, v mnogih drugih stvareh čisto nečloveške! O Partih poročajo zgodovinarji, da niso nobene druge pregrehe tako strogo kaznovali kakor prešuštvo. Pri Arabcih je bil prešuštnik s prešuštnico vred obglavljen. Pri Egipčanih sta bila oba sežgana. Pri Peruancih niso bili z ognjem kaznovani samo prešuštniki in prešuštnice, marveč usmrčeni so bili tudi njihovi očetje, matere, bratje, sestre in vsi bližnji sorodniki, da bi bil tako čisto potrebljen z

zemlje rod, v katerem se je taka hudobija dogodila. Špartanci so to pregreho tako silno in kruto kaznovali, da ga v tem, čeprav številnem ljudstvu, skoraj ni bilo prešuštnika. Zato je nekoč Špartanec, katerega je neki tujec vprašal, kakšna kazen je pri njih v veljavi za prešuštvo, odgovoril: — Kdor bi bil pri nas prešuštva preverjen, bi bil obsojen hoditi toliko časa po svetu okrog, dokler ne bi našel vola, tako velikanskega, da bi za goro stal in svoj vrat lahko preko gore iztegnil, tako da bi lahko pil iz reke, ki bi tekla na nasprotni strani ob vznožju gore. — Toda to je bajka! je dejal tujec. Kje na svetu se bo že našel tak vol? — Glej, je odgovoril Špartanec, tako težko boš našel pri nas človeka, ki bi bil kriv tako groznega dejanja, kot je prešuštvo![58]

Ah, ali se kaj sramujejo katoliški kristjani! Ta in še druga ljudstva — poganska, divja, barbarska; brez prave vere, brez vsake vednosti o krščanstvu, o pravem Bogu, brez vsakih resničnih pojmov o večnosti, kjer se dobro plačuje in hudo kaznuje; ljudstva, ki toliko drugih stvari niso imela za greh; ki so — nekatera — n. pr. tatvino ne samo izgovarjala, marveč naravnost hvalila kot dokaz zvitosti in prekanjenosti; ki so — druga — n. pr. mislila, da je umoriti sovražnika samo pravično maščevanje in dovoljena obramba lastne časti; ljudstva, ki semtertam celo nečistosti med neporočenci niso smatrala za nedovoljene... — z eno besedo: ljudstva, drugače polna zablod in zmot

— so v sodbi o prešuštvu tako edina, da to pregreho ne le za eno največjih pregreh spoznajo, marveč jo tudi z najstrožjimi kaznimi žigosajo... Ali ni torej ta pregreha resnično tako velika in vnebovpijoča, da to lahko izprevidi vsakdo, ki ima le iskrico poštenega razuma? V vprašanjih morale, moji častiti poslušavci, je pač splošna, soglasna sodba človeštva eden najtrdnejših dokazov. Kar imajo ljudje vseh časov, vseh krajev, vseh različnih življenskih prilik za dobro, to tudi mora dobro biti; kar imajo za slabo, to tudi mora slabo biti. Zakaj nemogoče je, pravi veliki modrec Aristotel, nemogoče je, da bi se v kaki moralni stvari vsi ljudje motili![59]

*

O moji častiti poslušavci — in kako je potem to, da prešuštvo dandanes brez sramote hodi med nami? Kako je to, da se zlasti po naših civiliziranih mestih izprehaja prešuštnikov in prešuštnic nemalo? Nemalo! moji častiti poslušavci, in čedalje več! Vprašajte pri sodiščih, vprašajte pri župnijskih uradih! O, kako se množe tožbe in procesi za ločitev zakona! In že v prvih letih po poroki... Odkod je to, če ne odtod, ker so se misli zapletle drugam, ker se je srce preselilo iz lastne v drugo hišo, ker je pohotnost zdivjala na drug, prepovedan pašnik!... O, med kristjani tako, med katoličani tako! In med ljudmi, ki imajo polna usta kulture, ki se vsi blešče od prosvetljenosti!... Ah, kako se je pozabilo na svetu, da je duša kulture pač — kultura duše!... Zakaj se tako tepta zvestoba in pravica in svetost med nami, kakor se ni teptala med pogani, med nekultiviranimi barbari? Brez sramú, s frivolno gesto se tepta... Ali je to tisti napredek moderne dobe?... Ali je to res napredek?... Ali je polet nakvišku?... Ali ni marveč grdo pogrezanje v zemljo, v materijo, v blato?... In zakaj? le zakaj? Ali ima od grdobije človeštvo kako korist? Slep je, kdor ne vidi, da grdobija prešuštva ugonablja zakone, družine — in ž njimi soseske in dežele in države in človeško družbo! Slep je, kdor tega ne vidi! — Kje je torej gibalo za take ostudne pregrehe? Samo v človekovem osebnem poželjenju! Samo v tistem grdem egoizmu, ki govori: Kaj meni mar! Naj se svet podere — samo da je ustreženo moji slí, samo da uživam jaz! Kaj bližnji! kaj javnost! kaj skupnost! Osebno uživanje! — to je parola, in to je — usmili se Bog! — največji kos naše današnje kulture. Amen.

2.

Naj začnem tam, kjer sem zadnjič nehal! Resnično čudno je, kako da ima prešuštvo prost potni list med kristjani, med kulturnimi ljudmi, ko so vendar to pregreho tako odločno obsojali pogani, neolikani in neučeni barbarski narodi. Čudno in prečudno je, kako da že skoraj ni nič več sramotno za moža, če kdo pokaže nanj, rekoč: Glejte, ta ima drugo ženo —; in nič več sramotno za ženo, če se pravi o nji, da je možu nezvesta. Toda kaj! Saj bi to v očeh nekaterih kmalu bilo častno! Ali ne veljajo prešuštni možje pri nekaterih za cele može, za može brez predsodkov, za neustrašene značaje? in verolomne zakonske žene, ali ne veljajo za interesantne, emancipirane dame? ... Težko mi je, ko to vidim, pravi pobožen mož, toda pomirim se, če si pokličem v spomin resnobno besedo apostola Pavla: Prešuštnike bo sodil Bog![60] — Da, moji častiti poslušavci, prešuštnike bo sodil Bog, in sicer drugače, nego jih vkljub splošnemu studu človeštva nad to pregreho, sodi tupatam moderni človek. In to je, kar moramo danes premisliti: Kako misli o prešuštvu Bog. —

Bog je hotel, da se imenuje v Sv. Pismu prešuštvo zdaj velik greh, zdaj silno velika hudobija, zdaj globok padec v greh. — Hotel si mene in moje kraljestvo v tako velik greh zapeljati, berem o prešuštvu v I. knjigi Mozesovi (I. Moz. 20, 9), in pri Jobu: — To je nesramnost in silno velika hudobija (Job 31, 11), in pri Ozeju: — Globoko so padli v greh, kakor nekdaj v Gabaji. (Oz. 9, 9.) To so izrazi, s katerimi je Bog zaznamenoval to pregreho. Primerjajte to govorjenje božje z govorjenjem nekaterih med nami, ki so brez Boga! Bog pravi: velik greh, silno velika hudobija, globok padec v greh — oni pa pravijo kvečjemu: človeška slabost, majhna zabava, lahek skok vstran, bagatela ... Kdo ima prav: ali Bog, ki je neskončna modrost, ali ti ljudje, ki jih je sama slepota in strast? ... Toda, da ne zaidemo od tega, kako nadalje sodi Bog o prešuštvu! — Ker Bog ve, da imajo nekateri ljudje, ki so vsi mrtvi na denar, tatvino za največjo pregreho, se posluži za prešuštvo primere s tatvino, in čujte, kako pravi: — Ni tolik greh, če kdo kaj ukrade, pravi ... Kdor pa je prešuštnik, pogubi zavoljo neumnosti svojega srca svojo dušo (Preg. 6, 30, 32). Noče reči Bog, da tatvina ni grešna; saj je sam zapovedal: Ne kradi! Toda v primeri s krivico prešuštva, hoče reči, je krivica tatvine tako majhna, kakor je majhna mlakuža in vsaka druga voda v primeri z morjem. — —

Kako resnobne so že same take besede božje! Toda čakajte, da slišimo še drugo, da slišimo, s kakšnimi kaznimi grozi Bog prešuštnikom! Kdo bi si upal dvomiti, da božja pravica ne bo hudo prigrmela nádnje? Poslušajte glas božji pri preroku Jeremiju: — Nasičeval sem jih, (oni) pa prešuštvujejo in v vlačugarični hiši nečistost počenjajo... Ali jih mar zato ne bom obiskal, pravi Gospod, in se nad takim narodom ne bo zmaščevala moja duša? (Jer. 5, 7, 9.) Pazite, s kakim poudarkom govori Bog! Jaz, pravi, sem dajal tem ljudem vsega v izobilju: zdravja, živeža, premoženja — nasitoval sem jih; oni pa gredo in moje darove zlorabljajo: z bogatimi letinami, s srečnimi dobički si kupujejo žene drugih mož — oni pa prešuštvujejo, in greše z ženami, kakršnih se ogiblje poštena misel... Ali menite, da bom tak zločin pustil nekaznovan? Kakor bi ga iz visokih svojih nebes ne videl?... Ali kakor bi ga videl in bi me nič ne brigal?... Ali jih mar ne bom obiskal?... O, motite se, če tako mislite! Preveliko je zgražanje mojega srca nad tako pregreho: maščevala se bo nad njimi moja duša!

Toda, kakšno pa bo to maščevanje? To bodo božje kazni na tem in na onem svetu. S čim, moji častiti poslušavci, bo kaznoval Bog prešuštvo na tem svetu? Kaznoval bo Bog prešuštvo s sramoto. Poslušajte: — Nečast in sramoto si nabira prešuštnik, govori Bog, in njegova grdobija se ne bo izbrisala. (Preg. 6, 33.) — In kaznoval bo Bog prešuštvo z nesrečo pri otrocih. — Prešuštnikovi otroci, to so besede iz božje knjige Modrosti, prešuštnikovi otroci pa bodo pokončani in zarod nezakonske postelje bo iztrebljen. In ko bi tudi dolgo živeli, vendar nič ne bodo čislani, in njih starost bo poslednjič brez časti (Modr. 3, 16). Končno bo kaznoval Bog prešuštvo tu na zemlji ne samo v enem, marveč v več rodovih, v poznih potomcih. — Zavoljo tega naj pride meč nad tvojo hišo vekomaj, je dejal Bog Davidu, t. j. vojskina šiba naj neprenehoma tepe tvoje potomce — rod za rodom — zakaj? Zavoljo tega, ker si me zaničeval in si vzel ženo Uriju Hetejcu, da bi bila tvoja žena! (2. Kralj. 12, 10).[61]

Vse to je grozno, moji častiti poslušavci, toda ni najhujše. Najhujše je to, kar bo na onem svetu. Tam bo za večno pogubljena duša. Že smo slišali: Kdor je prešuštnik, pogubi zavoljo neumnosti svojega srca svojo dušo! Teh besed, moji častiti poslušavci, ne smemo sprejeti samo s svojimi telesnimi ušesi. Treba je, da jih premislimo globoko v duši. Prešuštnik, pravi Bog, bo s svojo pregreho zapravil svojo dušo. Ne bo zapravil svojega polja, svojega denarja, svoje hiše, svoje živine — ne, zapravil bo svojo dušo! In če to zapravi, kaj mu še ostane? Zapravljena duša, je zapravljeno vse. Kaj, ali bo nemara siromak to svojo nesrečno dušo spet rešil, potem ko jo bo zapravil? tako, kakor se včasih na morju, ko se poleže vihar, spet potegnejo iz valov stvari, ki jih je ob razbitju ladje

pogoltnila globina? Ne, ne, predragi! Zakaj peklenska nevihta, v kateri bo prešuštnik pogubil dušo, bo trajala vso večnost in se ne bo nikoli polegla. Vso večnost, predragi, to je tisto — duša zapravljena, bo zapravljena za vso večnost... — In nikar ne recite, da se duša zapravi, pogubi tudi z vsakim drugim smrtnim grehom! — Predvsem: v kakšno tolažbo naj bo to prešuštniku? In potlej vedite, da se s prešuštvom pogubi duša mnogo lažje, mnogo prej! Zakaj? Zato, ker prešuštnik izgubi v svoji silni strasti ves razum, vso razsodnost, vsak pameten premislek. Kdor je prešuštnik, pogubi svojo dušo zavoljo neumnosti svojega srca! Nič ne vidi, nič ne misli, nič se ne zave v svoji pohotnosti — kar v prepad drvi![62] Kdo bo ustavil njega, ko je morda druzega grešnika mogoče na njegovi poti še ustaviti? Kdo bo obdržal njega, prešuštnika? Kdo mu bo dal nazaj pravo spoznanje? Kateri pridigar ga bo zbudil iz njegove globoke omotice? Kateri spovednik ga bo poboljšal?... Ah, nesrečnik! Zavoljo neumnosti svojega srca bo pogubil svojo dušo... Kakor norec bolj gotovo zapravi svoje premoženje, nego pameten človek: tako bo prešuštnik bolj gotovo vrgel od sebe svoje zveličanje, nego drug grešnik — zavoljo neumnosti svojega srca bo pogubil svojo dušo.

Taka je sodba božja o prešuštvu. O, ali ni bolje vse trpeti tu na zemlji, nego dati se zapeljati v tako pregreho! — Balduin I., grof Flanderski

— tisti, ki je bil l. 1204, potem ko so križarji vzeli Carigrad, proglašen za cesarja Romanije — je bil leta 1205. od bolgarskega kralja Ivanika pri Adrianopolu premagan, ujet in v ječo vržen.[63] In kdo bi mislil: v ječo je prišla izkušnjava za njim. Pod pretvezo krščanskega usmiljenja je bila kraljica, rojena Tartarinja, izprosila pri kralju, svojem možu, dovoljenja, da sme nesrečnega Balduina obiskovati in tolažiti. Toda v kraljici je gorel drugačen ogenj — ne krščansko usmiljenje... Nekega dne je dejala jetniku, podobno kakor Putifarjeva žena egiptovskemu Jožefu: — Če hočeš, osvobodiš lahko brez odkupnine dva jetnika. — Katera dva? je vprašal Balduin. — Sebe in mene lahko rešiš iz sužnosti barbarskega moža. Vzemi me za ženo, in jaz preskrbim sredstva, da pobegneva odtod v tvoje dežele. Ah, pojdiva! Naj ima Ivanik to ubogo bizantinsko cesarstvo, ki se itak ne more dolgo držati! —... Toda Balduin je bil pobožen in čist. Izkušal je dopovedati tartarski ženi, da bi bila taka zveza prešuštna in grešna. Strastna kraljica pa mu je začela groziti s smrtjo. Vsa razjarjena je odšla. Drugi dan je podvojila svoje grožnje. Toda Balduin je bil stanoviten. Tedaj je hudobna kraljica šla in — prav kakor Putifarka — zatožila jetnika pri kralju, češ, da jo je hotel zapeljati v greh. Ivanik, že po svoji naravi krut, je zbesnel. Ukazal je prirediti veliko slavnost, in je povabil skupaj vse svoje dvorjane. Potem je dal pripeljati iz ječe Balduina in ga je izročil za-

sramovanju svojih služabnikov. Le-ti pa so hoteli ustreči svojemu gospodu kar najpopolneje. Ni jim bilo dovolj, da so plemenitega jetnika trpinčili samo z zasramovanjem in s psovkami, marveč mučili so ga tudi telesno: odsekali so mu obe roki in nogi in ga vrgli v neko jamo, kjer je živel še tri dni, svoje trpljenje Bogu daroval in hvalil Boga, da mu je dal moči, ustaviti se grehu.[64]

Kakšen zgled! O, bolje je, vsekako bolje tudi mučen biti, tudi umreti, nego privoliti v zlo, o katerem Bog tako grozilno govori!

In pomnite, predragi! Te kazni, ki smo jih slišali, je Bog napovedal prešuštnikom še v Starem Zakonu. Takrat zakon še ni bil to, kar je zdaj. Bil je — kakor smo slišali — pač sveta, od Boga ustanovljena zveza med možem in ženo, toda ni bil še velik zakrament v Kristusu in v Cerkvi. Zdaj pa je to. Zdaj je zakon skrivnostna podoba združitve Kristusove s Cerkvijo — in kot tak veliko delo božje modrosti, dobrote in vsemogočnosti. In sicer je zakon to — ne samo tisti trenutek, ko se sklene, marveč trajno, do smrti enega zakoncev. Ker sta namreč zakonca sama takorekoč tvarina tega zakramenta, traja zakrament, dokler živita oba zakonska. V tem oziru, pravijo teologi, ima zakon neko podobnost s presveto Evharistijo, kjer tudi traja zakrament, dokler trajata podobi kruha in vina.[65] Zato pa je nezvestoba v krščanskem zakonu vse hujša nego v predkrščanskem. Je resnično neke vrste sakrileg, bogoskrunstvo. O,

koliko bolj gotovo bo tedaj Bog izpolnil svoje grožnje nad prešuštnimi kristjani! Ali jih ne bom obiskal? ali jih ne bom obiskal? govori Bog zlasti o njih, ali se ne bo zmaščevala nad takim narodom — brezbožnim, bogoskrunskim — ali se ne bo zmaščevala moja duša? ... O, resnično! Saj izkušnja sama uči, kako udarja Bog tuintam po prešuštnikih in prešuštnicah med nami; kako jih obiskuje in se nad njimi maščuje s sramoto, z boleznimi, z žalostjo, z nesrečami vseh vrst, s prokletstvom nad otroki, nad hišami, nad družinami, z naglo smrtjo ... In če se kje zdi, da ne, da se pregreha šopiri nekaznovana — o počakajte, saj ni še vseh dni konec! Bogu se nič ne mudi! ... In če bi komu tudi prizanesel tukaj na zemlji — kdove zaradi kakšnih njegovih dobrih del, ki v večnosti zanje ne bo dobil plačila — nič bati: dosegel ga bo Bog v večnosti! — Nikar se ne motite, kliče apostol, prešuštniki ne bodo posedli nebeškega kraljestva! (1 Kor. 6, 9, 10.)

*

Ne daj Bog, da bi jaz mislil, da komu izmed vas, moji častiti poslušavci, razjeda vest ta pregreha! Toda paziti je treba, paziti je treba: v vsako srce se lahko prikrade satan! Zato naj pomnijo možje in žene s strahom to, kar pravi sv. Gregor: — Varih zakona je Bog! — Varih zakona je Bog, ki mu ni nič prikritega, ki mu nihče ne uide, ki ga nihče ne zaničuje nekaznovan.

Bog, pravi sv. Gregor, varuje pravice odsotnega moža. Ali bi se ti drznil zapeljevati ženo vpričo njenega moža? staviti ji sramotne ponudbe? dotakniti se njene svetosti? Ne! Dobro. A kadar ni moža, slišiš, takrat čuje namesto njega Bog!... In prav tako — lahko rečemo — čuje Bog namesto žene, kadar ni žene pri možu... Varih zakona je Bog! In če bi prešuštnik tudi varal svojo ženo in druzega moža, in če bi prešuštnica tudi varala svojega moža in drugo ženo — Boga ne bosta varala. In če bi varala vse sosede, in vse mesto, in vse ljudi — Boga, sodnika živih in mrtvih, ne bosta varala, ne bosta mu ušla.[66] Amen.

IX. TOLAŽBA ZA VSE

Od vsega, kar govori mašnik ženinu in nevesti pri poročnem oltarju, so mladima srcema najmanj razumljive te-le besede: Ne mislita, da bo vajino življenje brez trpljenja in zmerom veselo. Modri Oče nas včasih z nadlogami obišče...[67] Kako je mogoča bolečina in žalost tam, kjer si obeta srce samo svetlo srečo in samo sladkost!... Katera mlada duša, drhteča v ljubezni, in vsa v ekstazi od velikega pričakovanja, naj to verjame!... In vendar je resnica: pride trpljenje, pride bridkost. Tudi v sicer srečnih zakonih, v zvezah med najboljšimi ljudmi, ki so kakor ustvarjeni drug za druzega, ki se plemenito in zvesto ljubijo, ki lepo in krščansko žive — tudi v takih zakonih ni brez težav in križev. In sicer prihaja največkrat in največja teža zakonskega življenja odtam, kjer je zakona glavni namen — od otrok. Žalost je v zakonu, kjer otrok ni; tožbe se slišijo, kjer jih je veliko; bridkost vlada, kjer otroci zgodaj mró; in stokrat gorje je, kjer otroci nočejo prav storiti, kjer so malopridni, spačeni, hudobni. Mnogo je vsega tega tudi med nami; zato naj izpregovorim še nekaj besed k tem slučajem v tolažbo vsem

dobrim zakonskim, ki zaradi njih trpijo![68] S tem naj bodo pa tudi dokončani naši nauki in opomini o sv. zakonu. —

*

Prvi slučaj: v zakonu ni otrok. — Gotovo, da je to žalostno za poštene zakonske ljudi. Neglede na to, da še-le otroci ustvarijo v hiši tisto družinsko prisrčnost, ki je tako lepa in osrečujoča, in da otroci v zakonu prav posebno tesno sklepajo srca in roke dobrih zakoncev —; neglede na to, da ne bo nikogar, ki bi delal zakonskima veselje v življenju, ki jima bi pomagal v starosti in zatisnil njune oči v smrti —; neglede na vse to, je že težka pač sama ta misel: najin zakon ne dosega svojega pravega namena, niti enega bitja ne bova dala ne domovini, ne Cerkvi, ne Bogu, ne nebesom! Zato so tudi tako silno žalovale žene Starega Zakona, če so bile brez otrok, žalovale one še tembolj, ker jih je nerodovitnost izključevala od sorodstva s prihodnjim Odrešenikom. Kako je objokovala svojo nesrečo Ana, žena Helkanova! Ne jedla ni, ne pila od bridkosti. Kako je vzdihovala in molila pred Gospodom, da bi ji dal sina; kako goreče je obljubovala, da ga bo darovala Gospodu v službo vse dni njegovega življenja! ... (I. Kralj. 1.) In Rahela, kako je bila obupana! Rajši, nego da ostane brez otrok, rajši si je želela smrti. (I. Moz. 30, 1.) In tako je gotovo, da je, biti brez otrok, hudo tudi poštenim današnjim zakonskim

ljudem. — Kaj naj jim rečemo v tolažbo? Ali to, da so, če nimajo otrok, oproščeni tisoč dolžnosti, skrbi, trudov, bojazni, nemira podnevi in ponoči? da jim ni treba premišljevati, s čim bodo otroke živili, kako jih dobro vzgojili, jih pogube obvarovali, jim nebesa zagotovili? — ali naj jim to rečem v tolažbo? O, tega ne! Zakaj ne? Zato ne, ker vem, da bi krščanski poročenci, ki si v hrepenenju svojih src otrok žele, bili pripravljeni zanje vse storiti in pretrpeti, vse žrtvovati. Kako tedaj tolažiti te zakonske? Dve drugi besedi jim rečem. Ena je ta: Božja volja je tako, da je njihov pošteni zakon brez otrok. Uklonejo naj se božji volji. Bog deli, komur hoče. A zakaj ne deli njim? To on ve. Ali moremo tudi mi kaj slutiti, zakaj? Predragi! Ena misel zlasti prihaja tu, in to naj bo druga beseda, ki jo rečem zakonskim brez otrok: Meni, moji častiti poslušavci, se zdi, da Bog mnogo zakonov, zlasti premožnih, pušča brez otrok zato, da bi le-ti postali pa krušni starši premnogim sirotam, ki hodijo po svetu brez očeta in brez matere. Vašega zakona Bog ni blagoslovil z zarodom? O, pojdite v najdenišnice, v sirotiščnice, v mladinska zavetišča, oskrbovališča — tam je zaroda dovolj! Vzemite si tam sinov in hčerâ, bodite jim namesto staršev na en ali drug način, lomite jim kruh, učite jih, odgojujte jih, vodite jih k nebesom! — Moje življenje je brez namena, ko nimam otrok, mi je dejala nekoč neka visoka in plemenita gospa. O, tam doli pod njenim gradom, v vasi, pa je bilo,

zlasti med vojsko, vse polno raztrganih, gladnih in malo odgojenih otrok. — Pojdi med te, o plemenita gospa! tem odpri svoje srce, svoje roke, ustvari si z dobrotljivostjo življenje, ki bo spet imelo namen, podoben prvemu namenu zakona — in videla boš, da boš, četudi brez svojih otrok, tujih otrok srečna mati! . . .

Drugi tožijo v zakonu, kako jim je otrok preveč. Ah, le kdo bo vse preživil, vse oblekel, vse preskebel? — Kdo? Bog, moji častiti poslušavci! Tisti Bog, ki ptice pod nebom živi, ki limbarje na polju oblači, da so lepši nego Salomon v vsi svoji krasoti, tisti Bog, ki nima prešteth samo vseh vaših otrok, marveč tudi vse lase na vaših glavah. O — ali ne poznate vi sami družin, kjer je bilo otrok po več nego prstov na obeh rokah, pa so vsi dobili svoj kruh, vsi svoje pošteno stališče v človeški družbi, nekateri nemara celo ugledno in zelo ugledno stališče. Kar Bog da, to zna tudi preživiti! Kajpada morajo zakonski tudi res Boga poznati, da bo Bog poznal nje in jih podpiral pri njihovih obilnih družinah. Močna vera, živo zaupanje, dejanska ljubezen do Boga v srcu očetovem, materinem, glasna molitev v hiši, pridne roke, ki delajo iz ljubezni in pokorščine do Boga — in nič strahu! . . . Seveda so skrbi in težave z mnogimi otroki — pa je tudi dosti veselja. Seveda je trud odgojiti jih prav, obvarovati jih hudega, navesti jih v dobro — ampak kakšno pa bo tudi enkrat plačilo! Enkrat, na sodni dan, ko se bo pet,

šest, deset izvoljenih otrok na desnici Sodnikovi oklenilo svojega očeta, svoje matere: Ah, dragi oče! ah, sladka mati! kakšna sreča, da sta nam dala življenje in sta nas vzgojila tako, da smo med izvoljenci božjimi! O dobrotnika! o dobrotnika! Jezus, Sodnik, glej naše preljube starše, povrni jim, povrni jim stotisočkrat! —

Da, pravijo tretji v zakonu, vemo, da je tako prav. Namen zakona so otroci — in hvaležni smo Bogu zanje. Toda naša žalost je prav ta, da se nam otroci rode, a komaj majhno izpodrastejo, komaj je najhujše ž njimi prestano — pa nam jih Bog zopet vzame. Prav najljubše otroke nam pobira smrt v najnežnejši mladosti. — Resnično, težka nezgoda, razumem! Toda zopet vas moram navrniti na božjo neskončno previdnost. Bog vam otroke zopet vzame — prav ste dejali. Bog jih vzame. In zato tudi ne boste žalovali presilno. Ne presilno, pravim, zakaj, da oče, mati, po ljubljenem otroku žalujeta, to je naravno in nihče tega ne zameri. Čeprav bi bilo primerneje veseliti se — kakor se veseli Cerkev pri smrti otrok: z belo štolo, znamenjem veselja, jih pokopuje, in nobene žalne molitve ne pošlje za njimi, pač pa zahvalne pesmi Bogu. Seveda je treba za to žive žive vere. Vere, da končni človekov namen ni nič druzega nego nebesa: presrečen ta, ki ga varno doseže! Vere je treba, da postane otrok, ki v cvetu svoje nedolžnosti umrje, tisti hip bleščeč angel božji, ki prosi pri Bogu za svoje starše . . . Ah, čemu le žalovati

in imenovati svoj zakon nesrečen, če mrjo otroci v rosni mladosti! Kdo pa ve, kaj bi bilo iz njih, če bi živeli? Kako bi hodili po trdi in trnjevi poti življenja? Ali bi krvavele samo njihove noge, vse ranjene od ostrih kamnov, ali pa tudi duše njihove? Ali ne bi morda zašli? ali ne bi padli? ali se ne bi končno pogubili? In tedaj... ali bi bil tedaj vaš zakon srečnejši? bolj blagoslovljen? Ah, zakonski, ne segajte vi Bogu v roke! Pustite, naj Bog vodi vaš zarod k sebi, kakor je njegova sv. volja: če hoče, po dolgi poti življenja — ali pa po kratki, kakor on hoče... Za vsakega otroka, ki vam zgodaj umrje — če že ne morete z veseljem, pa vsaj med žalostnimi solzami — zahvalite Boga! Zakaj veditе: — Pobran je bil, da ni hudobija njegovega uma popačila, ali da hinavščina ni njegove duše preslepila. Zgodaj je končal — ah, vselej mi je milo pri srcu, kadar berem te besede iz knjige Modrosti — zgodaj je končal, pa je izpolnil veliko let; zakaj njegova duša je Bogu dopadla, zato je hitel vzeti ga izmed hudobij. (Modr. 4, 11, 13—14.) —

Končno še par besed zakonskim, ki imajo malopridne, hudobne otroke. Ta križ je zelo težak. — Studil sem vse svoje prizadevanje, s katerim sem se tako pridno trudil pod solncem, vzdihuje Salomon. — Zakaj pa vzdihuješ tako, o modri kralj? — Ker bom dediča za seboj imel, ki, ne vem, ali bo moder, ali nespameten... (Ekl. 2, 18—19.) O, razumem, kralj! Bojiš se, da bi kateri tvoj otrok ne uspel, da bi ne bil lahkomiseln, ne-

spameten, hudoben... Ah, kako bi ti šele vzdihoval, če bi naprej vedel, kako resnično brezbožen bo tvoj sin Roboam, kako bo tvoje srečno kraljestvo zapravil, pogubil... Res, mnogim zakonskim dajejo spačeni otroci siv las v glavo, mnogim so že izkopali prezgodnji grob. Še rimski cesar Sevér, pravi zgodovina, je zaradi svojih otrok, ki so bili med seboj razdvojeni in so njemu stregli po življenju, od žalosti izhiral — in Mark Avrel Antonij se je baje z radovoljnim stradanjem sam umoril, ker je videl, kako divji in krvoločen je njegov sin Komod. In na milijone drugih zgledov. — Kako tedaj tolažiti zakonske s hudobnimi otroki? Če so to hudobijo sami zakrivili, če so svoje otroke napak vzgojili — brez Boga, brez molitve, brez opominov za dobro, brez svarjenja pred slabim, brez obrezovanja otroške, k slabemu nagnjene volje, brez krotenja njihovih strasti... če je to, moji dragi, če je to — potem jaz res komaj vem kaj prida tolažbe. Naj voljno nosijo pokoro taki starši, kar morejo, naj še popravijo, sicer pa naj zelo Boga prosijo odpuščenja, da ne bodo na onem svetu trpeli še več — skupaj s svojimi slabo odgojenimi otroki! Če pa zakonski niso sami vzrok, da so otroci pokvarjeni, izprijeni, potem naj jih uspešno tolaži misel, da so pač storili, kar so mogli. To je pred Bogom zadosti. Seveda je hudo s takimi otroki, kdo tega ne ve — a da je vsaj brez krivde pred Bogom! Saj je tudi pridigarju težko, če se poslušavcev ne prime beseda v zve-

ličanje. Toda glej tolažbe: Pridigar poučuje, opominja, svari, prosi, kar more — in sv. Gregor pravi, da bo prejel plačilo ne od tega, kar je dosegel, nego od tega, kar se je pri svojih duhovnih otrocih trudil . . . In tako zakonski pri svojih telesnih otrocih! — Sicer pa: nikar obupati nad poboljšanjem, nad spreobrnjenjem otrok! Moliti in svojo žalost Bogu darovati! Sv. Monika je molila šestnajst let za svojega sina Avgušlina — in kakšno spreobrnjenje je izmolila! Zaupna, silna molitev dela čudeže. Tudi dobrim, krščanskim zakonskim, ki niso sami krivi, da imajo hudobne otroke, bo izprosila, da bodo tudi te svoje otroke, čeprav po ovinkih, pripeljali v nebesa — kakor je sv. zakona najvišji namen.

*

S tem završujem. Zakon — kako velika skrivnost božja za rast in razmnoževanje človeškega rodu! kako velik zakrament Kristusov za posvečenje človeštva v njegovi korenini! O da bi kristjani sklepali zakone tako, kakor Bog hoče! da bi živeli v zakonih tako, kakor Bog hoče! Potem bi se množili na zemlji resnično otroci božji, in bi prihajalo na zemljo kraljestvo božje — tisto, ki ga vsak dan prosimo v očenašu, in ki ni, kakor pravi apostol, jed in pijača, t. j. mesenost in uživanje, ampak pravičnost in mir in veselje v Sv. Duhu. (Rim. 14, 17.) Amen.

Opombe.

(Literatura.)

[1] Mich. v. Faulhaber, Zeitfragen und Zeitaufgaben. Freiburg im Breisgau, 1915. Herder. Str. 38—39.

[2] Prim. W. Wilmers, S. J., Lehrbuch d. Religion. IV. Münster i. Westf., 1910. Aschendorffsche Buchhandlung. Str. 798.

[3] Glej Carl' Ambrogio Cattaneo, Lezioni sacre. Parte I. Lez. XIX. Opere. Tomo primo Venezia, 1745. Niccolò Pezzana Str. 54.

[4] Faulhaber, o. c., str. 40.

[5] Glej P. Paolo Segneri, d. C. d. G., Il cristiano instruito nella sua legge. Torino 1881. Giac. Marietti. P. III. Ragg. XXV., n. 2.

[6] Prim. Cattaneo, o. c., lez. XXVI. Opere I., str. 73.

[7] Segneri, o. c. P. I. Ragg. XIII, n. 1.

[8] Glej Wilmers, o. c., str. 822—823.

[9] Wilmers, o. c., str. 821, pod črto 1.

[10] Prim. Cattaneo, o. c., lez. XXI. Opere I., str. 59.

[11] Prim. Segneri, o. c. P. III. Ragg. XXV, n. 5.

[12] Prim. Segneri, o. c. P. III. Ragg. XXVIII, n. 12.

[13] Prim. Dr. Fr. Ušeničnik, Pastoralno bogoslovje. Drugi zvezek. V Ljubljani 1920. Jugoslovanska knjigarna. Str. 556.

[14] Prim. Cattaneo, o. c., lez. XX. Opere I., str. 55.

[15] Segneri, Il cristiano. P. III. Ragg. XXV, n. 12.

[16] Prim. Segneri, ib.

[17] Prim. Cattaneo, o. c., lez. XX. Opere I. str. 57.

[18] Prim. Cattaneo, o. c., lez. XXIV. Opere I. str. 67.

[19] Gl. Rituale romanum. De sacram. matrimonii. Exhortatio brevior.

[20] Prim. Wilmers, o. c., str. 810.
[21] Prim. P. Fr. Hunolt, S. J., Christliche Sittenlehre. I. Bd. 2. Aufl. Regensburg, 1878. G. J. Manz. — Str. 476.
[22] Hunolt, o. c., str. 510.
[23] Hunolt, ibid.
[24] Prim. Allioli-Wolf, k Ef. 5, 33, pod črto 34.
[25] Prim. Cattaneo, Lezioni. Lez. XXV. Opere I., str. 70.
[26] Prim. Hunolt, o. c., str. 506.
[27] Cattaneo, l. c., str. 71.
[28] Prim. v naslednjem: F. Hunolt, Christliche Sittenlehre, II. Bd. 2. Aufl. Regensburg 1878. Manz. Str. 1 nsl.
[29] Prim. Allioli-Wolf, k temu mestu, pod črto 4.
[30] Prim. Dr. Philipp Hammer, Sieben Predigten über des Menschen Ziel und Ende und letzten Dinge. 2. Aufl. Fulda 1896. Aktiendruckerei. Str. 202.
[31] Hammer, o. c., str. 185.
[32] Prim. Hunolt, o. c., II., str. 18 nsl.
[33] Prim. Hunolt, o. c., II., str. 34 nsl.
[34] Germaniker-Korrespondenzblatt (als Manuskript gedruckt). Mainz, 1921. Nr. 2 (od 1. okt.), str. 5.
[35] Gl. Fr. Bleiweis, Pouk krščanskim staršem. Drugi natisk. Ljubljana 1900. Založil knezoškof ljubljanski. Str. 73.
[36] Prim. Hunolt, o. c., II., str. 46 nsl.
[37] Prim. Hunolt, o. c., II., str. 56—57.
[38] Hunolt, o. c., II., str. 58—59.
[39] Hunolt, ib., str. 60.
[40] Prim. Cattaneo, Lezioni sacre. Lez. LXIII. Opere I, str. 417.
[41] Prim. Fr. Bleiweis, Pouk. Str. 83.
[42] Gl. Allioli-Wolf, Sir. 30, 10, pod črto 6.
[43] Gl. Bleiweis, o. c., str. 84.
[44] Prim. Hunolt, o. c., II., str. 80—81.
[45] Allioli—Wolf, I. Kralj. 3, 12, pod črto 7.
[46] Prim. Hunolt, ib., str. 81 nsl.
[47] In cap. 18. Math. homil. 60.
[48] Prim. Hunolt, o. c., II., str. 86 nsl.

[49] Cit. Hunolt, ib., str. 90.
[50] Prim. Hunolt, o. c., II., str. 115 nsl.
[51] Prim. Segneri, Il cristiano instr. P. I. Raag. XIV., n. 11.
[52] Prim. Segneri, l. c.
[53] Gl. Wilmers, Lehrbuch d. Religion, IV., str. 821, pod črto 1.
[54] Gl. Allioli-Wolf, razlago tega mesta.
[55] Prim. Segneri, Il cristiano. P. III. Ragg. XXVI., n. 6.
[56] Prim. Segneri, l. c., n. 7.
[57] Prim, Wilmers, o. c., str. 825.
[58] Prim. Hunolt, Christl. Sittenlehre, I., str. 536.
[59] Cattaneo, Lezioni sacre. Lez. XXVII. Opere I., str. 78.
[60] Prim. Segneri, l. c., n. 9.
[61] Prim. Segneri, l. c., 10—12.
[62] Prim. Segneri, ib., n. 14.
[63] Glej Herders Konversationslexikon. 3. Aufl. I. Bd. Freiburg i. Br. Stolpec 992.
[64] Lud. Mehler, Beispiele. 3. Aufl. Regensburg, Georg Manz 1851, str. 547.
[65] Prim. Wilmers, o. c., IV., str. 826.
[66] Prim. Cattaneo, Lezioni. Lez. XXVII. Opere I., str. 78.
[67] Rit. romanum. De sacram. matrim. Exhortatio brevior.
[68] Prim. Hunolt, Christl. Sittenlehre. I., str. 558 nsl.

Kazalo.

Uvod

I. Sveta skrivnost 7
II. Doła 15
III. Po napačni poti 24
IV. Po pravi poti 33
V. Mož 41
VI. Žena 50
VII. Otroci 1—8 59
VIII. Greh 1—2 124
IX. Tolažba za vse 141

Opombe 149

V isti založbi Prodajalne K. T. D. H. Ničman v Ljubljani je izšlo istega avtorja:

Brez vere.

Devet govorov o neveri.

(8°, str. 80; cena: v prodajalni 5 Din, po pošti — denar naprej — 6 Din, po povzetju 8 Din.)

Slovenci nimamo nič preveč knjig, ki bi se poglobljevale v vprašanje, kateri so prav za prav vzroki, da veliko ljudi izgubi vero v Boga, vero v neskončno Dobroto in Lepoto, vero v vse nadnaravno... Zato je bila zelo srečna misel, da je dr. Mihael Opeka zbral devet svojih govorov o neveri, ki jih je govoril v ljubljanski stolni cerkvi in so bili vzbudili veliko zanimanje... To je knjiga za vsakega našega izobraženca, sploh za vsakogar, ki se količkaj zanima za velika vprašanja naše dobe, knjiga, ki bo globoko učinkovala po svojem prepričevalnem, krepkem jeziku, po svojih globokih mislih, pretresljivih zgledih, neizprosni logiki..., knjiga bo mnogim odprla oči, pretresla dušo, ponudila rešitev za marsikako pekoče vprašanje, tembolj ker pisatelj združuje znanstvenost z živim načinom pripovedovanja, s poznavanjem življenja in globokim vpogledom v dušo... (»Novi čas« z dne 7. marca 1921, št. 53.)

... Z neizprosno logiko misli, prepričevalno močjo besede in globokim vpogledom razmišljevalca, poznavajočega sodobno življenje, nam pisatelj kaže vzroke nevere: nevednost, napuh, razuzdanost, vpliv družbe ter berila... razkriva s temeljitostjo psihologa tisto veliko tajno nevere: Boga taji srce, ki noče, da bi Bog bil, ker to nasprotuje strastem, želji po neomejenem uživanju minljivih blag, nebrzdanim nagonom po izkoriščanju bližnjega... Pisatelj pa na drugi strani s potezami umetnika slika taisto srce, ki se ne more zadovoljiti, četudi bi užilo ves svet, se nasitilo z vsemi končnimi dobrinami, izpilo čašo opojnosti do dna... — Knjiga zbranih govorov dr. Opeka nudi dušnemu pastirju bogato zalogo za teme moderne homiletike, inteligentu polno motivov apologetične vrednosti, rešitev marsikakega mučnega vprašanja in dvoma. V času, ko eni potrebujejo poti iz zmot, drugi prepričevalnih argumentov, da navedejo bližnjega do luči in resnice, bo knjižica »Brez vere« neobhodni pripomoček, tem bolj, ko je pisana živo, sega povsod do dna in osvetljuje vprašanje z vseh strani v nazornem in krepkem jeziku. (»Slovenec« z dne 8. marca 1921, št. 54.)

Zlatna knjižica iz pera uvaženog književnika i profesora homiletike u sveučilištu ljubljanskom... ...Predmet je doduše poznat, no pisac ga umije tako zanimivo prikazati, da osvaja čitatelja, pa i onoga, koji stoji podalje od vjere... ...Djelce je vrijedno, da se preporuči svakom, napose našoj omladini, da ju očuva nemani bezvjerstva, koja na nju bezbrižnu vreba. (»Život«, 9. lipanj 1921, br. 9.)

V isti založbi Prodajalne K. T. D. H. Ničman v Ljubljani je izšlo istega avtorja:

Za resnico.

Osemnajst obrambnih govorov.

(8°, str. 168; cena: v prodajalni 8 Din, po pošti — denar naprej — 9 Din, po povzetju 12 Din.)

Za študij učenih apologij nima moderni izobraženec ne časa, ne volje. Pa naj vzame v roke le-te obrambne govore dr. Opeke. Vsak govor je zaokrožena celota in 20 minut si bo lahko odtrgal, da ga prebere. In ko bo začel brati, bo dobra volja sama prišla, in ko bo končal en govor, bo bral naprej, in ko bo vse prebral, mu bo žal, da je prišel do konca, da ne more še brati. Saj so vsi govori jasni, lepi, prijetni, topli, kakor pomladni solnčni dnevi. Naj bi ne bilo med nami inteligenta, ki bi ne segel po tej knjigi, če je res, da ljubi in išče resnico. (»Slovenec« z dne 30. okt. 1921, št. 248.)

Vsakdo, ki stremi za razjasnitvijo svojih dvomov, za pobudo svojemu stremljenju navzgor, bo v dr. Opekovi knjižici našel vsega, kar išče, v obliki, ki je dostopna vsakemu zdravemu razumu. Opeka govori prepričevalno, jedrnato in jasno. (»Novi čas« z dne 15. decembra 1921, št. 282.)

Propovijedi su posve savremene, jer ih je dr. Opeka držao tek iza velikog preokreta. Veliki njegov govornički dar probija također kroz pisane govore. Tu sve živi, sve je puno primjera i slika, plastično i drastično u veoma komunikativnom slogu, koji je ipak kraj popularnosti svoje posve dostojan uzvišenog predmeta. (»Vrhbosna«, 20. studena 1921, broj 19—22.)

Vsi ti govori se odlikujejo po tem, da je vsebina jasno razpredeljena, da so dokaj kratki, a jedrnati, da je beseda gladka, a krepka. Nikjer ni utrudljive znanstvene navlake, kar pa se pove, je dovolj močno; noben stavek, nobena beseda ni odveč; če se ponovi v sporedni obliki kaka misel ali kaka beseda, se to zgodi zato, da se v vzvišeni pesniški obliki podčrta. (»Straža« z dne 23. decembra 1921, št. 147.)

Znani govornik v ljubljanski stolnici, dr. Mihael Opeka, je izdal drugi zvezek svojih govorov, ki so globoko zasnovani, lepo in razumljivo povedani in jih bo vsak z veseljem in koristjo čital. (»Domoljub« z dne 2. novembra 1921, št. 44.)

»Za resnico«, osemnajst obrambnih govorov dr. M. Opeke ... je eno najznamenitejših del v obrambo vere. (»Sedanjost« z dne 19. novembra 1921, št. 25.)

V isti založbi Prodajalne K. T. D. H. Ničman v Ljubljani je izšlo istega avtorja:

O dveh grehih.

Trinajst govorov za moralo.

(8°, str. 117; cena: v prodajalni 10 Din, po pošti — denar naprej — 11 Din, po povzetju 14 Din.)

Avtor, znan po prejšnjih delih »Brez vere« in »Za resnico«, nam je zopet podal v tisku nekaj jedrnatih, praktičnih, času primernih govorov, ki jih je govoril v stolnici sv. Nikolaja v Ljubljani. Ti govori obravnavajo dva poglavitna, pogubna, dandanes zelo navadna greha: poželjenje mesa in poželjenje oči, in so logično nadaljevanje prejšnjih govorov o neveri ... Kakor prejšnji govori, se tudi ti odlikujejo po svoji jasnosti in jedrnatosti, po govorniškem slogu brez fraz, po gladkem, dostojnem jeziku, po izvajanju dokazov, vzetih iz sv. pisma, cerkvenih očetov, vsakdanje izkušnje itd. Govornik srečno izpodbija moderne tozadevne ugovore, vpliva prav presrčno na voljo in srce ter podaja primerna sredstva zoper ta greha. Vidi se, da je avtor, kot učitelj homiletike na vseučilišču ljubljanskem, v tej stroki zelo spreten ... (»Fol. ecclesiast. archidioec. Goritiensis« 1922, št. 1277.)

Kakor nalašč za naš čas, ki išče leka zoper neurejeni pohlep za minljivimi čutnimi dobrinami, je dr. Opeka zbral vrsto svojih govorov zoper greh nečistosti in lakomnosti ter jih podal javnosti v knjigi, dovršeni, kakor pri Opeki sploh, po formi, in polni jasnih ter globokih, strogo logično razvrščenih, pa obenem na srce delujočih misli ... Lepe misli te knjige bodo dale mnogim pobudo za očiščenje svojega življenja in za socialno udejstvovanje v smislu krščanske ljubezni ter tako pripomogle k duhovni obnovi našega veka. (»Slovenec« z dne 5. marca 1922, št. 53.)

V kratkem času nam je podal dr. Opeka troje knjižic po obsegu — po vsebini težkih in zlata vrednih knjig. Za »Brez vere« so sledili krasni apologetični govori »Za resnico« in sedaj leži pred nami nova zbirka govorov »O dveh grehih« — poželjenju mesa in poželjenju oči. — Prvo kot drugo gotovo nad vse aktualno. O tem smo vsi prepričani. In res je g. doktor s finim taktom in čudovito spretnostjo povedal pod tenčico skrite krepke resnice, glasno in jasno je poudaril, kaj je gnilega v naši družbi, z odločno roko razkril gobave ude ... Želeti je, da se knjiga razširi povsod, in inteligenci, tako naši, kakor tisti, ki ne deli z nami svojih nazorov, bi rekli samo: Tolle, legel (»Čas« 1922, letnik XVI., zvezek 4.)

V isti založbi Prodajalne K. T. D. H. Ničman v Ljubljani je izšlo istega avtorja:

Začetek in konec.

Petnajst govorov o Življenju našega življenja.

(8°, str. 151; cena: v prodajalni 14 Din, po pošti — denar naprej — 15 Din, po povzetju 18 Din.)

Znani učitelj homiletike na vseučilišču ljubljanskem nam je zopet podal 15 po obliki in vsebini dovršenih, času primernih govorov o Sinu božjem, in sicer o Njega božanstvu in idealni podobi, o Njegovem bridkem trpljenju in o pobožnosti do Njegovega presvetega Srca. — Kakor smo že prejšnje njegove govore... zaradi njih govorniškega popolnega sloga, jedrnatosti, presrčnosti, učinkovanja, aktualnosti itd. priporočali, priporočamo tudi ta najnovejši proizvod njegovega velikega duha in srca. Posebno dobro došli bodo dušnim pastirjem njegovi presrčni govori o pobožnosti do presv. Srca Jezusovega. (»Fol. ecclesiast. archidioec. Goritiensis« 1922, št. 4493.)

Naš najboljši homilet nam je zopet podaril delo, ki v največji meri odgovarja stremljenju naše dobe, da zopet najde izgubljeni ideal svojega obrezbožanega življenja. Ta ideal nam naš pridigar slika v Kristusu. Ta njegova slika je narisana v toplih in pretresljivih barvah ter v klasičnem stilu — to je vtis, ki ga imamo ob vsaki Opekovi knjigi. Nič brezteleshega, eteričnega, nejasnega ali pa celo sentimentalnega, ampak krepko, realistično in v vseh detajlih izdelano; vidi se, da se je M. O. učil ob klasikih, zlasti ob Segneriju. Ni treba dolgo brati, da prečej začutiš, da je pisatelj v te govore položil sebe vsega, da za vsakim stavkom trepeče srce, da hoče vžgati plamen, ki naj ogreje mrzla, Bogu odtujena ali daleč od njega blodeča srca. (»Slovenec« z dne 17. okt. 1922, št. 228.)
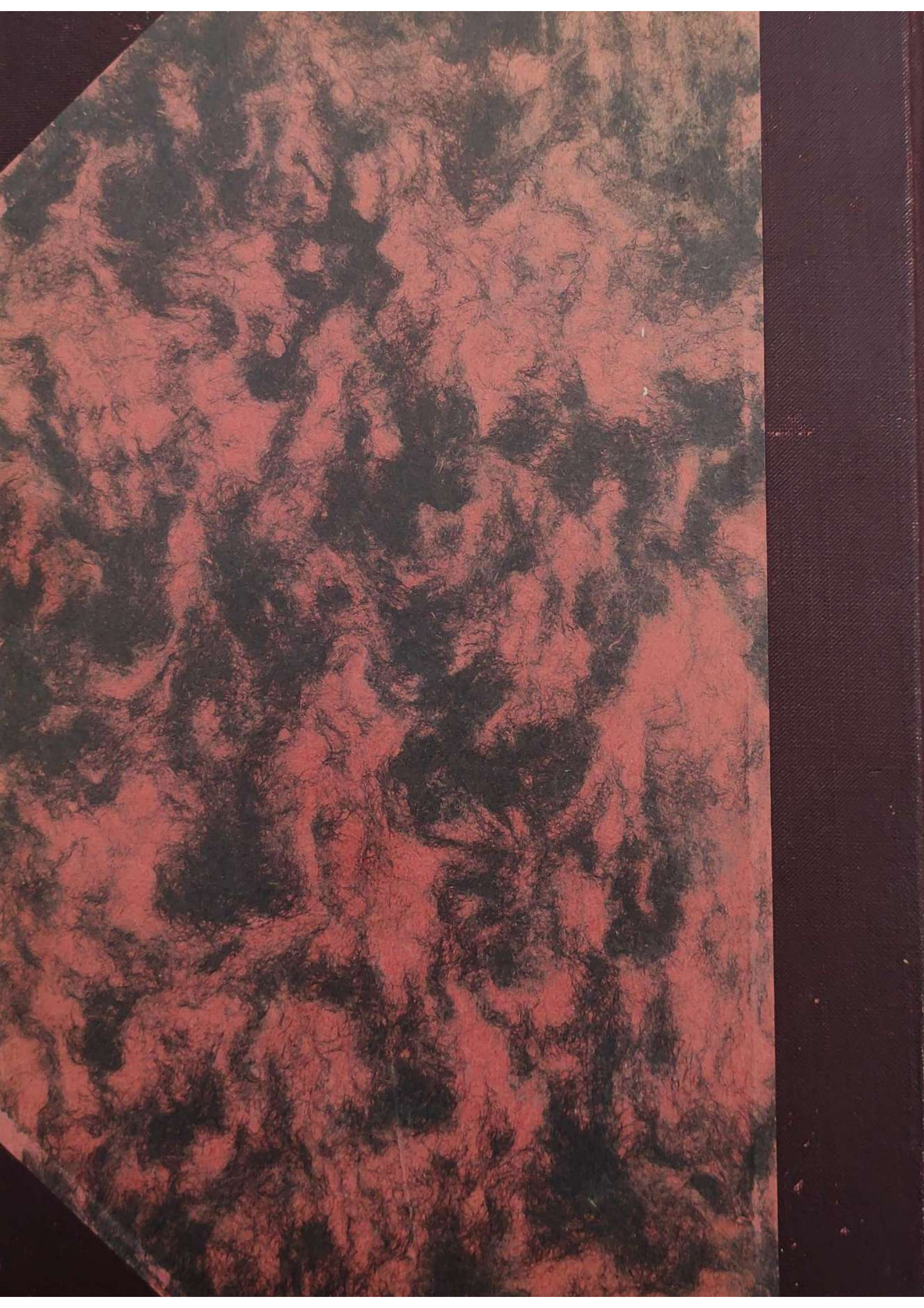
»Začetek in konec«. Tako se imenuje zopet nova zbirka našega najboljšega in najglobljega cerkvenega govornika dr. Mih. Opeke... Kar daje Opekovim govorom prav posebno vrednost, je, da vedno posega v prav vse globine in kote sedanjega človeškega mišljenja in življenja, četudi obravnava samo na sebi še tako teoretične in navidez od človeškega razuma oddaljene verske resnice. Opeka obdela vsak verski nauk tako, da vsak poslušalec zagleda v njem natančno fotografijo svoje lastne notranjosti in vseh človeških zablod. Ravno zato so njegove pridige, ki so sicer preproste in brez težkih učenosti, tako pretresljive. Vedno zadenejo v živo, vedno lečijo tam, kjer je bolezen, vedno izpirajo rane tam, kjer v resnici so, in vedno zdravijo tako, kakor je uspešno. Knjigo v teh bogapozabljenih časih, v časih mrzlih, sebičnih in od vseh naglavnih grehov otrovanih src prav toplo priporočamo. (»Domoljub« z dne 18. okt. 1922, št. 41.)